

G.M. wasilewic

Tanjin zarin dUKUWUN

Gepti hanin

ucpedgiz

MOSKWA · 1934 · Leningraf.

G. M. WASILEWIC

TANJIN 3ARIN DUKUWUN

TATIGAWUN
NONOPTI TATKIT 3ARIN

II HAN
GEPTI ANĀANI ALAGUN 3ARIN

Prof. Dr. P. Šmita
dāvinājums.

Inv. 31673.

UCPEDGIZ

MOSKWA

1934

LENINGRAT

Г. М. ВАСИЛЕВИЧ

КНИГА ДЛЯ ЧТЕНИЯ

УЧЕБНИК ДЛЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

ЧАСТЬ II
ВТОРОЙ ГОД ОБУЧЕНИЯ

*Учебник утвержден
Научно-Исследовательской Ассоциацией
Института Народов Севера ЦИК СССР*

Составлен на основе стабильного учебника
Е. Я. ФОРТУНАТОВОЙ Книга для чтения ч. II

ГОСУДАРСТВЕННОЕ
УЧЕБНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
МОСКВА 1934 ЛЕНИНГРАД

Timani.

Dilaca garpalin
nuḡḡadu icəwullə.
Mol dugəltin
upkat hulargalla.

Tamnaksa siləksət
cukadu burullən.
Cipical moldu
upkat səriwrə.

Səgdəka.

Mucanca Moḡonun ulḡukiməsinə. Ɔənəzənə Mucanca
gunən:

— Moḡo, si amikanzi ḡələtcənni?

Moḡo sokatcaran:

— Eɗa bi nuḡanzin ḡələtcəzəm? Bi kototkonmi gam.

Taktikagdula əməərə. Haktirapcu oran. Dilaca əwki icəwrə,
taktikar garaltin səpiməl. Lawikta dunnədu. Əsəḡəril, takəsəl
kətəməmə.

Moḡo dariski icətcərən, mənəkən ḡələtcərən. Mucanca
nuḡandun gunzərən:

— Ɔələtcənni?

Moḡo əsin gunmurə ḡələtcəriwi.

— Ekunzi ḡələcim? Bi həgdikəkun bisim.

Təli Mucanca hitəklə wəkənillən:

— Amikan!

Moḡo umnət dunnədu təgərən. Mucanca nuḡanzin iḡək-
təllən:

— Si-kə, Moḡo, gunzəcəs: əḡnəm ḡələttə.

Tigdə.

Agi ugǝdǝlǝn
tuksul ǝmǝcǝl.
Haktiramal tuksul
hǝrgiski bururǝ,
mol dugǝltin
dagadutin illa.

Tuksukǝr uŋkuwrǝ,
sǝktǝlwǝ ulapnal.
Tuksul acir ora,
dilaca ŋǝrillǝn.
Molduk, sǝktǝlduk
curgisiktal curgilla.

Tilkǝl.

*Tar ekun-dunnǝlǝ bururwiki,
dunnǝdu sokoriurwiki ?*

Agdi.

Umnǝ bi, hujukun biksǝ, zudukwi akalawi surucǝw. Zun dagadu bicǝn, munŋi birǝŋmawun ǝjǝki. Bi kocowo dugutǝlcǝw, hoktokonduli ŋǝnǝzǝm.

Umnǝt haktirallan, tigdǝllǝn, agdillan. Bi ŋǝlǝlim, irǝktǝ dagacandun tǝgǝm. Hǝkillan (ǝsnillǝn). Ŋǝridukin esalwi ǝnullǝ. Bi esalwi nimŋinim, tǝgǝtcǝnǝ. Irǝktǝ dugǝdun ekun-mal kapunallan, tǝduk dilduw ekun-mal iktǝrǝn. Bi unnǝlǝ burum. Tigdǝ ǝtǝdǝlǝn huklǝzǝcǝw.

Bi sǝlǝrǝkiw, upkattu molduk curgisiktal unnǝlǝ curgizacatin. Cipical cullizacatin. Dilaca ŋǝrizǝcǝn. Irǝktǝ, kapurgaca binǝ, saŋŋazacan. Irǝktǝwǝ murǝlin helkisamnal huklǝzǝcǝtin. Tǝtigǝw ulapca bicǝn. Awunmi awulaksa, bi caski surucǝw. Akalawi ǝmǝksǝ, upkatwa ulgucǝncǝw.

Dǝgingǝktǝl.

Kǝl icǝtkǝl, on kuŋakar
gukcanmatcǝnǝl,
agili tuksaktazara.
Tar koŋitaj, tar gujawtaj,
gukcanmatcǝnǝl,
dǝgingǝktǝlǝ gǝlǝktǝzǝrǝ.

Dagacar, takǝsǝl
hǝrgidǝdutin,
lawiktal, cukal
sigdilǝldutin
dǝgingǝktǝkǝr
baldizara.

Tar ekun-oron ajatku zǝptilǝn ?

Sulakitkar.

Žuga, dərumpikittu, internattu kətə kuŋakar əmənmurə.

Marija Egortiki gunən:

— Kəl surugət agitkil! Asindu suiakitkar baldira.

Egor ələkəsiptiwa anġaniwa tatkittu alaguwzaran. Nuġan əkin-da əcən sulakitkarwə icərə. Urunən nuġan.

Sururə. Tigdə bicən, taduk ŋamġallan. Cıpcal cullizalla.

Ūənərə, ħənərə, himiktəlwə bakara. Huġanġiwa dəġinġəktəwə bakara. Egor sulakitkarwə icəmuzəən. Ūənəzənə ħələziwi asihtakarə anuzaran. Darilduliwi icətcərən, ədəwi sulaki awdunman sokorro. Gunzərən:

— Idu-kə? Ədu acin!

— Ekun?

— Sulakitkar!

— Amakan, amakan, alatmalcakall

Umnət Marija jəkəsinən:

— Sulakitkar! Sulakitkar! Icətkəl! So kətəməməl

Marija zuləski tuksanən. Egor dunnələ bururən, tutusinən, ənə ərirə. Ūələtcərən, ədəwi sulakitkarwə ilbərə.

Dagamaran, ħələziwi ġaralwa anuran. Icəzərən asihta daga-dun dəġinġəktəl bižərilwətin. So kətəməmə dəġinġəktəl. Hujukur, siġamal. Egor dunnədu təġərən, icəzərən murəli. Marija dəġinġəktəlwə tawzaran. Koġikandu nəzərən, gunzənə:

— Ekur ajal sulakitkar! Si eda əsinni tawzara?

Egor dilwi uŋkeruran, soġollon.

— Tar dəġinġəktəl sulakitkarzı ġərbicıwuwkil, gunən:
— bi bəġġələ — sulakitkarə icəmuzəcəw. Si minəwə uləkkicəs.

Ūaġtal.

Haktirapcu taktikagdu.

Ədu, tala ultaġzanal,

kuŋakar tuksıktazara.

Mokarə uġiski noduzanal,

ŋaġtala buruliwkənzərə.

Matak gunən:

— Kəl icətkəl!

Ūaġtal darıla bururə,

tala ilan burucəl,

ədu zur hukləzərə.

Bulbik hinawi mistikawran,
Lotok konjidiwi tawran,
Sintuk əgəniliwi nərən,
Mojo awunmi murbukarən
Kətəwə nəntalwa umiwwa.

Matak gunən:
— Kəl! ətərəp!
Upkat zalduwar əməwrəp.
Nəntala moldu əmənmucələ,
Ulukildu əmənzəlləp!

Kulin.

Umnəkən, tatkit dagadun, kəwərdu hoğnimnil cukawa hogcal. Bi cuka umiwkittun hukələsincəw. Hoğnimnil gorodu bicətin. Ğinakinmi dagaduw bicən, giramnawa kəğnizəcən. Hukələsinim, hukələsinim, umnət ğələliw ekun-mal ğinipcu ğənərən.

Bi ilmalcam. Ekun tar? Həgdiməmə kulin cukaduk jurən. Dilin, mokağacin, illan, mintiki mikcamullan. Bi ğələliksə zologocin ocaw. Kulin minəwə icətcərən.

Umnət ğinakinmi huktiməlcərən, kulintiki hətəkənən. Ğinakinmi, kulinma iktəziwi kikisinxsa, dawsillan. Kulin ğinakinmi dilwan, ancanman, nikimnawan kikisinin. Amakan kulin hadilin dunnədu hukləzəcətin, somnazanal. Ğinakinmi huktilən, sokoriwran.

Təli bi ğələtcənə ərilim, soğolim. Hoğnimnil əməcətin. Hoğniğkilziwar kulin hadilwan toktoro.

Ğinakinmi bussəzənə, ilallawa agidu bizəcən. Taduk zulawə mucucan. Zalanga bimi-wəl, awgaracan.

Aminmi gunən:

— Targacin cuka biwki. Targacina zəwzənəl, ğinakit kulin kinknadukin awgarawuwkil.

Tilkəl.

*Tar ekun-dunnəli ğənəzərən,
halğara acin?*

Cinəkə.

Cinəkə, əlbəskətnəgət!

— Ətəm, əjəzəp.

Oroktolduk zəwazarəpl

— Dələlwər mizərəp.

Kokollozorop!

— Kokollolti ulapcaral

Kokollol kokirazara.

— Nuşarwain manşizarapl

Nuşartin kapurgazara.

— Inmət sajanəzəpl

Inmə mukurgəzən

— Irəgət iruzəpl

Irəgə jaluptan.

— Toktoŋkit toktozorpl

Ir-kə toktoŋki?

— Inməktu bicən.

Ir-kə inmək?

— Nəkudu bicən.

Ir-kə nəkü?

— Togo zəwcən.

Ir-kə togo?

— Udun sicən.

Ir-kə udun?

— Tarjatki surucən.

Biral.

Biral minşil,

əlbisal, şonimil.

Şamaduk dunnəduk

işinipcuilə dunnələ

su gorowə əjənşərəs.

Agili şənəşərəs.

Həksalnun şorcazanal,

orasala oşaras.

Sunşildu suşaldusun

kətə ollol bişərə.

Tilkəl.

*Tar ekun - şənəmi, şənəmi - uzaja
acin; minəmi, minəmi - səksəje acin?*

Əlbəskətkit.

Kuşakar internattuk ollomosincatin. Kətəwə ollolwo wacatin. Guluwunmə ilara. Ollolo silara, kalanduwar hujuwullə. Muriwul şunən:

— Kəl əlbəskətkət, silə irdələn!

Kuşakar biratki tuksara. Mülə hurrə. Umukəntin əlbacan əlbəskətcəmi. Muriwul şunən:

— Unanca əlbaran tişazami. Umanca, si-kə zapkəndun əlbəskətkəl!

— Ewa şunənni, Umanca şunən:—bi motaj əlbəscəlim!

— Zapkakəndun bimi, ajatmarit bimcə, şunən həgditku bəjətkən.

— Ewa gunzänni, bi, mokanduk zawazana, sunnun uröcit tisazalim, Umanca gunän.

Tisasina. Umanca upkatnun tisasinan. Umnöt mokaŋ ɟalädukin multərəwrən, jumälcərən. Umanca, ɟalälwi ugirzənə, muli hurrən. Mu ojodukin doski irurən. Mokaŋin əjəsinən.

Kuŋakar muli hurrə. Umancawa zawara. Nuɟantaj bira zapkatkin tisasina. Zapkala əməwrə. Umanca bunigəcin dunədədu hukləzəcən. Muriwul gunän:

— Himat nuɟanman anuzakallu, mu amɟadukin juđən. Anuraktin, Umanca esalzıwi icəcillən, dilwi ugirrən.

Təli kuŋakar kalanmar zona. Kalandu silə upkacin haɟuca, ollol ircal. Lurzawul gunän:

— Si zaris silə haɟuran. Əsilə si alaguwzalinni tisaktami.

Lagerdu multa.

İcətkəl tartikil
Kəwərdük caski
baɟdama gorot
iliwuwca.
Zulin serajilzi
owcal,
baɟdamamalzi
kupuwcal.
Əllurtin,

gagilgacir,
ɟaɟɟatki
dəgmuzəwkil.
Ədinzərəkin,
zul upkacil
ədinnezərə.
İləl guniwkil:
— Tar lagerdu
multa bizərən.

Bələmnil.

— Ekun tuksun! Həgdi tuksul

Kolhogir cukawa umiwmalcacatin. Umiwkittu umiwdawər, holincazacatin. İcətcərə kuşakar tuksazariwatin. Nikimnaldutin hulamal moşoptukartin.

Tuksazanal, kuşakar jəkəcillə:

— Ajat vizərəs, girkill! Bu sundu bələnərəw!

— Kəl ajal bəjətkər, bələzəkəllu, kolhogir gunə.

Upkat hawalilla. Cuka umiwkiciltin baldıra. Amaka Moşo umiwkittulawi zurwə bəjətkərwə əməwrən.

— Əsilə, hutəl, ajakanzi həkimnəkəllu, gunən: — ədən tugə sukcawra.

Hawalildizanal, tigdədələn hawawər ətərə.

Mudən zawanən.

1924 anjanıdu zuganı so tigdəci bicən.

Umnəkən dolboltono cəjtizana, aminmi mintiki gunən:

— Timatnə nəşdələrəkin, bəjuməşingət! Ūinakinmar ajat ulikəl

Əkintikiw gunən:

— İrgisəwun kolobonkollu, bələnnəkəllu!

Bi, gorowo bəjumimuzənə, sot urunim.

Timatnə aminmi minəwə səriwrən:

— Təgətkəl! Əzəlin tigdəllə, bəjuməşingət! Himat! Pəktirəwunmi əməwkəl!

Uruniksə, ilmalcam himat. Bəjuməşinəw. Bi irgisəwər, kalakacannar suruwum. Aminmi, tətılwər hinaduwi unigiksə, pəktirəwunmi mirəduwl inisinən.

Əninmi gunən:

— Himat waməlcəkəllu ekuna-wal, nəknilli zəmuliksəl, soşolşonotin.

Aminmi nərasinən, bi amardun haşisinim. Tirganiwa upkatwan girkuraw, ekumaja-da uzaja əcəlwun icərə.

Dolboltono umun birajakan dərəndun anşəcilləw.

Timatnə dunna olgodolon urəgənşiwər tuktirəw.

Umunmə hinukicəi mə warəw. Aminmi gunən:

— Əwgidədu urəldu bəjur acir. Birajakan dagrakit, tadu urəl bəjucil bisi. Tadu bəjur hata vizəşətin, gunən.

Biraşmar dagrəw ajat. Bəjuktəkitwər istaw, bəjur uzəlwatın əcəlwun icərə.

Dolboltono naŋnaŋiwun somat tuksurən. Dolbo agdizana tigdallən. Timatnə tirganiwa upkatwan tigdəcən. Bu zulləwə alatacawun tigdə ətəriwən. Irgisəwun manawrakin, zulawər mucusinaw. Biranđulawər əmərəw. Biranđmun mudəcə. Əŋəttil on-ka dagrə bisiw.

Bi cəjjə hujuwulim, aminmi təmuwə ollan. Təmuwə ətəcələn, cəjtiksəl, biraŋmar dagsinəw. Təmu hujukun. Hawanallakwun, oldonziwi huriwənilən. Bi əlbəsmi, tisami əcəw sarə. Sot ŋələlim. Biraŋmar dulinman istakiwun, təmu ŋan huri-ssələn.

Biraŋmar zapkawan dagamarakwun, təmuwun əjənzerilə takəndula turgəksə, kaltaka oldonziwi irullən. Aminmi təmu usiwən zəwaran. Moŋoktolo cinmənen. Takənduk dunnələ gi-ranan. Təmuwə tanən bira zapkatkin. Bi, təmuduk zəwucana, aran-aran dagim. Tətəlwun upkat ulapta.

Tugi ekuna-da əcəlwun warə. Zəmulikşəl, zulawər əmərəw. Təgəminən umunmə oronmor warəw, zəwdəwər.

Munđi kurewun.

Mundu, tatkit dagadun, kurewun bisin. Zuganiwa upkatwan nuŋan munəwə ulizəcən. Taduk tugənitki kətəjə taw-cawun.

Nəŋŋə mudandun culama əŋuktə irrən. Tar əŋuktəwə kolobonun, kartofelnun zəwcəwun. Taduk hulamal muŋuməl redisil irecətin. Nuŋarwatin kolobonun tugi-də zəwcəwun. Alapcul biwkil. Amakan kartofelil irillə. Tukuladuk uləzənəl, silkittaw nuŋarwatin, togodu bulattaw. So alapcu bulaciwca kartofel. Kikiktaltin əŋurəcəl, iktəldu kapunazara.

Taduk pomidoril hulargacal. Ajakakur! Hulamal! Dili ora—alapcul. Nuŋarwatin silədu nərəw, kartofelnun zəwrəw. Turukədəksəl, kolobonun zəwrəw.

Sirulasani oran. Təli kureduk tugəptirwər tawullaw. Upkat-tuk amakandimarit pomidorila tawraw. Nuŋartin iŋinzi sot ŋələciwkil. Taduk əŋuktəwə cupturaw. Ulgənnəl muŋumələ dilila ujirəw. Ilakit dagadun lokorow, olgodotin. Əmi olgitta, upkat munuzəŋətlin. Taduk repawa, sweklawa sullurəw. Gulə hərgidə-dun nəkcəkit bisin. Tar nəkcəkittulə iŋatəjit uŋkulləw.

Təli kartofelila uləlləw. So kətəməmə kartofelil baldira. Tigdə acin bicən, kartofelil olgokir bicətin. Olgokira nəkcəkittu nəzəŋə.

Kartofelila ətərəw nətcəmi. Kapustalwa cinđillaw. Dililgacir,

həgdikəkur, bağdamal awdannacil dilil. Awdannalatin toktorow, turukədərəw, bockaldu nətçənəl. Tadu k nəkçəkicildu awdannacila dilila lokorow, tugə əsikinnə kapustawa zəwdəwər.

Tugənitki upkatwa əməncəwun. Tugə zəptiləl so kətəməmə bızəğətin.

Tilkəl.

*Tar ekun-atirkacan namazi
tətici?*

Ŋiğtəl-gu, dugəl-gu.

Gorodu tar bəcən. Təli lugal əğkitin kartofelwa baldiwkanə, əğkitin sarə kartofel bızəriwən.

Umukən dunnəğici bəjan bəcən. Nuğan dukuwundu tağcan, gorodu, lamu cagidadun, ekun-ka bisiwən, kartofel bisiwən. Nuğan tar dunnəduk kartofelwa mənduləwi uğıwkənən. Tar kartofelwa dunnədu uləcən.

Kartofelduk cuka baldiran. Manni, bağdama awdanna-kakuci. Bağdamal awdanna-kakur bururə, nuğaklatin hujukukər mumbumal ziktəlgəcir icəwullə. Tarilwa mumbumalwa ziktəlwə təwliyə, imurənun iritta. Bəjan girkilwi ərirən, omaktawa zəptiləwə amtadatin. Matakilin umutəlzi gara, amğaduwar nərə, zəpillə. Əcə ala bisi, gocimama. Bəjan mənəkən amtaran — idarıpcu, gocimama, amğan ənullən.

Bəjan tikullan, gunən:

— Nəktəkəllu tar cukawa! Tuliski nodukallu!

Timatnə cukawa nəktərə. Icəzərə — Ŋiğtəlin kətə mumbumal, dililgəcir.

— Kəl iritkət tarawə, gunən hawamni.

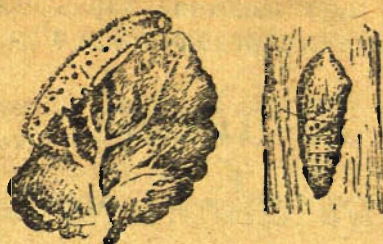
Iritta, amtera — alapcu. Bəjan tugi-də amtaran — alapcu.

— E! Ekun bi, moğnonmi bisim, gunən: — Ŋiğtəliklətin bi ziktəlwətin iritcaw, amtassazadawi.

Tilkəl.

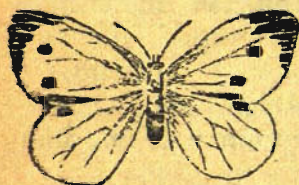
*Tar ekun-curbukakar sigdiləldutin
mumbumal hukləzərə?*

Kapustati læpcærægdi.

Tirganiwa upkatwan
awdannalwa zæwzænə,
læpcærægdi hawalzaran.
Dolboniwa tirganiwa
ænə dærumkicæzærə,
awdannalwa zæwzærən.
So burgumə binə,
so murumə binə,
sulaki irgigæcinin,
nuḡan okin-da omikin.

Awawal — kapustatil.

Kætə huḡtutikir awawal, lurekil biw-
kil. Dilacadu dægzæræktin, nuḡarḡiltin
læpurækærtin ajakakur, mæriməl biwkil.
Guzæjil bimi-wəl, nuḡartin hægdijə ærujə
æmæwuwkil. Umuktakarduktin læpcæ-
rægdil owkil. Læpcærægdil kureldu ilæt
zæpiwcælə cukala zæpiwkil. Hadun so

kætəmemə læpcærægdil biwkil.

Umnækæn poezt ḡænæzæcæn. Umnæt nuḡan arakakunzi ḡæ-
nælcæn. Taduk illan. Bæjəl tuliski jurə, enawan icættæwær. Icættæ—
hoktodu kætəmemə læpcærægdil bicætīn. Poezt cuḡurkærin so
kætəmeməwə tiræcætīn. Tiræzæridukwær cuḡurkær sæləmæli mo-
karduli boltorollo. Umunmusædu horolilla, ænəl caski ḡænæzærə.

Tar kapustatil læpcærægdiltin bicætīn. Hoktoduk zunmusædu
kapustacil kurekakur bicætīn. Kapustalikla ælə dagacakartin
æmæn mucætīn. Awdannal upkatwatin læpcærægdil zæwcəl. Tikin
upkat kapustatil huḡtulə kurekakundula, æcə zæpiwcælə, ḡænæ-
cætīn.

Wera.

Bazalakil, taduk weral
biwkil.

— Wera! Wera! wakəllu
nuḡanman! — hadun wəkə-
ciliwkil kuḡakar.

Nuḡartin əwkil sarə wera
bəjə girkin bisiwəñ. Wera
əwki ərujə əməwrə. Ələ
əwkə nuḡanman zawulira.
Hadiltin weral illəltin upka-
citin həḡtəcil. Tarildu həḡtəl-
du ərumə bulkuwun biwki.
Nuḡandukin bəjə illən əsiw-
zəwki.

Tirga wera haktirapcudu
ulapcudu bikittu bizəwki.

Nuḡan dolboniwa alateawki. Dolboltono nuḡan bəjuməsiniwki.

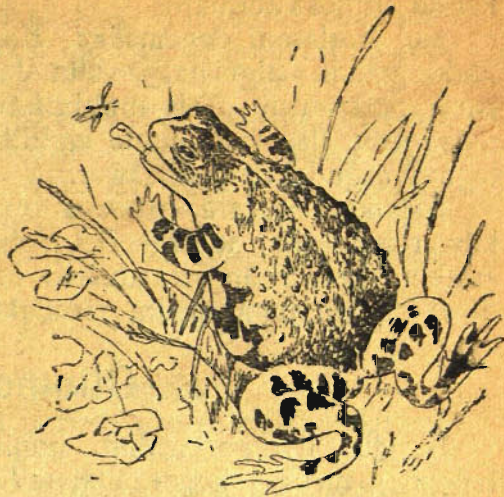
Kə! kulikan tutuktəzərən. Wera nuḡanman icəttən, nu-
ḡanman nurmazaran. Dagamat tutusinən, mikcanən. Umnət
ekun-mal tasoran. Kulikan acin orən. Əḡi icəttə ekun-ka taso-
ran. Tar wera ingin tasoran. Weraḡi ingin amḡadun huḡ-
tutmərit owca—amarin zulədu. Wera tar ingiwi amarwan
tuliski juwzəwki. Nuḡandun langama tuminin. Waməcinin
əjimbun ingidun lambarawki. Wera amḡadukwi ingiwi juwuwki,
kulikanmə tarit iktəwki, kulikaciwə ingiwi amaski taniwki. Ku-
likanmə nimḡawki. Nimḡaksa, caski icəciwki, eja-wal zəw-
dəwi.

Dolboniwa upkatwan nuḡan huḡtutikirwə kulikarwə, kumi-
kərwə bəjuktəwki. Nuḡan huḡtutikirə kurelwa, cukala baldi-
gatkcila sukcazarilatin waciwki. Weral—iləl girkiltin. Nuḡar-
watin o3o3owko.

Jaḡildu.

Jaḡildu kətənnu urincəzəcətin. Kətə əwənkil əicətin. Dol-
boltonotikin bəjətkər, əsatkar ikənəzəcətin Hadun bəjətkər ugu-
cazanal oḡkokittuli ḡukcanmatcəcatin. Murəli icətcətin, oror
ədətin gorokondula huktirə.

Jaḡildu hunmiktal, ḡanmaktal acir. Oror jaḡildu burgul-
cətin.

Asatkar koņitajil ziktəņilwə təwližacətin. Žulduwar ziktəlwə ukumninun upkat monticatin.

Ajat, səwzəpcut irkindu biwki, əwənkil kətənnutin umukəndu urincəzəraktin.

Kəl sirulasani dəgamallan. Kuņakar amtiltin ulgucəməcillə, ilə-kə getikin nulgisinžəņəwətin. Jaņilduk hərəkəltətənə kətə bira-kacar əjənžəwkil. Tala urəldul tugə upkat bəjəl, omolgil ulumilžəņətin. Ilara umunuptə amtiltin. Ilara ulgucəməttə. Guldirə, təgəmi-cagudu nulgisindəwər.

Bəjətkər ugucara, ororwor onosina. Asal asatkarnun inməkilwər inməsillə, zokella. Əsi dolboltono upkat ikənillə. Təgəmi žutikin əlgəwuntin biraņdulawi orotojil nulgisinən. Tala biraņduwi žutikin itigazəņatin, motimidawər.

Ollomokit.

Biradu, Inə gərbičidun, huņtutikir ollol bižəwkil: seņasəl, kolemtel, nirul, jokocor, cəsiwkil. Inə bira ajakakun!

Inə žapkadun zannu urincəzəcətin. Žul upkat ollomizariwa umunupkitwə ora. Upkat umukənə gupciwunə (ircaciwuna) ora.

Ər anņanidu əwənkil əcətin gupciwunzi ollomira. Kuņakar bira žapkalin tuktaktazara, jəkətcənəl:

— Gupciwunzi ollolwo wazəņatin! Gupciwun həgdikəkun!

Gupciwunzi ollomizaraktin, səwzəpcut biwki. Upkat hawal-žawkil. Ollolo kətəməməjə wazəwkil.

Təgəmi upkat bira žapkadun umiwra: bəjəl, asal, kuņakar. Bəjəl oņkocodu təgərə. Bira dulindun gupcilla. Oņkocodu ilan bəjətkər tugi-də bicəl. Nuņartin oņkoco dondukin mujə sokollo. Gil kuņakar murəli žawrasinal, ollolwo gupciwundulə ilbət-cənəl.

Oņkoco žapkalan agrən. Gupciwun usin umunmə mudanman žapkadu, asaldu nodura. Upkat oņkocoduk himat mikcanə. Taduk upkat bəjəl, asal gupciwun usin mudasalin tumillə. Gupciwunə tanə, ollol žalum.

Tilkəl.

*Žar ekun - umukən bəjə ilitcana,
halgana acin bins, bəjəjs žawaruki?*

Ətəjəcimni.

Յuga kolhos brigadalin ollomosincatin. Ollomotkittuwar ollolwo turukədəcətin. Kətə ollol bicətin. Timaniduk dolbodonlon upkat hawalcatin. Dolbo ətirker ollolwo ətəjətcəcətin, ədətin ɲinakir, homotil ollolwo zəwrə.

Amaka Moɲo tugi-də ətəjətcəcən. Dolbo nuɲan bira zapkadun təgətcəcən. Mənəkən hinnat, „pecer“ gər bicit, ollomotcocon. Umanca gorowo amakanunmi ətəjətmucən. Nuɲan icəmuzəcən, pecerit ollolwo wariwa.

— Amaka, bi sinnun ətəjətmuzəm! Ollomimuzam, əjətcəcən Umanca.

— Azəlinni ətəjəkittu, amaka gunən.

— Əcə, bi ətəm arəl

— Kəl! alətcakal dolbodonlon, gunən amakan.

Dolbollokin, amaka pecerwi garan, biratki sururə. Umancatki gunən:

— Si əlkəs ollol dagadutin təgətkəl, ɲinakirwa ərəscənə. Taduk mindulə əməkəl.

Amakan sururən. Mucanca nəlgədu təgərən.

Bega ɲaɲɲadu icəwullən. Həgdi, murumə, hulama bega. Umanca begawa icətcəcən. Kəl begakla nuɲan kalanma icəzərən. Kalandu bega dikənən.

Umanca begawa kalanduk gamuzaran, ɲələlwi ugirittən.

Umnət nuɲanman ekun-mal anaran.

— Si ewa azəcas, aja ətəjəcimnil doldiran Umanca amakawi gunzəriwən.

— Ekun tar? gunən Umanca.

Յulədun amakan illan. Նaɲɲadu begakla dilaca ɲərillən. Murəlin upkat hawanalla.

Amakan ɲəktəllən:

— Ərgəcin aja ətəjəcimni bisinni, gunən: — asincas.

On bu adilnasincawun.

Bu bira Cukandu bizəcəwun.

Umnəkən akinmi gunən:

— Əsi mit suruzəɲət, adilnascəɲat!

Mənin gunən:

— Pəktirəwunəwər əgət gara.

Taduk gunən:

— Gagat-wəl pəktirəwunmə, ətən urgə ora.

Tirgakakin bu zawrasinaw. Solozonol, adillwa tuləzənəl, zudukwar ɲənəzəcəwun. Taduɪ ilcatcacawun, ɲuɲunmə surilwə wacawun. Akinmi gunən:

— Icətkəl! Tar ekun bira zapkalin girkuzaran?

Amaka-gu? ekun-ɲu?

Bira zapkadun, supirəldu ekun-mal koɲnolozocon.

— Ewa uləkkicənni, tar ɲinakın, gunim bi.

Nuɲan agrən, mintiki gunən:

— Zawwa zawucakal!

Mənin pəktirəwunmə garan, sururən.

Bi əɲnəm ɲələttə, zalduwi guniɲnəm:

— Tar moti!

Icəciɲn m, ekun-mal koɲnomo muntiki tisazawki. Akinmi pəktirənən, taduɪ gewran pəktirənən. Icətcəɲnəm — akinmi mucusinzaran. Əmərən, gunən:

— Əcəw ematjə warə. Urətki huktilən. Oɲokton ɲonim, amaka-gu, ekun-ɲu? Kəl caski solosingat!

Solozəɲnərow. Bira zapkadun ɲan ekun-mal koɲnolozoron. Akinmi gunən:

— Solo? Aggat! Icətcəgət!

Agrəw. Tadu homotijmun. Akinmi nuɲanman wacan. Homotijawar higiksəl, zawdulawər nərəw. Dolbo zulawər əjənəw.

Tugə.

Si sanni məɲɲiwi dunnəɲmi?

Tirganitikin ədisəl,

higisəl tala sot uciwzara.

Urəldu asiktal,

taktikar imannat kupuwzara.

Tala cujusəlduli

guzəjil oror huktikətəzərə.

Bəjɲələ bakadawər,

zutajil, hutətəjil

tolgokil cikilindutin

əwənkil nulgiktəzərə.

Tala tikiɲ upkattu

omaktal bikicil,

tatkicil, ajiikicil,

sowetil, kooperatiwil bisi.

Tala omakta bini nonowzoron.

On mit səsinmət həgdiɲcəwun.

(Kamcatkaduk korjak ulgurin)

Mitɲidu kolhostut oror jəɲinduk tiscalduk hələkə. Upkat ororti ɲuɲundu səsisəldu bəriciwcal. Kolhosti awduwan ajagdawər, ororwo ətəjətcəril brigadaltin məməsilnunnəmər gukcanmacillə. Uruwkittu nuɲartın guldisəlwə ora. Ərgəciɲ guldiwun:

Mit, Ewej brigadan, ʒrizəp Kawa brigadawan, ajatmarit ororwo ətəjəttəwər.

1. Namasəl hutəgnəktin, turakildu, sulakildu, huɣtuldu bæj-
gəldu ədəwər umukəmətjə songacənə wawkanə.

2. Irgicil ədətin umukəmətjə orono warə.

3. Zuga ororwor ajat ətəjəttəwər, irgaktal ədətin ororwo
kəsəgira, oror ədətin əgnəkərwə sogintura.

4. Ajadu, kaptamadu bugadu ororwo ətəjəttəwər.

5. Tirga, dolbo ororwo ətəjəttəwər, ədətin əmənmurə. Ətə-
jətcənə, dolbo ədəwər arə.

6. Bolo ədəwər umukəmətjə orono sokorro. Unə jaɣilduk
ədəwər orornun nulgisinə.

7. Kapurgacawə kəkcanmə himat ajustawər, ədən caski
kapurgara.

Ər guldinmə taɣnəktin, upkat ətəjəcimnil illa. Megasaltin
hujullə, amɣaltin gunə: „kole meki?“ (ɣi dawdizəɣan?). Nuɣar-
tin əzəɣəl caski zudu bisi. Getikin səsinduləwi himatmərit
surumurən. Uruwkit ətəcələn nuɣartin suruzənəl, məməlilduwər
guncətin:

— Əkəl omɣoro! mit gukcanmatcərəpl

Ərdələ mitɣil korjakilti okin-da əcətin tugi gukcanmattə.
Gedu tugənidu səsintikinmə iculirə. Awdudu kətə ilmaktal oror
bicətin. Adikukan oror burə, sokoriwra. Nan uruwkitwə ora.
Ajatkudu brigadadu premijawa burə.

Tilkəl.

*Tar ekun-umukən ʒirkəcən
bagdama arwici?*

Muriwul.

Muriwul zapkun anɣanici. Nuɣan amindukwi pəktirəwunmə,
ɣinakinnmə əjətcərən. Aminin əsin bumurə, gunzərən:

— Koɣzəɣos agidu. Ulukijə bakami, məməwi pəktirəwun-
ziwi wazəɣas!

Muriwul soɣollon, gunzənə:

— Ətəm pəktirəwunzi mənmi warə. Bi pəktiruzəɣə.

Təli aminin pəktirəwunmə burən. Kuɣakan zudukwi agila
sururən. ɔənəzərən ɣinakinnunmi agili.

Umnōt ģinakinin, ulukiwə wakaksa, gogollon. Muriwul pək-
tirōwunmi mirədukwi garan, pəktirənən. Ulukiwə warən.
Waksa, ģunən:

— Zulawi əməzəģəw, ģunzəģəw: ər-kə ulukiwə wam.

Zulawi mucusinan. Zuduwi upkatwa ulģucənən. Əduk
sawkacan. Aja ulumilən oran. Aminduwi bələlən.

Zulawər ģənəzəcəwun.

Sirulasa, dərumpkikittu, bi tatkittuk zulawi surucəw. Bu,
ilani binəl, surucəwun: bi, aminmi, akinmi. Zulawun ģənəməcin
goro bicən. Tatkittukiw zur ģamazil kilometr. Bira Ejko
Katəģala əģəniwki. Ejko dərənin goromomo Wiluģtiki. Tadu
biradu Ejkodu munģil zalwun urincəzəcətin.

Bu digilləwə ģənəzəcəwun. Təli boloron, bu motila, bəģurə
bəģumilcəwun. Əmərəw birala Zalkuktala. Tala zalwun urincə-
zəcətin. Nuģartin nuģunmə bəģurwə wacal bicətin. Umukənmə
nuģarnuntin zəpilcəwun. Taduk hujəttəw. Ulumikit dagamallan.
Ilalla ulumikittulə əmənmurən. Zalləwə biksəl, bu ulumilcəwun.
Taduk akinmi ģunən:

— Si əli surukəl. Tala ģəkəl biwkil. Ĥəkə uzawan icətmi,
ģinakina ajat suruwkəl.

Bi zapkaģali surum, aminmi kaltirasinən. Ami mintiki ģəkə-
sinən:

— Ĥəkə uzajan icəmi, ģinakinmi ajat tiniģəkəl!

Zapkaģali ģənəzərəkiw, ģinakinmi ewa-wal amtaran. Bi
ģunim:

— Tala horokiwa amtaran.

Tariģiw ģəkəwə amtaca bicən. Bi amtatcakla surum. Icəm,
tariģiw həlkinə oran. Bi uzalim. Uzam, uzam, əcəw eja-da
icərə, əcəw ematģə warə. Anģəlawər mucusinim. Aminmi əmə-
rən. Bi ģunim:

— Tala bi ģəkə uzawan icəcəw.

— Eda-kə əcəs uzara?

— Bi albam uzazami. Uzalın əģəni sigikag bicən.

Təģəmi aminnunmi ģəkələwər sururəw. Uzalwan istaw,
Uzasinaw. Tala, wazəktuwun, həģdikəkun mo bicən. Tala ģəkə
tukticən. Aminmi pəktirənən. Ĥəkə ilə-wəl ləlunən. Ĥəkə ta-
kəndu ugduzca bicən. Bu takənmə caskin ģənərəw, ənəl sarə.
Ĥinakinmar tinəw. Tariģiwun diģniləsinən gogozono. Sururəw.
Ĥənəzərəkwun, somama sigikag, aran-aran gogozoriwa istaw.
Tala ami ģəkəwə wacan.

Ŋinakinmun ilā-wəl huktilən, ŋan gogollon. Istaw. Nuŋan ŋəkāwə zololdu gogozoron. Zolol, heksagacin, hægdiməməl. Tadu bu warəw nuŋanman. Mot-ta, et-ta albaŋnaraw burizəmi. Mot aran-aran garaw. Tugi zulawi ŋənəzənəl, tunŋawa ŋəkəlwə, kətəwə ulukilwə wacawun. Begali urikittuləwər əmərəw.

Tilkəl.

Tar ekun-ŋinnukan saŋarici?

Sulaki cipicanun.

(Nimŋakan)

Bicən cipica. Nuŋanŋin umukin modu ugilā bicən. Cipicala sulaki əmərən. Əjəcillən cipicaduk umuktalwan, zəwdəwi. Ŋələwkəcillən cipicawa:

— Əsikis umuktalwi burə, ŋələwkətcənə gunən, bi, sindulə tuktizəŋəw. Əmi tuktimcərə, mowa ogozonow.

Cipica ŋələllən. Umuktalwi upkacilwa sulakidu burən. Sulaki cipica umuktalwan zəwrən. Ajiwuksa, awdundulawi sururən. Cipica əmənmurən, umuktalduwi soŋozono. Cipicala soŋozorila hinuki əmərən. Cipicaduk hanŋuktallan:

— Si et soŋozonni? Ulgucəkəl mintiki!

Cipica, soŋozono, hinukitki ulgucəllən:

— Sulaki umuktalwaw zəwrən.

Hinuki cipicatki gunən:

— Eda nuŋandun bətcənni?

Cipica gunən:

— Bi-kə oni əzəm burə? Nuŋan mintiki guncən:

Əsikis umuktalwi burə, bi sindulə tuktizəŋəw. Əmi tuktillə, mowa ogozonow.

Hinuki cipicatki gunən:

— Okin sulaki tuktilən, ogolon bicən? Nuŋan uləkkitcərən sintiki. Gewrakin əmərəkin, si əkəl umuktalwi burə. Tuktimul-ləkin, ogomullakin, gundəwi: okin si tuktilən, ogolon bicəs? Nuŋan ətən era-wal sinə. Nuŋan albawki tuktizəmi-wəl, ogozomi-wal,

Hinuki dəgzəsinən. Cipica əmənmurən əmukin.

Sulaki cipicala gewran əmərən. Əjəcillən umuktalwan, zəw-dəwi, gunzənə:

— Əsikis burə, bi sindulə tuktizəŋəw, mowa ogozonow.

— Si okin tuktilən, ogolon bicəs? Si uləkkitcənni mintiki.

Si albaŋnanni tuktizəmi-wəl, ogozomi-wal.

Sulaki tikullan, sururən. Hinukiwa gələktənəsinən. Ɖənə-zənə, icərən hinuki uwgawan. Nurmaraŋ arakukan. Hinukiwa zawaraŋ. Lawadaŋinən awdundulawi. Hinuki sulakitki gunən:

— Kənə! əkəl minə zəwrə. Əzəlis minə zəwrə, ulgucə-mətəkət!

Hinuki sulakiduk haŋguktallaŋ:

— Si sanni oni lucal macaləltin mərəwkił?

Sulaki gunən, ənə amɣawi aɣarə:

— M-m-m!

— Oni lucal bərultin wəkəciwkił?

Sulaki gunən, amɣawi aɣazənə:

— Bja-a-a!

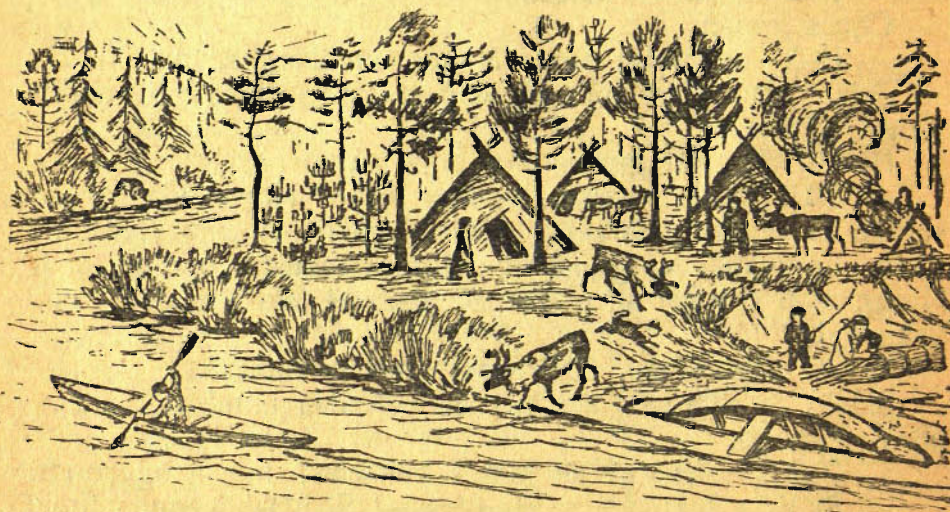
Hinuki sulaki amɣadukin dəgillən. Uləkkirən sulakiwa.

Agidu.

Ucələ.

Agidu cərumə.
Amikar təwli zərə.
Sulakil cıpcala
nurmaktazara.
Biralı mu kaŋkit
oranduli əjən zərəŋ.
Zapkadun əwənkil

urikittin urincəzərəŋ.
Əwənkil ələ agiwar,
ələ bəjurwən sazərə.
Kupesriktawar umnə
aŋŋanıdu icəzərə.
Kupes da bəjasaltin
nuɣarwatın uləkkitcərə.

Tikin.

Agi bicädun
 Turu daptudun
 əwədi gorot
 tikin iliwuwa.
 Bəjur bicəldutin,
 urikit bicädun
 guzəjil guləl
 kətəməmə owcal.
 Upkat guləldu,

guləl sigdiləldutin
 elektro ƣərin
 lampalduƣ ƣərizərən.
 Tikin əwənkil
 taƣzaƣal, dukuzəƣal
 kətəwə sazəƣal.
 Tikin səwetil biyəərə.
 Tikin əwənkilwə
 ƣi-də əwki uləkkirə.

On bu ələkəs alaguwullaw.

(Kamcatkaduk korjak ulgurun)

Tigil — kaƣki bira. Nuƣan urəlduk əjənərən. Naldildun kətə orocil korjakil nulgiktəzəwkil. Upkat əril korjakil kolhostu əmunupkiwəcəl.

Umnə kolhogirduk uƣiwəcəl əmunuptə, guldidəwər, idu tatkitwa owka. Gorowo ulgucəmətəcətin. Təli kolhos həgdigun ƣunən:

— Bira daptun dagadun zulwa ajatmarit omi. Ororwowun ətəjəcimnil brigadaltin ətəjətəwəkil. Bəjumətəcəril brigadaltin bəjumətəcəwəkil. Gil, umukəndu buƣadu biyənəl, kolholstu huƣtulwə hawalwə hawalzaƣal. Bira daptun dagadun ollomotcoril

korjakil bizərə. Dagadutin hokto bisin. Hawalimnitikin tar hoktoli nənəzənəl, mittulə əməzəŋətin, icəwkən zəŋətin, on ajatmarit hawaljatwat. Kooperatiw, pocta tugi-də dagadutin bisin. Təli dukuwur, gazetal mittulə himatmarit əməl zəŋətin. Ədu mit nəkəzəŋət umukəndu bizəmi.

— Nəkəgət! gunən umukən.

— Nəkəgət umukəndu bugadu bikitwə ozami, ərirə upkat.

Guldirə, əzigudu bugadu tatkitwa odawər.

Gedu tirganidu tadu serəŋilduk, irəksəlduk həgdiwə zuwa, palatkagacınma okoskaciwa, ora tatkit zarin. Dondun sələməwə ilakitwa (peckawa) saŋŋan juŋkitəjilwa iliwra. Təgəŋkilwə, ostolilwa ora. Kooperacija bələgəzin zəptiləl wə əməwrə.

Tatkit əzəlin owra, ilan zarduk hələkə alaguwumnil əməcəl. Upkat omaktawa zuwa icəttə. Nuŋardutin ərgəcin zu okin-da acin bicən. Upkat zultin okoskala acir. Zuldutin okin-da saŋŋan, haktira.

Oklanca zuwa icəcənə, gunən:

— Sazəmi ərədu zudu ajat bizəriwə, gocindu bi mənduwi ərgəcinə zuja ozəŋaw.

• Kuŋakar zu murəlin tuksaktazacatin, ərizənəl:

— Ekun aja zun!

— Amindukwi gələktə, ərgəcinə zuja odan. Ədin əzəŋən tarawə sukcara.

Taduk alagumni əməcə. Nuŋan kuŋakarwə mənŋəditwər alagullan. Amakan upkat mənŋəditwər dukudawər alaguwcal.

Ələkəs urgəpcu bicən. Tatkittu ələ klass oldokson bicən. Dukuŋkil acir bicətin. Təli kuŋakar zaldallə, et dukudawər. Upkattu gələktəllə. Urəgərdu zololwo, melit gərbicilwə bakara. Nuŋanzin, bəgdamat dukuŋkigacınzi, oldoksodu dukulla. Taduk porohwa mudu hujuwə—koŋnowkowuna ora. Amakan kooperatiw bumagawa uŋnən.

Tatkittula əmədələwər kuŋakar əcətin dərəlwər, nikimnalwar awra; tikin sawkara.

Tugə luca əmərən. Dukuwurwa, mənŋəditwər dukuwcalwə, əməwrən. Kuŋakar sotmarit urunə. Dukuwurwa himat zawaksal, zuldulawər tuksacatin, ərizənəl:

— Luca dukuwurwawun əməwrən, ərirə:

— Aja girki, nuŋan korjakilwa dukuwurwa əməwrən.

— Tikin ajatmarit alaguwzəŋaw, aknilwar, nəknilwər alagulzəŋaw, ərirən umukən asatkan.

Umukən bəjətkən ədu-də ikən mə ikən illən:

Bu, nulgiktəzəril kuŋakar,
 ucələ, bəjurgəcir, bızəcəwun.
 Biralduŋi, urəgərduli
 orotojil nulgiktəcəwun.
 Dolbo, tirga ənə dərunkitcənəl,
 oror səsisəldutin biəcəwun.
 Umukənmə ələ sazənəl —
 ajawzəril, guzəjil ororwun
 ədətin sokoriwra.
 Təli bu əŋkiwun zaldatcərə,
 binijəwun huŋtuŋidəwər.
 Tikin omakta bini olzaran.
 Bu mənŋəditwər alaguwullaw,
 upkat umukəndu hawalilzallaw.
 Omaktawa okoskaciwa tatkitwa
 upkat umukəndu himat ocawun.
 Aja girki dukuwurwawun əməwrən.
 Tikin bu, umukənŋəcin, hawalzəŋawun.
 Upkat, umukənŋəcin, alaguwzəŋawun.

Əduk upkat sagdil bəjəl, asal alaguwulla, taŋdawər. Bolo
 kolhogir molwa ogoro. Nəŋnə nuŋarwatin əjəsinmurə, omak-
 tawa, momawa tatkitwa odawər.

Tatigawzəril dawlawuntin.

Bu, upkat əwənkil, ŋənəzəlləkəwun,
 munə upkat zalwun ŋənəwkənə.

ŋənəsinzəcəwun bu gorogiti,
 upkattukin Sibirŋi bugaldukin.

ŋil marduk, ŋil agilduk ŋənəcətin
 tar gorogit, Sahalin bugandukin.

Leningrattula əməcəwun,
 ənəl ŋələrə, tatcalcawun.

Holoktodu indu munə tirəŋkitin.
 Tikin bu ozaraw omaktaja inə.

Nonon munə taŋiŋkitin bəjursi,
 bəjasal munduk kətəjə gaŋkitin.

Tikin sowetil ocalatin, sowetilti
 Mundu niwrən ŋəri hokto, ŋəri bini.

Aglandu.

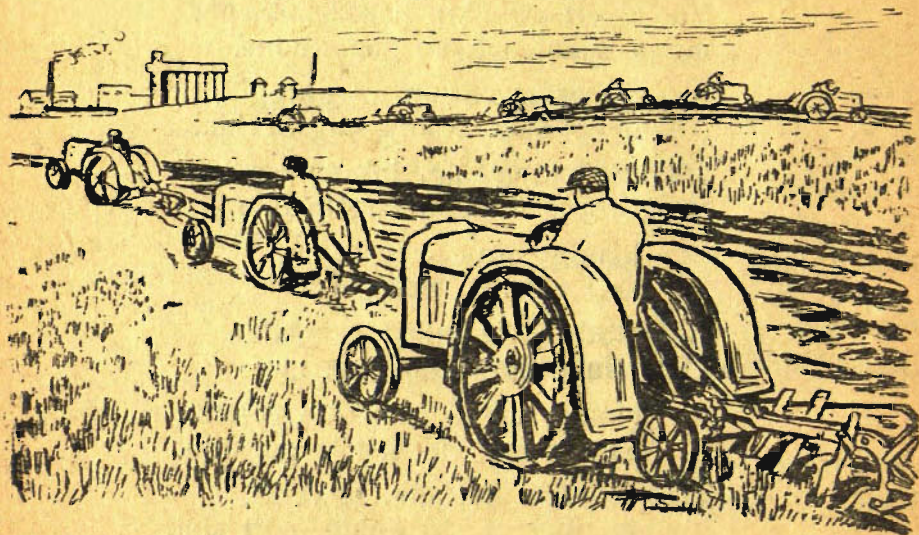

Ucālā.

Nəktəkittu həkuduk
aran-aran ənə soğoro,
ucālēməmə murkakun
nəktəwunə iruzanğin.
Ərupcukəkun nəktəwukəkun
dunnəwə hukuscəŋkin.
Təliməmə dunnəmikun
asukanə kolobojo buŋkin.

Tikin.

Albindu aglandu upkattun
kolobojo baldigatkit vizərən.
Ələkəsiptili saməkili,
qamal traktoril itigalla.
Upkat qamal traktoril
upkat qamal nuŋnimniltin
hawalmi qəkəzəllə.
Dunnə mənəkən tugi-də
hawaliwmi qəkəzərən.

Bulāklā.

Bəjətkər agitki surucətin, murinmar bakadawər. Agi zap-
kalin ɲənəzərə, icəzərə bəjə Mihail ilitcariwan.

— Ajat bikəl, bəjə! Murinmawun icənni-gu? hanɲuktara.

Bəjə, inəmuzənə, gunən:

— Murinsun bulədu semakilduliwi luparaca.

— Awadidu bulədu?

— Su əsis sarəl? Ucələ, təgəmər biɲəsin, ədu buləmikəkun
biɲkin. Berul, murincikar bulətcəɲkitin. Umnət macalə aran-aran
əcən əjurə.

— Macalə on tala əmərən? bəjətkər hanɲuktara.

— ɲənərən, ɲənərən, bulərən ijəməkilduləwi, gunən bəjə.

— Aka, idu-kə bulə?

Bəjə ulgucəllən:

— Sowetti əɲəsi ocalan tar bicən. Gorottuk sawkal əmə-
cəl. Murəli icəzəcətin, guldicətin, buləwə olgidawər. Təli so
kətəməmə upcur bicətin. Bəjəl guncətin:

— Bu əcəlwun buləjə ora, əzəɲəwun nuɲanman olgira.
Hawalmi-wal, ekun ozaɲan?

Hatadiki hawalilla. Buləduk birala ajanma ora. Buləduk
birala mu əjəsinən. Buləwə olgira. Tikin ədu burdukmal cukal
baldizəɲal.

Kuɲakar ulgucəməttə, tadék ucələptiwə buləwə dagisinə.
Tuksasina.

Bəjə murəli icəttən.

— No-o! murintikiwi gunən.

Nəktəwunzi tukulawa hawalnasinan, omaktala burdukmalə
cukala baldiwkandawi.

Elektrostancija.

Tariptiduk ilan anɲanil iltəncəl.

Tar nəktəkittu traktor kikəritcəcən, silgilcən, nəktəwurwə
ruzana. Amardutin albın, koɲnomo tukuladi uzatin əmən mucən.
Mol cagidadutin sukəl igtin, huwur kasintin izəcətin. Tala,
mol cagidadutin, dəttu elektrostancijawa ozacətin.

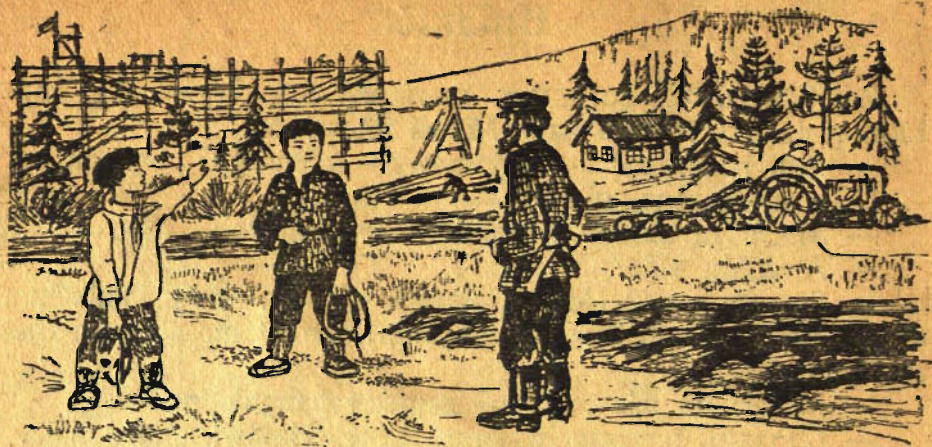
Bəjətkər, tikin omolgil bimi, ɲan zuktə, moltiki surucətin.

Bəjənun Mihailnun ɲan arcaldıra. Sukə busədun bicən.

— Ajat bikəl, bəjə Mihail bəjətkər gunə.

— Iduk ɲənəzərəs?

— Stancijadu bicəwun.

— Guniwkil, elektrostancijawa amakan ozaŋawan? hanŋuktaran Mihail:— Murəli upkacil umunupkicil guləltin ŋəriliw-kənzəŋən.

— Bi sunŋəcin bimi, əmcəw tarawə tolkitta. Ilmakta binə, bi uləwunzi, tadék tukulawa nəktəwunzi uləcəw. Tadék murinnun tukulawa nəktəlcəw. Tikin traktoril nəktəwurwə uruzawkil. Anŋanitikin omakta owzaran.

Okit.

Buləmə dət bucəduŋ,
kaptama aŋlan bicəduŋ
zawodil ilakiciltin
tikin hawalilla.
Tisicaldu turuldu,
sələməlduli ciwalduli

elektro əŋəsin
himat huktiktəllən.
Huŋtutikirdu dunnəldu
omaktal gorodil,
omaktal elektrostancijal
amakan baldilla.

Hawamni dukuwundukin.

. . . Ucələ mitŋidu zawottut taŋkit acin bisikin, bi adikuna taŋzacaw: zuduwi haktirapcu bicən, kuŋakar dəmərzəcətin, gu-ləkən hujukun — tiyə bicən. Tikin hawawi ətəcələn, tirganitikin bi zawot taŋkittulan əməzəm. Tadu dukuwurwa, huŋtutikirdwə gazetalwa taŋzam. Tikin bi huŋtudu zudu bizəm. Guləkənmi (komnataw) həgdi, elektro kerosinikla ŋərizərən, ŋaŋŋa idu-də acin. Taŋkittuk əməksə, bi zuduwi ajat dərumkitcəm. . .

Elektro.

Turudu, kulturjidu bazadu elektrostancijawa ocatin. Elektrostancijawa guləlnun sələməl ciwal ujildirə.

Munjidu tatkituwun tugi-də elektro oran. Amakaw, Moŋo, okitwan icətcənə, turətcəcən:

— Ekun tar? Oni taril steklomal mumbuktal nuliwur acirdutin zəgdəlzəŋətin?

Bi tugi-də albacaw təzəzəmi. — Kerosin acindun, nuliwur acirdutin on nuŋan zəgdəlzəŋən?

Elektro ŋərijən, lampala tinəktin, bu sot urunəw. Təli alagumniwun gunən:

— Icətkəllu! İləl ekuna zaldarə. ŋəri kətəməmə, saŋŋan acin. İlakit mola acirzi tugi-də ŋamaliwkanzəŋa. Elektro bələgəzin huŋtutikirə zəptilələ iriwkənizəŋə.

Umnə upkat klasstuk jurə. Bi albacaw caski təzəzəmi. Icəmuzəlim ekun tar ŋuriktən lampadu ŋərizərən. Həku-gu tikiŋ-ŋu?...

Lampa ugidədun koŋnomo dilin owca. Tar dildun hujukəkən zawaŋki owca.

Bi antiki zawaŋkiwa ucisinim — togo ŋərillaŋ. Bi ŋan antiki zawaŋkiwa ucisinim — togo acin oran. Həktira.

— Ekun tar? gunim bi.

Təli bi dildukin lampawa ucisinim. Togo acin oran. Bi dil hərgiwən zawulim. Umnət ekun-mal minəwə umukəcərwəw gidalarən. ŋələcim somat. Wəkəsinim:

— Ekun umukəcənmi ənuməmət gidalarən?

Taduk ŋan lampa dilin hərgiwən zawutcam. ŋan ekun-mal minəwə silginmukərən. Bi sotmarit wəkəsinim. Wəkisinəkiw, alagumni klasstula irən, hanŋuktaran:

— Ewa wəkətcənni?

Bi nuŋandun gunim:

— Minə umukəcərwə ekun-mal gidalezərən.

Alagumni gunən:

— Si lampawa ucisinmi-wal, elektroja omŋocos somdawi. Tar sələmədu ciwadu elektroŋi əŋəsi bisin. Nuŋan sinəwə ŋaləwəs silginmukərən. Tikiŋ əkəl lampawa ucisina. Əruməmə ozaŋan. Elektro əŋəsin murina wazəŋa.

Elektro əŋəsin-tar helkin zəlin.

Zawot owca.

Jənnəgilə (Enisejdula) birajakan Igarka əjənzərən. Umnəkən tar Igarka daptun dagalan motorici zaw agrən. Zawduk iləl kətəməmə zapkala jurə. Zapkadun palatkawa ora. Zapkalin digilləwə girkuktacatin, murəli upkatwan icətəcəcətin. Taduk tar motorici zaw amaski sururən.

Ilan anğanil iltəncəl. Bu nən Igarkala nulgiktəcəwun. Bi nən daptulan icənəcəw. Tikin tala kətəməmə həgdil guləl bicətin. Zapkadun kətə mol bicətin. Hawamnil kətə bicətin. Nuğartin eja-wal molzi ocatin. Bi samucaw ekur taril. Ələkəs gələtcəw hanğuktadawı. Taduk umukənduk bəjəduk hanğuktam:

— Tar ekun? gorot-ku, ekun-ğu?

Hawamni gunən:

— Tar mola hunazari zawot. Mol Katəğal dərəsəlduktin əjəsiniwkil. Taduk Enisejduli nuğarwatın əjənmuwkil. Ədu mol təmulwətin tawuwkil, zawottula əjənmuwkil. Zawottu masinalzi molwa hunazawkil, oldoksolo ożanal. Oldoksolo, taduk urumkurə mola əduk parohodildu suruwuwkil.

Taduk hawamni minəwə zawottula əməwrən. Upkatwan icəwkənən, tiliwkənən.

Gunən:

— Ər ələkəsipti zawot Enisej əzigudun.

Tikin bi sacaw zawot erivan.

On bu hawalıŋkiwun zawottu, təgəmər biğəsin.

(hawamni 3onin)

Bi sələmələ idəgələ ozaridu zawottu (matallıgidu zawottu) hawalcaw. Təgəltənə tunğadu casildu kətə hawamnil zawottula hawalnasincatin. Ƴaləldutin irgisəci hutakar bicətin.

Zəptilə acindun əjil bisi hawalla. Tirganitikin 12 casilwa hawalcatin.

Hawanalıwun adikanə tamaŋkitin. Begadu hawalnaliwi hawamni 5—10 rublilwa gəŋkin. Hawadi tirgani ojodukin hawalıwkanıŋkitin.

Urgəpcuməmət hawalmi biŋkin. Hawalkittu ədinzəŋkin. Hawaliwurdu imanna buruŋkin. Tigdərəkin, upkattu ulapca biŋkin. Dasiptir saŋaricil biŋkitin.

Wladimir Iljic Lenin.

Oktabrŋi rewolucijan hægdił tirganilin dagamalcal. Alagumni uroktu kuŋ: kardu ulgucällən, Wladimir Iljic hawamnilwa bajasalnun ŋorcakittula on ŋo-gazariwan. Ulgucänzənə, han-ŋuktaran:

— Sundu, zudusun ekuna-wal Lenin bisiwən ulgucän-cätin?

Hujukukən asatkacan ŋa-ləwi ugirrən, gunən:

— Aminmi mindu kətəwə ulgucändən. Nuŋan mənəkən Leninma icətən.

Alagumni gunən:

— Ulgucätkəl dolcatnawi.

Asatkacan ulgucällən. Nu-ŋan hujukukən bicən. Albaran upkatwan ajat ulgucänzəmi.

Təli alagumni gunən:

— Ərikəl aminmas, dolboltono mundulə əmədən, mənəkən upkatwan ulgucändən. Əməzən-ŋu, əzən-ŋu?

— Əməzən, əməzən, asatkacan gunən.

Dolboltono tatkitula asatkanŋi aminin əmərən. Nuŋan sagdi hawamni bicən, tunŋa-zarici bəjə. Nuriktəlin colkol, sunin ŋəcuksəduk owca.

Nuŋan kuŋakar zulədutun illan, gullən:

— Kəl ilmaktal sowetti dunna bəjəlin, dolcatmuzaras, dolcatkallu!

— Goro tar bicən, ilan-zarduk anŋanilduk hələkə əduk amaski. Təli bi omolgi bimi, sələmələ idəgələ ozaridu zawottu hawalzacaw. Aminmi acin bicən. Masinat zawottu nuŋan waca bicən. Bi əninunmi, akinnunmi, təduk nəkunnunmi bizəcəwun.

Təli bu ərut bizəcəwun. Upkat hujukukəndu komnatadu-bizəcəwun, gulə hərgidədun bizəcəwun. Gulə oldosolin ulap-cal, okoskalin hujukur. Okoskal cagidadutin hægdi zolomo oldon bicən. Okoskaduk ŋaŋŋawa əŋi icəwrə bicən. Guləkəndu haktirapcu bicən.

Tirganitikin unəkəkun, ɲərildələn, zawot kunisin doldiwuwki. Nuɲan hawamnilwa zawottula ɛriɛwki. Himat sələməlɛɛwun, səktəwundukwər hətəkənɛnəl. Əninmi cajwa hujuwuliksə, ilakittu kalasala dicən. Koɲnomot kolobot, sahar acinzi cajtita-wun, hawalawər həlincəɛnəl. So urgə hawa bicən. Tirganidu zan-zurə casila hawalcawun. Hawanaliwar adikanə gacawun. Mundu adikanə buɛnə, ɲuɲəwun kətəjə mənduwi gacan.

Umnə hawamnil zawottuwun hiwincalla. Gələllə, hawanalitin tamanma həgdiguldətin. Ekun tar! ɲuɲəwun əcən doldimura. Təli bu fabrika tuligidəduun umunuptə. Umun hawamni juksə, gunən:

— Əgət hawalnarə, əzəlitin hawalnalit hawrə.

Bu dolcatcaraw nuɲanman. „Ajat“, — gunzərəw.

Umnət ekun-ka ɛrirən:

— Kazakil! kazakil! ətəjəmnill!

Murirzi kazakil əməsincətin, dugiwurzi munəwə təpulcətin. Minəwə tugi-də səgdənnəliw zurə dugiwunzi ikturə. Sunmi səgdənnəduw təkərgəcən, səgdənnəw minəsinmucə, illəduw səksə bicən. Upkat hərəkəltəzəsinə. Kazakil zur-zarduk hawamniduk hələkətmərit zawacatin. Təgəwkəkittulə suruw-cətin.

Tugi biniwun iltənɛcən,

Umnə sagditku girkiw minəwə ɛrillən:

— Dolboltono, gunən:—mindulə əməkəl.

Bi nuɲandulan əməcəw. Tadu bəjəl, hawamnil, zur-zari binəl. Nuɲartin sigdiləldutin umun siɲama gurgaktaci. Nuɲan muntiki gullən:

— Su, ɲuɲəduwər hawalzanal, zadəɲil bisis, ɲuɲəsun hawaduksun bajandimar ozaran. ɲuɲəlwər əzəlisun ərəstə, əjimkun bini əɲi bisi. ɲuɲəl acir oktin. Hawalildizakallu ajat mərəduwər.

Bu nuɲantikin gunəw:

— Təzət gunzənni-wəl, on-ka ɲuɲəlwər ərəsmi? ɲuɲəlwəwun policija, təgəmər ətəjəmnilin disutcawkil. ɲuɲəlwəwun təgəmər disutcawki.

Nuɲan gunən:

— Ələkəs təgəmər wə ərəscəkəllu. Ər zarin su upkat umunpəcəkəllu, mənɲiwər partijawar okallu. Upkat hawamnil ugiriwrətin, təgəmər nuɲarnuntin əɲət eja-da ora biɛɲən.

Bi, dolcatcənə, zalduwi gunim:

— Nuḡan tǝzǝt ḡunzǝrǝn.

Taduk bi sacaw — tar Lenin bicǝn. Tugi bi Leninma ǝlǝkǝs icǝcǝw.

Tariptiduk zan-zur anḡanil iltǝncǝl. Germanijanun kusin nonowron. Kǝtǝjǝ bǝjǝlǝ kusiwkǝnnǝsincǝtin. Tar kusinduk ge ḡalǝjǝ acin, ge halḡana acin mucucan. Kǝtǝ bǝjǝl wawcal bicǝl.

Minǝ tugi-dǝ kusikittulǝ uḡcǝtin. Ekun zarin tar kusin bicǝn? Tǝḡǝmǝr, bǝjasal, dunnǝḡicil bǝjasal zaritin. Mundu ekunka dukuwurwa uḡzǝcǝn. Tarildu tugi dukuwca bicǝn:

— „Kusin acin ogin! Kusinǝkǝllu bǝjasalnunmar!“

Tarila dukuwura Lenin uḡzǝcǝn. Tǝli nuḡan dunnǝḡiwun cagidadun bizǝcǝn, targit mundu dukuzacan.

Ilana anḡanila kusizǝcǝwun, taduk bacawun kusizǝmi. Hawamnil ugiriwrǝ, soldatil ugiriwrǝ tǝḡǝmǝrwǝ huski. Lenin tatiḡanǝlin ora.

Tǝḡǝmǝrwǝ ǝrǝstǝ. Tǝli Adillapti nuḡniwun oran. Nuḡan kapitalistilnun zokildiran. Hawamnildu nuḡandukin ekunda aja acin bicǝn. Tǝli kǝtǝwǝ mussǝmǝtcǝcǝtin. Gil ḡunzǝcǝtin Adillapti nuḡniwun aja bisiwǝn, gil nuḡanman huski ḡunzǝcǝtin. Tǝli bi icǝzǝm, upkat hawamnil ǝsiktin umukǝnḡǝcinzi ḡǝnǝrǝ, ekunda aja ǝtǝn bisi. Bi bolsewikil partijalatin im.

Partijadu so kǝtǝmǝmǝ hawa bicǝn. Bu idu-dǝ hawamnilwa umunupcǝwun, tiliwkǝncǝwun nuḡarwatǝn: „Girkil, umunupcǝkǝllu! Hawamnil partijatǝn ḡagatmasal okallu! ḡorcan ǝlǝ nonowzollon!“

Umnǝ bu doldicawun.

— Lenin dunnǝḡit cagidadukin mucuzaran.

Bu nuḡanman ǝmǝkittulǝn arcamkasincawun. So kǝtǝmǝmǝ hawamnil, soldatil arcamkacatin. Alatcaraw. Meganmi duktǝnǝzǝrǝn.

Kǝl poezt ǝmǝcǝn. Tǝli ig, wǝkǝcin ollan.

Umnǝt icǝzǝm ḡi-kǝ kusidilǝ awtomobildula tuktizǝriwǝn.

Murǝli upkat hanḡalziwar iktulla.

Kǝtǝ anḡanil iltǝncǝl-wǝl bicǝtin, bi nuḡanman amakan sam. Nuḡan awtomobilduk mundu ulḡucǝllǝn:

— „ǝkǝilu Adillaptiwa nuḡniwunmǝ tǝzǝrǝ. Nuḡan bǝjasalwa disutcaran. ǝḡǝsiwǝtin mǝrḡilduwǝr ḡalǝlduwǝr ḡakallu! ǝḡǝsi upkacin sowetildu bigin! Germanijagarnun kusizǝḡǝdukwǝr bǝjasalnun, ḡuḡǝlnunmǝr kusikǝllu!“

Bi zaldwi gunim:

— „Tikin mit dawdizagan! Mittu noramni bisin. Sazərap—
ekun zarin noraganatit.“

Tugi-də oran. Adi-wal begal iltəncələtin hawamnil Adillap-
tiwa nuḡniwunmə ərəscətin. Dunnəḡiciduk bajasalduk dunnə-
ḡilwətin tagdiscatin. Zawodil dunnəl hawalzaril ḡaləldulatin
aliwcal bicətin. Zawodilduk nuḡəlwə ərəscətin.

Lenin munəwə tatigacan, omaktawa nuḡniwunmə on oda-
wun. Tariptiduk hawalzaril sowetiltin nuḡniyə.

Tariptiduk ətərap nuḡəlduwər hawalzami. Tikin mittu
ekun-da əwki huḡtu bəjə hawadukin bəjanzara. Getikin upkat-
ḡi bəjantin zarin hawalzara.

Əsi hawalmura mundu ətən bisi.

Asatkan aminin ulgurwi ətəran. Kuḡakar hanḡuktara:

— On Lenin umukən upkatwa oran?

Hawamni ḡən:

— Lenin əcən əmukin upkatwa ora. Nuḡan partijanun
umukəndu upkatwa ozacatin. Partija hawamnil klasswatin,
upkatwa hawalzarilwa əlgəcən. Lenin hoktwo nuḡnirən, Lenin
partijawa umunupkirən, Lenin mundu kətəwə tiliwkənən. Mu-
nəwə tatigacan. Sundu-də, kuḡakardu, ḡuncən; aləḡuwzakallu,
aləḡuwzakallu, aləḡuwzakallu. Su munəwə zəḡətḡətisun.

Lenin bunin zarin.

Tiniwə uciwzəri higin
uzalwa upkatwa huwunəran.
Ərdələn tüksuduk imannal
həḡdilə asiktala kupuzara.
Kətə bəjəl, asal amarulta
Lenin awsan amardun ḡənəyə.
Bəḡdamal imannal umutəlzi
Lenin awsalan buruzə.

Leninma amargumamat icənəzəwkil.

21 girawundu 1924 anḡanidu Moskwa daḡadun, ḡuləsəḡdu,
„Gorki“ ḡərbicidu, Wladimir Iljiç Lenin acin oran. Illəwən
Moskwala suruwə.

Təli həḡdil iḡisəl bicətin. Hoktoldu ḡuliwur ilawzacatin.
ḡuluwurdula doḡotowcol iləl hulitnasinzəcatin.

Huḡtutikirduli hoktolduli kətəməmə iləl əməzəcətin. Nuḡartin
amarulta ḡonimilzi daranmusalzi ilcatin.

Professijani umunupkicil zudutin, hægdidu komnatadun, „zal“ gərbicidu, Wladimir Iljic Lenin awsadu huklǝzǝcǝn. Əwimnil siŋipcut əwizǝcǝl. Tunŋalladu kǝtǝ tisical hawamnil, hawalzaril amargumamat əmǝwǝtcǝcǝtin, Leninma icǝdǝwǝr.

27 girawundu Wladimir Iljic illǝwǝn Hulamala ploscaŋdula əmǝwrǝ, 4 casildu dunnǝdu nǝrǝ.

Tǝli dunnǝt upkattun fabrikal, zawodil parowozil kunisilin jǝkǝcillǝ. Upkat tar tunŋadu minutaldu illan. Tar kunisil upkattu sawkacillǝ—Wladimir Iljic dunnǝdu nǝriwǝn.

Ŋoramni, tatigamni, girki.

Amargumamat icǝdǝwǝr,
kǝtǝ hawalzaril əmǝcǝtin.

Mǝnŋilduwǝr ŋalǝlduwǝr
illǝwǝn ŋǝnǝwcǝtin.

Upkat esalduktin
iŋamuktal curgircatin.

Sunŋi, kuŋakar,—girkisun
noramnisun, tatigamnisun
tar bǝjǝ, Lenin, bicǝn.

Josif Wissarionowic Stalin.

Kawkas cagidadun, Gru-
zijadu, bira, Kura gərbici,
zapkadun gorotkon bisin,
Gori gərbici. Tadu 1879 an-
ŋanidu untaŋimnidu Wissari-
ondu Zugaswillidu hutǝn
Iosif baldiran. Nuŋan kommu-
nistti partijan, hawamnil
klasstin, upkat buga hawal-
zarilin ŋoramnitin ocan Ta-
rawǝ caski girkit Stalinzi
gərbiciwcǝl.

Zan-zapkunduk anŋani-
ŋildukwi nuŋan ŋorcullan
hawalzarilwa tinmukit zarin.
Nuŋan rewolucijaŋzari oran.
Nuŋan hawamnilwa umunup-
kizǝcǝn. Hawamnil un unup-
kiciltin policijaduk—tǝgǝmǝr

sipkicimnildukin, nuḡeldukwər zelumkun umunupcətin. Nuḡan tiliwkənzəcən, on ḡorcawka təgəmərnun, bajasalnun, nuḡəlnun.

Təgəmərḡiduk policijaduk dikəndəwi, nuḡan huḡtuməlcət gərbiwzəcən. Nuḡanman „girki Dewid“ gərbiçətin, taduk „girki Koba“, taduk ḡan huḡtut gərbiçətin.

Policija girkiwa Dewidwa bakalzarakin, nuḡan idu-wəl hawalzaran, mənmi girkit Cizikowzi gərbiwzənə. Policija girki Cizikow uzawan bakarakin, nuḡan hawamnildu ekuna-wəl ulgucən-zərən, mənmi girkit Kobat gərbiwzənə. Amargumama gərbin Stalin biçən. Tar gərbin buga upkattun sawulcan.

Nuḡan policija ḡaləldun adirakakun zawawcan. Gorowo təgəwkəkittu təgətcəcən. Sibirdulə nuḡanman əḡəsit uḡzəcətin. Nuḡanman Turukanḡila krajdula uḡzəcətin. Tar uḡikittukwi nuḡan tuksaktacan. Omaktat gərbiçiwuwçə ḡan hawalilcan. Tugi nuḡan təgəwkəkittuk digrə tuksaktacan. Həḡdiwə hiwinmə nuḡan təgəmərḡildu sipkicimnildu əməwzəcən.

Hawaduwi nuḡan Lenin həḡditku bələmnin biçən.

Lenin acin oran. Kommunistti partija girki Stalin nuḡnigə-dun hawawan caski ḡənəwzəcən.

Stalin zaldulin tisical omaktal zawodil owcal. Nuḡnigəlin krestjanisal kolhozildu umunupkiwçəl, ajatmarit hawalildidawər. Tikin masinacil traktoril stancijal omaktat hawalzara, omaktat nəktəkilwə nəktəzərə. Stalin ərinəlin hawamnil, kolhogir gukcanzarila brigadala ozara. Nuḡartin ajakanzi hawalilla, ḡələwzərilə kətətmərwə odawər, biniwər omaktat itiwdawər.

Stalin ərinəlin, nuḡninəlin upkat owzara, suptiwcal təḡəl ajat biçətin, nuḡartin umunupkicildu (kolhozildu) umunupcətin, nuḡardutin mənḡiltin sowetiltin, mənḡiltin rajosaltin, okrugiltin biçətin, nuḡardutin mənḡiltin tatkiciltin, mənḡitin dukuntin biçən. Stalin mittu ərizərən:

— Ənəlgəl acir oktin, ewa-da əsil omura, hawala əsil surumurə acir oktin!

— Omaktat, gukcanzanal, hawalkallu!

— Ər biçəḡnən kommunizim!

Oktabr ḡənəzərən.

Tar oktabrḡidu rewolucijadun biçən.

Ḗur hulamal kusimnil həḡdi guləmi urkəduḡ tigitcatin.

Təgəmər guləmikunmə zawaraktin, sowetil əḡəsiwən zawaraktin, umukən hulama ətəjəcimni getki ḡunən:

— Kəl! tikin rewolucijawa oraw!

Alatcakil, gunən: — əkəl həlincəzərə! Rewolucija əsin ətəwrə. İcətcəğəs, mit nən kusilzəğət..

Təzət nuğan guncən. Caski gosudarstwo dondun kusin bilcən. Tar kusindu zadañil hawalzaril vəjasalnun kusizəcətın.

Təduk sukcan upkattu bicən.

Adikun anğanil iltəncələtın taril zur hulamal kusimnil nən arcaldıra. Nuğartin umukəndu zawottu, gosudarstwo dondun kusin bizənmən səmtuwəcəlwə, holoktolwo masinalwa təsizəcətın, ajuscacatin.

Təli ge gunən:

— Tikin rewolucija ətəwcə.

— Əcə, gunən ələkəsıptı: — rewolucija əsin ətəwrə. Ərilwə upkatwa masinalwa omaktalzi, ajatmasalzi zugəciwkə. Mitñi dunnəğit, suptiwcaduk dunnəduk nərazari dunnə əsikin ora, buləsəlti mitwə tirəzəğətın. Rewolucija nən-da nənəzərən...

Mit ozarap.

Sowetti dunnə həğdiməmə.

Zulədu kətə hawal bisi —

Fabrikal, zawodil kətəməmə,
elektrostancijal bisi.

Mit nən, gukcənzənal,
tarilduk kətətməsəlwə oğatıl.

Dolbər dunnəldun mit

omaktala gorodila oğatıl.

Tala zawodil, fabrikal
hoktolzi ujildiwcəl biğətıl.

Tarawə okitwa upkatwan
oktabr vələğəzin gazacap.

Ətəcəl:

Ollolo təlizəridu zawottu hawamnil gukcənzənal hawalzəcal. Umukən ollolwo turukədəzəri okit suptiwcan. Eda taril hawamnil suptiwca! Tadu ənəlgəl bicətın. Gukcənzəril tugi-də bicətın.

Gukcənzəril məməlilnunnər guldicətın, gilwə zawot hawal-kicilwa bokondowar. Nuğartin guldicətın, hawawər terudu ətədəwər.

Nuğardulatin əsin hawalmura əməcən, guncən:

— Hawaduk əzəğəs vəjağna, hawaduk mordokizəğas, gunən. Təduk zulawi surucən.

Təduk nən ge ənəlgə əməcən, gunən:

— Asinnakəllul! Hawa əsin ırgici bisi, agila ətən huktirə, gunən. Tugi-də zulawi surucən.

Təduk nən kulakñi hutən əməcən, gunən:

— Hawa moŋnosala ajawzaran, gunən, mənəkən zulawi surucən.

Gukcanzaril hata hawalzacatin. So urgəpcu bicən. Nuŋartin zunmənzi hawalzacatin.

Hawawər terudu ətəcətin. Ənəlgəlwə zawottuk juwkənə.

Ucələ taduk təgəmi.

Ucələ icəttəkis, urəl bicətin. Təgəmi icəlləkis—sowetti zawot baldiran.

Ucələ icəttəkis—kaptama aglan bicən. Təgəmi icəlləkis—sowetti awdu „Gigant“ gərbici baldiran.

Ucələ aeroplanduk icəttəkis—hərgidədun nəktəkicil, məriməl, kumalargacir, huŋtutikirdu hujukukərdu nəktəkicildu mənŋin nuŋənin hawalcan. Tikin icəttəkis—həgdil, albisal nəktəkicil. Traktoril ulbuli upkatwan naptakarə. Əmukir ucələptil nəktəkicil, kitemal tikin upkacil umunupkiwcəl. Tikin upkattu kolhozŋil nəktəkicil, kitemal.

Tikin bira bicədun elektrostancija bisin.

Əkit dunne bicədun—hlopkocil nəktəkicil bisi. Tikin hak-tirəpcul mosal bicədutin sələmə hokto mola hunuzarila zawot-tula ŋənəwcə.

Tikin dətildu, agildu omaktal gorodil, zawodil owcal.

Upkattu hawamnil, upkattu masinal, saŋŋan juŋkil, hawa igin, upkattu okit, mudanin acin.

Əriwcə.

Bolo—Petr Iwanow Hulumala armijala ŋənəŋət.

Əninin soŋollon:

— Ənindukis, amindukis sinə gazuzaral Ekun-ka sinəwə ulizəŋən, umiwkənzəŋan? Ekun-ka sinŋiwə sunməs saŋanəzəŋan?

— Əkəl soŋoro! gunən hawamni Egor:—Hulama armija acin bisikin, buləsəlti əməzəŋətin. Nəktəkicilwət gazaŋatin, fabrikalwat gazaŋatin. Kapitalistil əwkil ajawra mittu əŋəsi hawalzaril ŋələldutin bisiwən.

Hulama armija mitŋi dunnəŋit manni ətəjəcimrin. Əkəl soŋoro, urunzəkəl sinŋi hutəs Hulamala armijala sururiwən. Mittu Hulamala armijala əwkil awaditanələ gara. Əwkil kulakŋila hutələ gara.

— Si təzət gunzənni, Petr aminin gunən:—Armija acin-dun gosudarstwo əzəŋə bisi.

Ucālā soldatji vini so urgārcu bicān. Bi zoncām, on mitji armijat hadin „polk“ gārbici, gorottu Kalugadu bicān. Bi hoktoli ņānāzām. Kusidiwā ipkācimniwā, oficerwa, āsim icārā. Nuĵan mināwā ārisinān:

— Si eda mindu „awgarat bikāl“ ācās ora? gunān.

Taduk minā serduliw sot koltoron. Bi ņalālwi halgarduliwi buriksā, ewa-da āĵkīw gunā. Tali nuĵan minā pāktirucijā ilandu casildu iliwcan.

— Tar tēgāmār biĵāsin bicān, gunān hawamni:—Tikin Hulamadu armijadu huĵtul itil. Tikin Hulama ātājācimni huĵtutmārit bizārān.

Mitĵil kusidil ipkācimnilti huĵtutmāsāl.

Ucālā ipkācimnil—oficeril bajasalduk bicātin. Tikin ipkācimnil mānākār hawamnilduk, krestjanisalduk bisi.

Tigitkittu, ātājākittu.

— Bu āĵnārāw huĵtu dunnā umukāmētjā hadijan gamura. Bu tuĵi-dā āĵnārāw ņidu-dā umukāmētjā dunnāĵit hadijan burā“, gunān girki Stalin.

— Āzāĵāt burā!—gunā hawamnil.

— Āzāĵāt burā!—gunā kolhogir.

— Āzāĵāt burā!—gunā upkat hawalzaril.

Mitĵi Hulama armijat so manni. Hulama armija sowetil dunnāwātin ātājātcārān.

Hulama kusimni dukuwunin.

— Ajat bikāllu, ajawrilwi aminmi, āninmil!

Hulamaduk armijaduk bi sundu dukuzām. Āsikān sunĵiwā dukuwunmasun taĵcaw. Hi tāklā su hiwinzaras bi Hulamadu armijadu bisiwāw. Bi āriwcā usātāj Sowettiwa Umunupinmā ātājāttāwi. Bi Hulamadu hawamnil, krestjanisal armijadutin kusimnin bimi, sot urunzām.

Su hanĵuktaras bi bisiwāw.

Bu unā, ņuĵundu casildu kunistuli-samālkili tēgārāw. Awuk-sal, gimnastikawa ozarap, illāwun awgara bidān. Zāpkittu zāwzārāp. Getikindu mānĵiwi comowi, lamāwāi. Tirganidu bu ilara zāwzārāw. Zāptilāl ajal.

Upkat ajat tātiwcāl bisiw. Kazarmildu—kusidildu gulāldu upkattu ducama, ņaĵna acin. Zāpkuna casila tatigawzārāw. Pāktirāwurwā, pulemetilwa tatcaraw. Buwkānzāriduk tamnaksaduk ozōĵkiwa icātcārāw, on nuĵanman tāttāwār, tatigawzārāw.

Ədu Hulamadu armijadu munəwə dukundu, taşundu tağazərə. Mitnun ulgucəmətcərə. Bu gazetilya tağzaraw!

Dərunkikittu bu Lenin onğandun bızərəw! Tədu əwikərzi, saskalzi əwizərəw. Hadun əwiwunmə 0zaraw. Munği ipkətmniwun tugi-də munnun əwizəwki. Tırğa statigaridu nuğan munği həgdiguwun. Bu nuğanman ajat dolətcərəw. Dərunkikittu nuğan munği ajatku girkiwun, zalgacimun. Dukuzakallu.

Sunği hutəsun Petr İwanow.

Huğu, mənği.

Kusikittu zur soldaül kusicətin: umun mənği, ge huğu.

Huğu pəktirussacən,
pəktirəwunmi gazana.
İcətkəl on bi ajat
bulənmi arcamkazam!

— Alətcək al, girki,
ətəkəl yazərə!
Pəktirəwunmi nodukal!

Bi əsim bulənmi bisi.
Si girkiwi wassəzənni.
Bi singəcın hawamni.
Mittu umun bulən bisi,
nuğan mitwə ugnən,
məməlilnunmər kusidət.
Nuğandun təwunmi 0303okoll!
Kusikittulə ugcəlwə
zuktə wanasingət.

Təli hutəs, minğigəcın,
tinnmucə bızəğən!

Mitği dunnəğit.

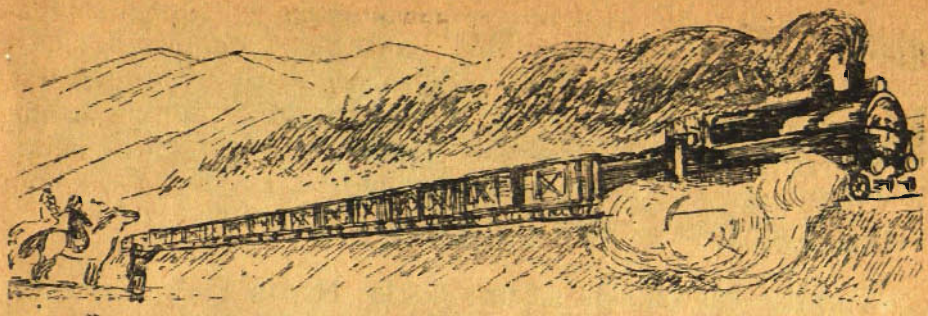
Bugadu həgdikəkun dunnə bisin. Tar upkattuk dunnəduk həgdin mətmər. Tar dunnə—SSRU. Mudandukin mudandulan girkiudawi, digin anğanı gələwzəwki.

Radioli upkattuk bızərilduk umnət hanguktami:

— Sundu ekun tikin?

Təli umukən gunzəğən mittu timani. Ge gunzəğən: mittu tırğakakin. İli gunzəğən: mittu İugur. Digi gunzəğən: mittu dolsoni. Radioli upkattuk bızərilduk umnət hanguktami:

Sundu awadilasa tikin?

Tāli umukān gunzəḡəḡ: mittu ḡəḡḡani. Ge gunzəḡəḡ: mittu tugani. Ili gunzəḡəḡ: mittu zugani.

Ər dunnə bızərildukin hanḡuktami:

— Ekur bəjil sundu biwkil?

Umukār gunzəḡəḡtin: mitḡidu dunnəḡdut sələ kətəməmə. Gil gunzəḡəḡtin: mittu burduk kətəməmə. Əril gunzəḡəḡtin: mittu zolowco ella kətəməmə. Taril gunzəḡəḡtin: mittu hlopok kətəməmə. Taduk gunzəḡəḡtin: dunnədi imurə kətəməmə. Taduk gunzəḡəḡtin: bəjḡəksə kətəməmə.

Nuḡarduktin hanḡuktami:

— Ekur sundu acir?

Umukār gunzəḡəḡtin: sələ acin! Gil gunzəḡəḡtin: burduk acin. Əril gunzəḡəḡtin: zolowco ella acin. Taril gunzəḡəḡtin: dunnədi imurə acin. Taduk gunzəḡəḡtin: hlopok acin. Taduk gunzəḡəḡtin: bəjḡəksə acin.

Burduk acindulan burdukwa əməwuwkil. Bəjḡəksə acindulan bəjḡəksəwə əməwuwkil. Dunnədi imurə, zolowco ella, hlopok acindulatin tarawə upkatwa əməwuwkil.

Sələmə hokto.

Bəjəl urəḡərə uləcəl. Hərəḡərə naptawcal. Tigdələsələ ocal. ḡuḡnələ hoktolo ocal.

Tar hoktolduli sələmələ ḡonimikura mokaərə nəcəl. Tar sələməldu mokardu porowozwa—sələməwə masinawa iliwcal. Masinadu ilakit, kalamikakun, taduk saḡḡan juḡkin. Ilakittu zolopcojo ellaja ilacal. Kalamikakundu mu hujulcən.

Sələmə masina murira acirzi, ororo acirzi mənəkən tar sələməlduli mokarduli ḡənəlcən. Himaməmət ḡənəlcən. Murin-mat, oron-mat nuḡannunin gukcanmi ətən tərərə. Castu nuḡan tunḡa-zarwə kilometrilwa ḡənəzəḡə.

Parowoz ḡənəzərən, gilə iruwurwa iruzana. Umukərdu iləl təḡətcərə, gildu kətəməmə towaril təwuwcəl.

Turksib.

Turksib—tar omakta sələmə hokto. Nujan Sibir, Turkestan sigdiləldutin owca. So kətəməmə hawa nəwcə, tarawə sələməwə hoktowo himat odawər.

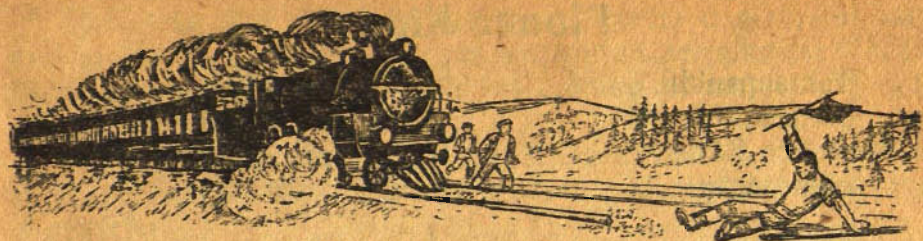
Turkestandu hlopok baldizaran.
Sibirdu burdukja baldiwkanzərə.
Turkestanduk Sibirdulə hokto
dunnə—əkittuli gənəzərən.
Urəgərduli, bukacarduli
tar sələmə hokto gənəzərən.
Ucələ tala əlgəwur gənəktəcəl,
kətəwə nadallawa gənəzənəl.
Hadun udunkəkun udunzəcən,
əlgəwurə iğat kupuzana.
Tikin kaptamali əkittuli
igdikəkun kikən jəkətcərən.
Təməgər, iniwurə iruzaril,
ğələtcənəl, iğadu hukləlzərə.
Tar sələməli hoktomikunduli,
ğonimikuratcənə, poəzt gənəzərən.
Sibirduk Turkestandula
burdukja əməwwətcərən.

Hulama ulgaptin—saməlki.

Umnəkən sələmə hokto tigicimnin, Semen, agili gənəzəcən. Dilaca burusinzəcən. Murəli cərumə. Amakan sələmə hokto icəwulzələn.

Umnət Semen dolcatcan ekun-ka sələt kiğinəzəriwən. Semen himat sururən. Zalduwi gunən: „Ekun tar?“

Zapkağala istan. Zulağidədu sələmə hokto curbukajin. Uğidədu ilə, təgətcənə, ekunma-wal ozaran. Semen nuğandulan arakukan tuktisinən, zalduwi gunən: „Tar zoromin binən, uciwurwa zoromissazaran?“ Icətcən. İlə illan, ɣələldun sələmə

tijəwun. Nuğan tijəwunmi sələmə mokaŋ hərgidələn sicişinən. Caski ugirzənə, anaran. Semen esaldun haktirapcu ollan, əris-sərən—albaran ərizəmi. Semen nuğandulan himat tuksallan. İlə gegidadu hərgiski cuğurisinən.

— Amakan iləlwə iruzari poəzt əməzən.

On nuğanman iliwmi? Hulama lokoptikan acin. Kapurgacawə sələməwə mokaŋmə əŋi amakan zəkera. Owur acirzi ekuna-ka oşanni?

Semen doldiran fabrikadu kunis jəkətcəriwən. Tar nuğun casil. Nuğundu casildu zırdu minutaldı əli poəzt əməzəŋən.

Semen ekuna-da ənə icərə, tuksasinan. Əməgən kapurgacala sələmələ mokaŋdula. Murəlin ŋinnukar hukləzərə. Semen umukənmə zəwaran. Doldiran goroduk poəzt kinisin izəriwən. Sələmələ mokaŋ arakukan somnalla.

Poəzt dagamazaran. Semen aləbazaran caski tuksazami. Nuğan kapurgacawə dagadun illan, ŋamazi dariktal taradukin suruzənə. Umnət ekun-mal zaldulin irən.

Nuğan awunmi luktan, nuğandukin bağdamawa pulatwə garan. Taduk purtawı urismələcən. İcənmi dagadun zəŋinjuwə ŋələwi minərən. Həku səksə, juktukənŋəcin, jullən. Semen səksət pulatwı ulapkiran. ŋinnun dugədun ajat ujirən. İcəwkəcil-lən mənŋiwi hulamawa lokoptikanmi.

İlitcaran, lokoptikanziwi arpulzaran. Poəzt icəwulzərən. Səksə juzərən. Semen minəşinmucəwə ŋələwi illətkiwi lambarazaran. Səksə juzərən, juzərən. Semen minəşinmucəwə ŋələwi illətkiwi lambarazaran. Səksə caski juzərən, əzənə illa. Semen dildun umukən zaliŋ: „əŋnəm caski ilitcamı, lokoptikanmi burizə-ŋəw“. Taduk esaldun haktirapcu ollan. Nuğan lokoptikanmə burirən. Poəzt ŋorazarin nuğanman icəttən.

Poəzt illan. İruwurduk iləl jurə.

İcəzərə, bəjə səksədu hukləzəriwən. Dagadun hulama səksəci torga, ŋinnukan dugədun ujiwcə. Caski sələmə mokaŋ kapur-gawca.

Pioner Kima.

Tar anjanidu,
dərũmkikittu
pioner Kima
ulumizəcən.

Bira dagadun
supirə sigdilədu,
copkokoro, bukacərə
agiktazana,
tolgokit ɣənəzəcən.

Supirəduk juzənə,
albinduli birali,
heksal dagadutin
zuka zapkamajulin
tar hokto ɣənəzəcən.

Urəgərdu ulumizənə,
pioner Kima heksala
əməcən. Icəzərən
— orandu mu
hoktokitwa kapuran.

Dolboltono
tar hoktokittuli
təwucil tolgokil
ɣənəɣətitin.

Kima, mokaɣwə owuksa,
tolgokittu nərən,
saməlkiwə oran,
heksawa murəlin
hoktowo icəwkənən.

Dolboltono
haktirallakin,
heksa dagadukin
tolgokil cikilintin
illən.

Tar murir
əjbəndu, ənəl əjirə,
oranma murəlin
bəjɣəksəcilə potala
iruzacatin.

Əsin mijarə.

Bagdamalnun kusun biɣəsin tar bicən. Kusididuk nuɣniwun-
duk, „stab“ gərɣiciduk, ipkənə əməcən:

— Ɔləmijə acindula dəgzəmi.

Təli sot udullən, agdillan. Tigdəkəkun ollan. Bulən murici
multan dagama bicən. Aeroplardu dəgiktəmnil guldirə dəgzə-
dəwər. Zurduli casilduli həgdidu ucundu, tigdədu nuɣartin
əmərə nuɣniwcələ.

Ələ umukən ilmakta dəgiktəmni Gurtin gərɣici, olgawcan.

Gurtin kajcan. Aeroplanin bagdamal amagidadutin doran.
Bagdamal kazakil aeroplanmə icərə. Zən kazakil nuɣanman
hakura. Nuɣartin aeroplan asakildun əcətin hulamalwa osiktalwa
icərə. Nuɣartin Gurtinmə anglijaganzi taɣcatin.

Nuɣan anglijaganɣacın tətiwcə bicən. Nuɣan mənəkən latis
bimi, lucadit ərumət ulgucəmətcəcən. Kazakil zalilduwar gun-
cətin; „tar anglijagan binən“. Nuɣandun ulgucənə dagadutin,
stancijadu, bagdamal kazakɣil kusidi nuɣniwun „stab“
bisiwən.

Stancijala ilan kilometr bilicēt. Hulama dāgiktāmni əsin mijara. Nuḡan kazakilwa əjəttən, nuḡandun aeroplanmə stancijala iruzami bələdət. Kazakil bələgəzitin nuḡan motorja ḡənəwkənən, stancijala ḡənəllən.

Təli stancijaduk bagdamal həgdi murici multatin oficerilnun aeroplاندula əməllən. Hulama aeroplan, dāgigəcin, ojklotin dāgilzəcən.

Cas kaltakalin nuḡan mənḡilduwi bilicən.

Tilkəl.

*Tar ekun, — ənə-wəl cıcakutkan bisi,
kacunazarar; ənə-wəl dāgi bisi,
dāgzərən; ənə-wəl oron bisi iruzaran?*

Aeroplasal.

Aeroplasal,
aeroplasal!
So gugdamamat,
aran icəwrə.
Icətkəl ugiski:
tala ḡaḡḡadu
digin, tunḡa.

Ugitmə, ugitmə
tuksu dagalan.
Tala hoktol acir.
Ili dāgmuzənni,
upkattuli dāgkəl.
Ugigit aran doldiwzaran:
cok-cok-cok-cok-cok!

Radiowa ajawzari.

Tirganiwa upkatwan Mihail eja-wal ozacan: sələməwə ciwawa minəzəcən, awadila-wal sələməlwə hadilwa halkat darcuzacan.

— Ezanni? əḡəkən turətcəcən: ḡan ekunma-wal omaktawa zaldatcənni. Upkattu ələ kuḡnasəmməlwə əmənmuzənni.

Dolboltono aminin hanḡuktacan:

— On hawalzanni?

— Ajat, ḡənən urunzənə Mihail: — ələ dolcaciwur acir.

— Ee! Kooperatiwduk dolcaciwurwa gawka.... Sindu bələzəlīm?

— Әсә, Mihail gunән: би мәнәкән upkatwa ozalim.

Zallә iltәncәl. Mihail upkatwa umiwran. Tәgәmi dasiptin ojolon tuktirән. Tadu anten-nawa ocan.

Dolboltono gulәlән matakilin әmәcәl. Zapkun casil ocal. Dolcaciwundu ekun-ka tasinallan. Mihail appārattula әmәрән. Wәkәcinmә zokәran, gunән:

— Kә! girkill! nonowzorön...

Wәkәciwunduk ekun-mal igdit turәcillән:

— Ulgur.

Taduk ge dilgan ulgucәllән Kitajdu eriwän. Ulgur amardun iңәmupcut ekun-mal turәcillән. Upkat iңәktәllә. Taduk әwimnil ikәнillә.

— Ajatl Semen gunән:—Tikin zuduwi bikәl, dolcatkal. Matakil әcәtin zulawәр surumurә. Caski dolcatmuzacatin. Wәkәciwun simurgazacan. Mihail gunән:

— Tikin radio әtәcән turәtcәmi.

Tilkәl.

*Tar ekun-ginnun dugәdun biznәs,
upkatgidagit döldizaran?*

Dukuwın dukuruktu.

Dukuwun mәнәкән
әwki irtiki-dә
гәнәzәрә.
Markawa lambarakal,
awsadu nodukal,
гәнәzәгән.

Ҙamala werstala,
nunan әjәнzәгән,
dәgilzәгән.
Upkattulin bugali
dukuwun dukuruktu
гәнәzәгән.

Poctadidu iruwundu.

Poeztu umundu iruwundu
dukuwur upkattu nōwcāl.
Tirga da dolbo zur bəjəl
iruwundu hawalzara.
Təgəŋkildu təgətcənəl,
dukuwurwa noduzara.

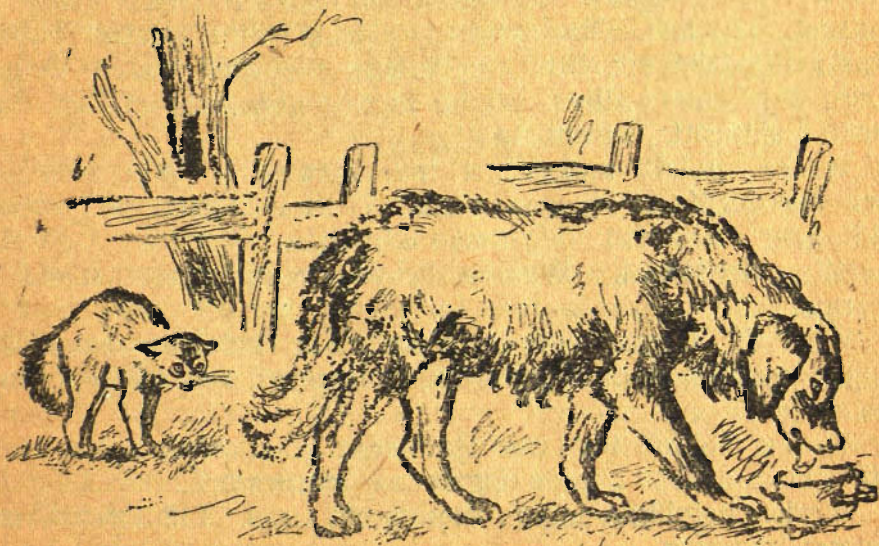
Tar dukuwun Nepala,
ər Turula, tar Ikala.
Tar Kalakandula
ər Inələ, tar Tupiktula
Tar gorotkukandula
dunnəjiwun cagidalan.

Ekuma ɣələwsipcu.

Gulə dagadun koskatkan əwizəcən. Hujukukən, əlbətləkukən.
Umnət ɣinakin icəwullən. Koskatkan halgarduwi illan. Səgdən-
nəwi mordokoron.

Ingaktalin upkat illa. Gurgaktalin tugi-də illa. Ilitcaran. ɣi-
nakin darilin ɣənərən. ɣənəzənmən koskatkan nuɣanman icə-
zərən, ɣunzənəgəcin: „Icətkəl, ekuma bi ɣələwsipcu bisim. Əkəl
minəwə zawulissara—mikcanzəɣaw sindulə“.

*Koskaɣi osiktalin kokolloldu
bizərs.*

Bəgincikən.

Aminmi bəjumət kittukwi bəgincikən mə əməw-rən. Nuḡan kacikanḡacin bicən. Dilin həgdi. Esalin muruməl, culamal. Omkoccon albin. Serin urumkur. Züləgul halḡarin əḡəsicil; amargul halḡarin nəmdiməsəl. Hujukun, gangan, nuḡan aminmi halḡardun hikiwzəcən.

Gorokondu, həgdi amut zapkadun nuḡanman zawara. Nuḡan Waskat ḡərpiciwulcən.

Asinaktin, Waska komnatadu əmukin əmən murən. Waska icəzərən, murəli haktirapcu, cərumə.

Təli „ḡəliwsipcu“ bəgin təḡəḡkiduk mikcanən, guləli huktkəllən, ərizənə. Aminmi nuḡandulan əmərən. Waska urunən, aminduw mikcanən, icillən. Aminmi Waskawa bullən, mən-nunmi garan.

Upkat asincal.

Təgəmi bu Waskadu mənḡilwər ḡirkilwar ḡinakirwar icəw-kənəw. Taril, irḡilwər mombokonol, huktirə. Bəjun unḡuwan amtacal, hukticəl. Ələ umukən ḡinakin əsin ḡələttə. Nuḡan Waska digidəlin mikcanən, nuḡanman maḡatwi iktərən. Gogozono, nuḡannun əwillən. Waska tuḡi-də nuḡannun əwillən. Nuḡartin huktiməttə, kusiməttə.

Waska, gulələ arakakunzi imi, ajawzacan tadu əwidəwi. Tiru ajawzaritku əwiwunin bicən. Tiruwa zawami, onḡanman kikilzəḡən, maḡatwi nuḡanman iktuzəḡan. Tiruduk ləpurəlin murəlin dəḡzəwkil. Waska tiruwa monḡizaran, mənəkən itcərən.

Waskadu huḡtu əwiwun bicən. Tar holokto unta bicən. Nuḡan untawa dunnəli iruzacan, nuḡanman təpurəkənḡəcimə zawazacan.

Waska molduli tuktizəmi ajawzacan. Dunnədük ugiski mola mikcanzəcan. Tala ḡaradu təḡətcənə, əmuwzəwki.

Waska həḡdikun oran. Bəjunḡəcin oran. Təli aminmi nuḡanman unijərən.

Sulaki seǰannun.

(Nimɣakan).

Nonon sulaki biǰacǝn, koɣnomo hǝgdin irǰicidin. Sulaki bira zapkalin ǰirkuzaran. ǰirkuzana, bakaran seǰanma, bira zapkadun biǰariwǝ. Sulaki seǰantiki ǰunǝn:

— Kǝ! gukcanǰat gurukamija!

Seǰan ǰunǝn:

— Kǝ-silǝ! gukcanǰat! ǝzi-kǝnǝ alatmalcakal minǝwǝ. ǝrtiki ɣǝnǝmǝlcǝktǝ. ǝdu alatmalcakal minǝwǝ!

Seǰan sururǝn. Zaltikiwi ǝmǝrǝn, ǰunǝn:

— Sulaki ǝrisinǝkin, zawuɣnakallu zulǝskin!

Seǰan zaltil iwi upkattiki sipkurǝn.

Seǰan. gorokonmo biksǝ, sulakila ǝmǝrǝn, sulakitki ǰunǝn:

— Kǝ! gukcanǰat!

— Kǝ! sulaki ǰunǝn.

Seǰan mulǝ buktunǝn tadu-da billǝn. Tar gukcasina, sulaki umukǝnmǝ gurukawa diɣnilǝnǝn, jǝkǝrǝn:

— Seǰan!

— Hoj! Hoj! zawran seǰan amaskin.

Sulaki urunǝn, ǰunǝ: „Suptim“. Taduk ɣan gurukawa ɣǝnǝrǝn, jǝkǝrǝn:

— Seǰan! Tar zawran gorojolo zulǝski. Sulaki ǝlǝtwi diɣnilǝsinǝn. Diɣnilǝsinǝn gurukawa, jǝkǝrǝn:

— Seǰan!

Tariɣin zawran goromomolo, aran-aran irǝn zulǝski. Sulaki diɣnilǝsinǝn dǝrǝnǝklǝn, albaran seǰandu tǝrǝzǝmi. Diɣnilǝnǝn, diɣnilǝnǝn igzargaknan. ǝrdǝlǝn zǝltumǝ, igzama, hujukun.

Wacalan.

Tǝli tugǝni biǰcǝn. Bu biradu, Tajga ǰǝrbicidu, urincǝzǝcǝwun.

Umnǝkǝn bi akinnunmi ulumǝsincǝwun. Ajalwa pulkilwa ǝcǝwun gara. Akinmi holoktowo kotowi garan. Wacalan, aja ɣinakinmi, zulǝduwun huktilcǝn.

Zapkaǰali ɣǝnǝzǝrǝw. Umnǝt sigikagduk homoti hug ǰurǝn. Mundulǝ dagamazaran. ɣinakinmun, Wacalan, gogollon. Pǝkti-rǝwunduw ǝlǝswu pulki biǰcǝn. Bi mo dagadun ilitcana pǝkteriɣnim. Uram. Homoti dagatmarit ǝmǝrǝn.

Tǝli akinmi kotowi ajat itilararǝn, ǰunǝn:

— Ekun ozaǰan!

Mənəkən homotiwa gidalanasinən. Ələ koto həsinin holokto bicən. Homoti so urgə, həgdi bicən. Həsinin kapurgaran. Akinmi purtawi aran urisincən. Homotinin kusilcən. Bi pəktirəwunmi dunnələ nodum. Mənəkən nuğardulatin purtanunmi mikcanim.

Homoti munəwə sot kikitcaran, maḡatwi iktuzaran. Bu nuḡanman purtalziwar gidalazərəw. Ũinakinmun nuḡantikin hətəkən zərən, kikcana.

Gorowo bu homotinin kusilzəcəwun. Taduk bu zalila acir oraw.

Arum. Dolbo mudanin. Zalwun əməcəl. Dagaduw akinmi upkat hujəḡənəwcə. Dərən upkacin siwca. Cagila homoti wawca. Nakitan upkacin gidawca.

Bu dunnələ bururəkwun, Wacalanmun zulawi huktilən. Zulawi əmərəkin, zalwun səksəcilwə halgarwan icərə. Ũə-ləlcəl.

— Ekun-mal əru oran. On Wacalan əmükin əmərən? Halgarin səksəcil, ḡunə.

Wacalan gogozoron, agigidatki icəzənə. Zalwun nartətəḡ ḡinakinma uzasina. Əmərə wazaktula. Waktəlwəwun torgalzi ujirə. Akinmaw nartədu nərə. Zulawər irura. Bi nuḡanninin surum.

Zalləli bi awgaracaw, ḡan ulumilcəw. Akinmi ilanma begalwa ənunzəcən, aran-aran awgaracan.

Ũinakin — sanitar.

Dunnət dondun kusin bicən. Minḡil anḡul ḡaləwi, halganmi hujəḡənəwcəl bicətin. Bi cəpkokola burum. Kətə səksəw jurən. Bi əbətlesə om. Əḡnəm eja-da icərə, ekun-da əwki irə. Bi səməduk butilkaduk muḡə upkatjan umim. Zalwi sokorim. Arum — tirgani, ḡan arum — dolboni. Ərizəm, bələdətin. Ekun-da əwki əmərə. Gorokondula mitḡil sururə. Hujəḡənəlwi ənuzərə. Mudanmi oran.

— Kəl zalduwi ḡunim: — buzəm.

Bumcəw, əsikin ḡinakin, Gajka ḡirbici, əmərə. Zullə mudandulan doldim dagaduw ḡinakin amtacirwan. Bi sot urunim, ḡunim:

— Bakazan-ḡu, minəwə, əzən-ḡu?

Minəwə bakaran. Urunduk gogollon. Ũuriktalwaw, oḡoktowow, esalwaw ciwullan.

Aja girki! Minḡi aja girkiw!

Gajka dagadu w hukulällän, sägdännäwi icäwkänzänä. Sägdännädun awsakan hulama krestici. „Gakal, ewa gamuzanni“. Bi awsaduk iodwa, japtuptirwa gam. Iodwa hujəgənəlduliwi uḡkum. Hujəgənəlwī aran-aran həkəm. Gajka minduk brinzel-nun huktillän. Brinzel—tar mokan. Tar mokanə kusindu ḡinakin nikimnadun ujizəwkil. ḡinakin hujəgənəwcəjə bakazana, brinzelwa amḡatwi gazawki, mənḡilduləwər huktiktəwki. Hujəgənəwcə əmi bakara, nuḡan əwki brinzelwa amḡatwi gara.

Əsi Gajka brinzel-nun mitḡildulə əmərən. Taduk nuḡarwatin mindulə əməwrən.

Tuḡi Gajka minəwə buniduk ajran... Gajka tatigawca bicən. Nuḡan ḡinakin—sanitar bicən.

Tigicimnil.

Mitḡi tatkiti gorot dagadun bicən.

Zuḡa dərumkikittu tar tatkitu umukən tigicimni Iwan bizəcən. Nuḡan okin-da əwki urkəwə somna, gorolo-wol surumi. Eda somzazan? Nuḡandun zur ajal ḡinakir bicətin, tatigawcal tigicimnil.

Umnəkən nuḡan mucuran. Icəzərən—təgəḡkildu zur zoromisal təgətçərə. Halgardutin zur ḡinakir hukləzərə.

Iwan hanḡuktaran.

— Ezaras ədu?

— Təgətçərəw, ətirəkən. Ilana casila təgətçərəw, ḡinakirri, munəwə zula tinzənəl, əsil gogollo. Zulas tiniksəl, zudukis əwkil munəwə tinə, əwkil munəwə somnasinmukanə. Illakwun, gogozowkil. Tikin ḡaləlwər əḡənəduwər dimurəkwun, damgawa gadawər, nuḡartin iciləwl il, ḡaləlwəwun kikissaliwkil. Əwkil əḡənəduwər tinə. Gukəl, ətirəkən, damgawa tanzəmi tindətin. Də-rurəp. Iwan ḡunən.

— Su milicijadu tanzəḡasun.—Kəl züləski surukəllu, əkəllu tuksana, ḡinakirwi kikçəḡatin. Əkəllu əḡənəduwər nərə. (Tala usə binən). ḡinakirwi əzəḡətin tinə. Tuḡi nuḡartin tatigawcal.

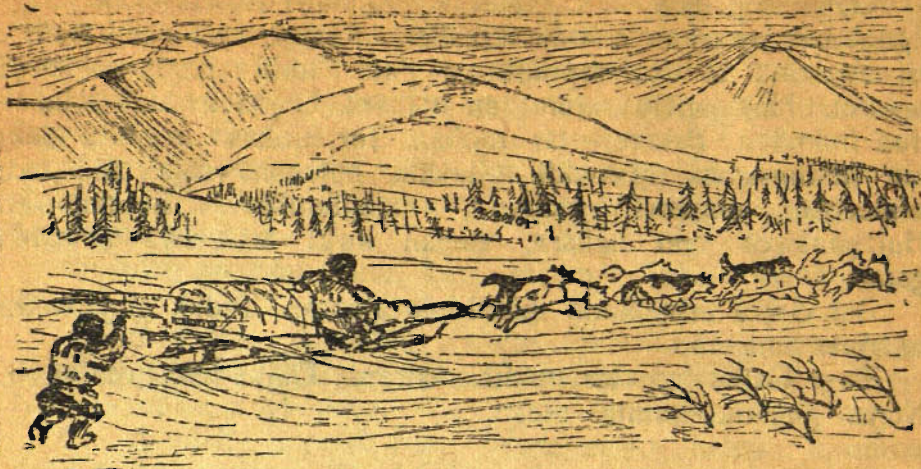
Taduk Iwan umukəndu ḡinakindu ḡunən:

— Si minnun surukəl!

Gədu ḡunən:

— Si zuduwi tigitkal!

Tuḡi nuḡan milicijala zoromisalwa əməwrən.

Hujukun dukuwurwa ɣənəktəwzəri.

Tar korjakildu bicən. Ohotɣi lamu zapkadun. Tala ɣinakirzi ɣənəktəzəwkil. Bikittuk bikittulə nadalladu dukuwurwa umnə ɣənəwuwkil. Dukuwurwa ɣənəwzəri lucadit poctaljonzi ɣərbiciwuwki.

Poctaljon Mek ɣinakiksamadu sundu tolgokidu təgətcəcən. Tolgokilwa ɣinakir iruzacatin. Ge omolgi, Tod ɣərbici, tolgoki zulədun təgətcənə ɣinakirdu nuɣnizəcən. ɣinakirin nuɣanman ajawzacatin.

Tolgoki həlkəli cegali ajat ɣənəzəcən. Tala ɣeski birajakan. Tolgoki ɣeski himaməmət siruncəsinən. ɣinakir morbomoli zukəli huktilcətin.

Krak! ekun-mal tolgoki hərgidədun tasoran.

— Tar julku, Tod zalduwi ɣunən:

— Tolgoki urgəpcu, ɣunən, zukələ mikcənə.

ɣinakir əjumdimərit owcawə tolgokiwa tanə, caski, zapkatki himatmərit huktillə.

ɣəlusəlgəcir huktilcətin. Gorokokun zukədu Tod əmukin icəwzəcən.

Təli 'lod ɣirkusincan. Sot uɣullan. Nuɣan aran-aran tolgoki uzawan icətcən.

Higinɣəcin tolgoki bikittulə əmərən. Guləduk iləl jurə, jəkəcillə:

— Pocta, pocta!

— Tod idu? Si əmukin? Mektuk hanɣuktara.

ɣinakir, bunitcənəl, murəli icətcətin. Əcətin ɣirkiwar icərə.

— Arcantikin ɣənəwkəl kuɣakar, Tod girkilin, ɣunə.
Nuɣarduktin umukən ɣoramnitazarila ɣinakindula əməsinən,
ɣunən:

— Tod tala! bakakal nuɣanman!
Nuɣoramnitazari ɣinakin hawanallan, bunillən.
Bəjətkər tolgokidu aran-aran hətəkənə. ɣinakir tarawə amas-
kiwar himaməmət irusinna.

Tod suɣtamamali imannali ɣənəcən.

Umnət higindu nuɣan ekuna-wal doldiran.

— Tar ɣoramnitazari ɣinakinmi gogonin.

Amakan ɣinakir tolgokitajil əməərə. Nuɣartin urunduk go-
gollo, ceɣalla. Tod murəlin mikcanillə. Nuɣoramnitazari ɣinakin
Tod doɣotowcawə dərəwən ciwullan.

Bəjətkər Todtiki ɣunə:

— Tod, himat tuktikəl!

Tod tolgokidu himat hətəkənən, ərisnən. ɣinakir higinduli
ajat huktilə.

ɣinakin-ajatkı, təzətkı ıls ɣırkın.

Irgicil.

Amakaw nəkcəkicil tigicimnitin biçən.

Umnəkən nuɣan agili mucusincan.

Həktirallan. Agdissaran.

Umnət nuɣan bunilwə doldiran. Nuɣan himatmərit sururən.
Bunin dagamazaran. Amakaw tuksasınan. Əcəsinən. İcəzərən—
eşal toɣogocin kətəməmə gillinzara. Taduk nuɣan doldızaran
irgicil iktəlziwər kaɣtanazariwatin.

Amakaw gugdala asektala əmərən. Garalan tuktirən. Ugiski
tuktillən. Irgicil moldu nuɣanman icərə, illa. Hadiltin mola tu-
ktissəzəcətın. Amakaw ugitmər tukticən. Irgicil bunizəcəl.

Adırakakun tar biwki, zuga irgicil bəjəwə zawassadatin. Sot
zəmukir bimi, nuɣartin bəjəwə bəjumətçəwki!

Dolboron. Amakaw tillən, modu dolboniwa upkatwan təgət-
çəɣətwi. Ugiski tuktisnə, nuɣan garadu təgərən. Ədillən. Asekta
mijəllən. Amaka awunin dunnələ bururən. Irgicil nuɣanman
zawura, təkərə. Nuɣartin, hərgidədu təgətçənəl, bunizəcətın,
dilwar ugiritçəcətın. Amakaw mannit mowa zawazacan. Asekta
ədinduk mariwzacan.

Tugi dolboniwa upkatwan asektadu tægætəcəcən. Tægəmi ir-
gicil sururə. Amakaw dunnələ əwrən. Zuluwi əmərən. Asin
hanjuktaran.

— Ewa ɔzanni tarbawə?

— Irgicilnun agdi mudanman alatcajat bicəw, amakaw
aran gunən. Mənəkən səktəwunduwi umnət hukləsinən.

On irgicil hutəlwər alaguzawkil.

Bi hoktoli ɣənəzəcəw. Amarduwi ərinmə doldicaw. Tar bə-
jətkən, awduwa ətəjəcimni, ərirən. Nuɣan kitemawa dagzana,
ekuna-wal icəwkənzəcən. Bi icəcim kitemali zur irgicil hukti-
zərilwətin. Umukən sagdi, ge ilmakta. Ilmakta səgdənnəduwi
wawcawə sonɣacanmə ɣənəwzəcən. Iktəlziwi halgarwan zawu-
cazacan. Sagdi irgici amardulin huktizəcən.

Irgicilwə icəciksə, bi ətəjəcimninun zuktə tuksasincaraw.
Bu ərilləw. Ərinəwun bəjəl doldira. ɣinəkirnunmar əməcətin.

Sagdi irgici bəjəlwə, ɣinakirwa icəksə, sonɣacanmə ilma-
ktaduk gamalcaran, səgdənnəduwi nərən. Zuktə himatmərət huk-
tillə. Amakan sokoriwra.

Təli bəjətkən ulgucəllən, on binəwən. Copkokoduk sagdi
irgici jurən, sonɣacanmə zawaran, warən taduk səgdənnəduwi
nərən, huktirən. Nuɣanman ilmakta irgicitkən arcaldiran. Sagdi
nuɣandun sonɣacanmə burən, ɣənəwdən. Mənəkən digidalin
huktilən.

Ələ əru orakin, sagdi ilmakta duk sonɣacanmə garan, ətərən
alaguzami.

Kukəjin macalə.

Mundu macalə bicən. Nuɣan so kukəjin bicən. Umnəkən
ijəlziwi guləkənmə upkatwan sukcazan. Ijəlin ɣonimil, ɣuɣnəl
bicətin. Aminmi ijəlwən kətərə huwunazami ɣəkəzəcən.

Umnəkən, zuga əninmi macaləwi sircan, əɣnəkənmən juw-
cən, nəkunduw gunən:

— Kəl! Lena, biratki nuɣarwatin asaktakall

Tala, bira zapkadun oɣkozoktin.

Lena buksəkənmə garan. Biratki tuksasinan, oɣkokittula tinən.
Mənəkən sektakan hərgidəduw təgərən.

Umnət doldiran supirəldu ekun-mal kapunalzariwan. Icəzə-
rən: ekun-mal siɣama supirəlduli ɣənəzərən. Asatkan zalduwi
gunən:

— Tar munɣi ɣinakinmun, Serka.

Lena ərillən;

— Serka! Serka!

Icəzərən—əḡnəkən, amardun macalə, gəlusalgəcir, nuḡandu-
lan huktižərə.

Lena ilmalcan, modu illan. Əḡnəkən nuḡannun tugi-də illan.
Macalə zuktəwə modu amarziwi tirərən. Dilwi burirən, mərə-
zərən. Žuləḡulzi halgarziwi tukulawa uləzərən. Ijəlwi irgicidu
icəwkətçərən.

Lena sot ḡələlcən. Mowa zawaran, wəkəsisəzərən, albazaran,
ḡələduk dilganin sokoriwran. Irgici macalətiki həteknzərən, ta-
duk amaski. Macalə ijəlin nuḡanman sucusiniwkil. Irgici oldon-
tiki əḡnəkənmə zawassazaran. Upkattu macalə ijəlin nuḡanman
sucusiniwkil. Təli asatkan ərillən.

Dagadun munḡil bicətin. Dolcatçatin asatkan ərizəriwən,
macalə mərəzəriwən. Tuksara. Irgici icəren iləl əməzəriwətin,
himat supirəldu dikənən.

Təli aminmi urunən macalə ijəlin əcəwətin hunawrə.

Tilkəl.

*Tar ekun - žur kəvəl dukçannəl,
dukçannəl, awḡutin - mal ŋuki
suptira?*

Kusin.

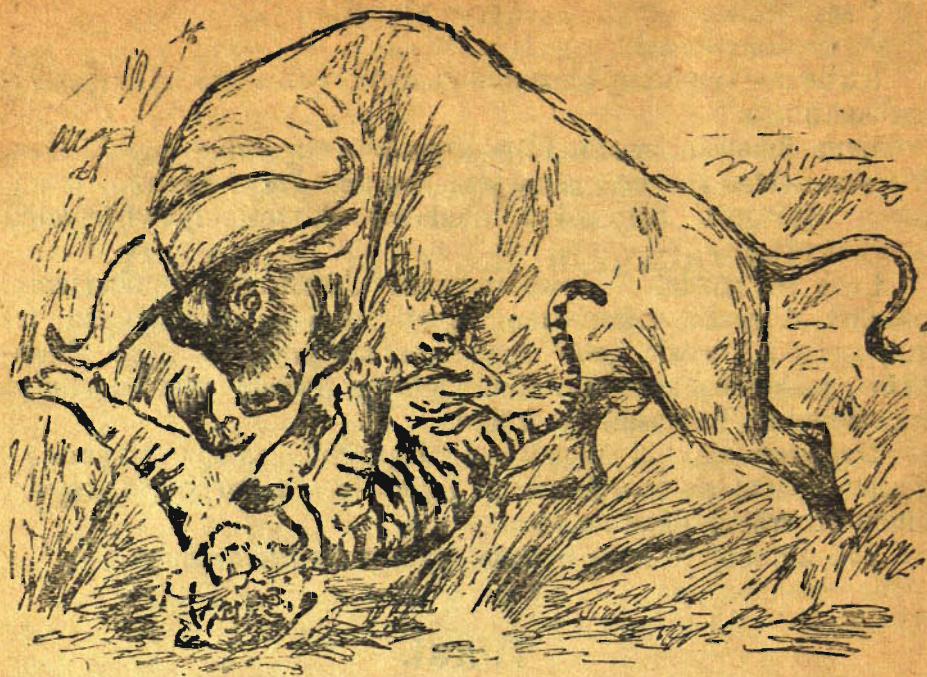
Tar həkudu dunnədu bicən.

Bi negrilnun ḡənəzəcəwun. Umnət bi həḡditkuwə vəjunmə
icəcəw, bujwol gərbiçiwə. Nuḡan, dilwi buriksə, mərimə vəḡin
murəlin huktiçtəzəcən. Bujwol illədukin səksə uḡkulbucən.

— Kusinmə icəmuzənni? negr minduk hanguktaran—Mola
himat tuktiçət!

Negril, ulukilgəcir, tuktiləsəl biwkil. Nuḡartin minəwə tuk-
tiwə. Garaldu təḡətçənəl, icəcilçəwun.

Bəḡin təḡəttən, icillən. Bujwol gorowo murəlin huktiçtəzəcən.
Taduk bujwol vəḡintiki mikçanən, ijəlziwi gujasinən. Bəḡin buj-

woltiki mikcanən, surkalziwi oldonmon kiktan. Taduk nuġan, higinġacin, dariski cuġurrən. Taduk ƣan mikcanən. Təli bi ələ ekunma-wal muġuməwə icəcəw. Nuġartin himaməmət kotor-zocotin.

Bəġin ələtwi bujwol dildun mikcanən. Bujwol di'wi burirən, ijəlduwi bəġinmə lokoron. Nuġan ijəlziwi dawsizacan. Bəġin ġuġanman osizacan, kiccacan. Bujwol ələkəs bəġinmə ijəlduw zawazacan, taduk dunnələ nuġanman nodarən. Ələtwi həngər-mənən. Bəġinmə dunnətki tirərən.

Bəġin ƣonimikuratcənə bunizəcən. Bujwol dilwi dawsizacan, piskanazacan, murəzəcən. Halġarin silġinzəcətin. Bəġin bunizərin simurgacan. Bujwol nuġanman kokcarziwi həkimnəzəcən.

Bujwol meġanin arakundimarit orakin, nuġan illan. Həġdi illən silġinzəcən. Umnət nuġan sinġinipcut mərəlcən.

Negr mintiki ġunən:

— Tar əninin, nuġan hutəwi ərizərən, icətkəl!

Negr sigikagdu bizəriwə əġnəkənmə icəwkəttən. Hujukun, koġnomo, gilləmə əġnəkən cukadu hukləzəcən. Bujwol—əninin əlziwəzənə, hutələwi sururən. Tar halġarduwi illan, əninin nuġanman ciwullan.

Əḡnəkən.

Ilallawa Iwan ḡinakinnunmi, Liskənun, agili hitəklə girku-k-tazacatin. Namiwa hutəciwə əcəl bakara. Nuḡan mənḡiduwi ənunzəridu nəkunduwı əḡnəkənəmə əməwmuzəcən.

Ələ digidu tirganidu nuḡan nami uzawan icərən.

„Tar ənin hutəci“, mənduwi ḡunən, uzalwatin icətcənə.

— Liskə, ajamamat icətkəl! ḡinakintikiwi ḡunən.

Nami goroduk bəjuktəzəriwə amtaran, nuḡanman ajat sip-kicillan.

— Tar nami minəwə hutədukwi suruwzərən, mənduwi Iwan ḡunən. Mənəkən dagatmarit nürmasinən.

Ətirəkən namiwa wamullakin, tar caski huktirən, nən illan. Iwan pəktirəwunmi ḡalizənə, dagatmarit tutusinən. Nami nən dariski huktilən, nən illan. Nuḡan əḡnəkəndukwi ətirəkənmə suruwussəzənə, mənəkən zara wawzəḡa bicən. Sagdi bəjusimni tikunzacan, diwənzəcən, nami səḡdənəmən icətcənə. Liskə n-ḡəwi amardun tutuktəcən. Nami icənduktin sokoriwrakin, Liskə ətirəkənmə həkupcut oḡoktotwi sucusinən.

Ətirəkən əcəsinən, dunnələ təḡəttən. Icərən dagadun siḡama əḡnəkən ilitcariwan. Nuḡanman ətirəkən ilallawa ḡələktəcən. Ajakakun əḡnəkən, siḡama, inḡaktalin urumkur, gilləməl, hal-ḡarin nəmkur. Ijəlin inḡaktacil, urumkur. Guzəj dilin amaski buriwcə bicən.

Nuḡan awdannaalwa zəwzəcən.

Bəjusimni pəktirəwunmi ḡalirən, əḡnəkən dilwan pəktirəs-səzənə... Taduk əninin, ətəjəriwən zoncaran...

Zoncaran, pəktirəwunmi dunnədu iliwrən. Əḡnəkən supirə murəlin girkuktacan, awdannaalwan zəwzəcən.

Iwan kikərisinən. Hujukun bəjuncikən huktilən, supirəldu hullən.

— Ekuma huktilən!... ətirəkən ḡunən: ələ nuḡanman icəm, lukigəcin, huktirən. Kəl Liskə, əḡnəkənḡit huktilən. Kəl nuḡan, huktilən baldizagin...

Təḡəmi Iwan ḡuləkənduləwi əmərən. Nəkukənin hanḡu-ktaran:

— Amaka! mindu əḡnəkənmə əməwcəs?

— Əcə. Bi nuḡanman ələ icəcəw.

— Siḡama?

— Ee, siḡama, oḡoktolin koḡnomol. Supirədu ilitcaran, awdannaalwa zəwzənə... Bi nuḡanman nürmasinin...

— Uranni?

— Əcə, nəku, hujukukənə bəjuncikənə sinḡinim... əninnən...

əninmən sinjirim... Bi kikərisinim, əgnəkən, lukigəcin, sigi-
kagdula huktilən. Sokoriwran.

Asinaktin, ənunzəri bəjətkən asinzənə amakadukwi kətərə
hanjuktacan:

— Əgnəkən huktilən?

— Huktilən, nəku...

— Siğama?

— Upkat siğama, ələ oņoktolin koņnomol, taduk kokcarin.

Tugi bəjətkən arən. Dolboniwa upkatwan siğamawa əgnə-
kənmə tolkittan.

Bəjun.

Həgdikəkun, bugdikakun

ijəci bəjun ɣənəzərən.

Ŋanmaktal, irgaktal

biratki asaktazara.

Bəjun bira mulin hurrən,

dilwi ugiriwran,

Ŋanmaktal, irgaktal

əwkil nuņanman zəwrə.

Urarən.

Kolhos owaktawa murinma Hulargan gərbiciwən əməwrən.
Hulargan murin-ənin bicən. Nuņan upkacın hulama—siğama.
Nuņanğilin murincikarin guzəjil, zalicil, huktiləsəl.

Kolhos upkacın Hularganmə ajawzacan. Kuņakar upkattuk
kətətmərit nuņanman ajawzacatin. Amakan Hulargan hutəğillən.
Kuņakar kətərəkən əməzəcətin, Hularganmə, baldimaktawa
murincikanman icəttəwər.

Kolhos dagadun bəjan, Dolgunow bizəcən. Nuņan əcən
ajawra kolhostu guzəj murin bizəriwən. Kolhostu upkat itil
ajat ɣənəzərə. Nuņandun ərut. Təlj nuņan zaldarən, Hularganma
zoromidawı. Nuņan kolhos awduņi kuren dagadun kətərəkən
girkuktalcan. Kolgosğildu ɣinakirdu kolobowo butəcən. Ŋina-
kir nuņanman sacal. Nuņan dagamarakin, əwkil gogollo.

Umnəkən, haktirapcudu dolbonidu, nuņan murisal guləkən-
dulətin əməcən. Nuřmaran. Hulargan dildun usiwə noduzami
nəkəssəcən.

Hulargan ɣələlcən, ədətin hutəwən zawulira, kenarillan,
kokcanziwi guləkən oldonmon sogintullan. Murincikanin doldi-
ran, mənəkən igdit kenarillan.

Murisal ətəjəmnitin juməlcən, icənərən, ekunzi murir kena-
rizara. Ərillən. Kolhogir əməcətin. Lampawa nulla. Murisal
guləkəntin onğandun Dolgunowwa bakara.

Gunə:

— Si ezanni ədu?

Dolgunow əsin sarə, eja-wal gundəwi.

— Hularganmə icənəcəw.

— Ekun-mal doibo murirwa icənəzərən?

Dolgunowwa zawara. Təgəmi Rik-tula uğnə.

Moğnon əğnəkən.

Oğkokit dagadun sələmə hokto bicən. Oğkokittu oror oğko-
zocotin.

Umnəkən əğnəkən oğkokit caskin huktilcən. Sələmələ hok-
tolo tukticən. Uğnəzərən.

Umnət amargidadun ekuma-wal ig doldiwrən. Əğnəkən
əcəsinən, icəzərən — amardun ekun-mal həgdikun, koğnomo
huktizərən.

Uğləllən, dariski huktilissərən. Hokto curbukəğin so həgdi.
Təli nuğan züləski hoktoli huktilən. Nən əcəsinən. Poezt
dagamazaran. Əğnəkən himatmərit huktilən.

Parowoz nuğnimnin uğnəriwən halgərən. Parowoz kikəri-
sinən, əğnəkənmə hoktoduk asaktawi.

Əğnəkən irgiwi uğiriwzənə, hoktoli huktilcən.

Parowoz nən kikərisinnən. Taduk sot piskanallan. Ultan
murəli ultallan.

Əğnəkən ələtwi huktilcən. Taduk nuğan icəzərən — hokto
curbukəğin həgditmə oran. Amaskiwi əcəsinən, zurwə masina
esalwan icərən.

Ekuma uğləwsipcu! nuğanman bokonzorən...

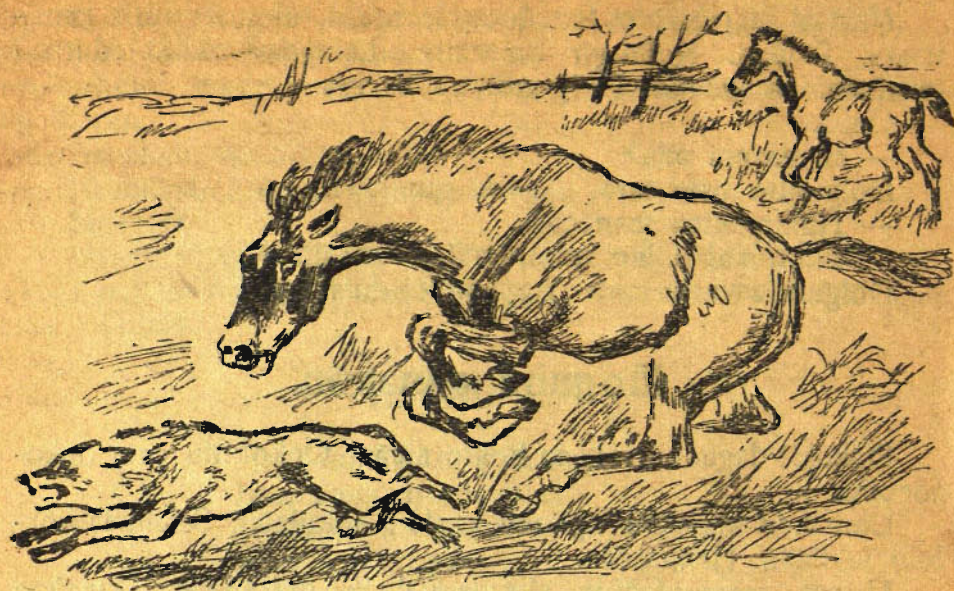
Təli nuğan hokto dariskin mikcanən, agili hukticən. Uğləduk
meganin sot duktinəzəcən.

Masina nuğnimnin iğəktəllən:

— Ekuma moğnon! uğləllən. Kəl tiki nən uğnəriwə haw-
zəğə.

Poezt guləkənəzənə, kikərizənə, caski uğnəlcən. Ulisinduwi
kikərisinən.

Əğnəkən agili hukticən. Əcəsinən — uğunim, həgdi darilin
hukticən, ənə nuğanman zawassara. Nuğan illan. Taduk urun-
duk piskanasinan. Dəgingəktəwə zawaran, mənğilduləwi oror-
dulawı hukticən.

Gəlun murincikan taduk sakal.

Tar həkudu dunnədu bicən.

Gəlusəl murisal multatin oŋkozocon. Supirə cagidun bəjŋə, „sakal“ gərbici, təgətcəcən. Nuŋan murincikanmə nurnmazacan. Nuŋan alatcacan okin əninin murincikandukwi caski suruzəriwən. Sakal murincikan ulləwən sot ajawzawki.

† Murincikan zurə dagadun bicən. Nuŋanninin əninin bicən. Sakal kokcarzin ŋələtcəcən... Alataran, alataran, ekun-da əŋi owra. Təli sakal təgəkittukwi caski tutusinən.

Təli murincikan nuŋanman icəttən. Nuŋan, moŋnon bimi, sakalwa icəmuzəlcən. Irgiwi ugiriwzənə, sakaldula huktirən.

Sakal umunmusədu təgətcəcən. Alatcacan. Murincikan nuŋandulan dagamarəkin, sakal ilcan. Caski arakakunzi huktilən, icəmuzəri murincikan nuŋan amardun huktilədən.

Nuŋan murincikanmə bukacan cagidalan ŋənəwkənmuzəcən, ədən əninin icərə.

Bukacan cagidədu sakal mucusinən, lukigəcin, murincikan kawkalan hətəkənən. Murincikan dariski huktilən, ugiski hətəkənən, a margulziwi halgarziwi dunnəwə sogintulcan. Sakal iktəlin kawkalin cowonnira.

Murincikan halgarziwi soginan. Umnət halganin ənullən. Igdit kenarisnan. Təli əninin kenariwan doldiran. Əninin buka-

candula tuktirən. Iktəlin sōmcal, serin tirəwcəl. Nuḡan, əsin-
ḡəcın, sakaldula hətəkənən. Ələ sakal inḡaktalin ugiski dəgillə.
Kusin umnət gukcan oran. Sakal zuləli huktilən. Nuḡan murin
iktəlzin sot ḡələlcən. Gorolo huktikəsə, illan.

Murincikan urunzənə, əninnunmi juktukəndulə mucuran.
Amarguduk halgandukin səksə jucən. Juktukəndu nuḡan,
əninni ukummiwan ukuzəksə, asincan.

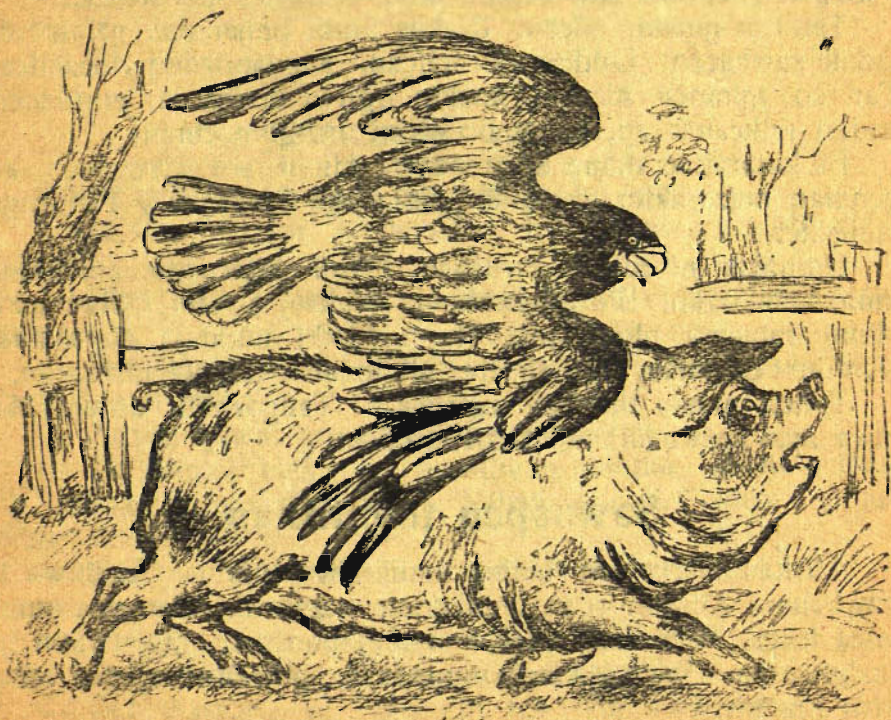
Kiran—berkut.

[Həgditku kiran berkutit ḡərbiciwuwki. Nuḡan koḡnomo.
ḡonimin umun metr. Asakilin mudanduk mudandulan zurduk
metrilduk hələkə. Oḡokton maḡa, osiktalin ḡəliwsupcul.

Berkut ənin əktənkirə dulindun umuktalwi umiliwki. 35 tir-
ganili umuktaldukin hutəlin juwki. Nuḡartin bəgdamalzi ləpu-
rəlsi kupuwcal.

Kirancikar umuktu bizənmətin, amtiltin upkattu (idu-də),
20—30 kilometr il murəlitiin zəptiləjəwər ḡələktəzəwki.

Umnəkən umutin dagadun 40 munnukar, 300 dəgil əmən-
təlwətin bakara.

Kirasal so gorowo bizawkil. Moton guläkändu, ilädu nu-
partin 100 anjanilduk hæläkewə bizawkil. Ilmaktal kirancikar
umuktuk gawcal, amakan nuḡəwər sawkawkil. Nuḡartin nuḡəlwər
sot ajawuwkil. Nuḡan gorolo sururəkin, kirancikar ənəjiliwkil.

Umnäkən tugi bicən. Berkut zəmukin həgdi suḡurin səg-
dännədun doran. Tar ərillən. Bəjə əmərən berkutwa asaktaran.

Kiran burguməduk suḡurinduk dəgillən. Taduk koskawa
zawaran, kuredu təgərən. Hujəḡənəwcə suḡurin cernazacan.
Səksəci koska cernazacan. Bəjə tuksasinan, pəktirəwunmi ga-
dawi. Nuḡan pəktirəwunmi icəwulləkin, kiran nuḡandulan
dəgrən, osiktalziwi nuḡanman zawaran. Burgumə suḡurin,
koska, bəjə, upkat umukəndu wəkəcillə. Matakil əməcəl. Ki-
ranma zawara, həkəwurzi həkərə.

Hinni.

Umnäkən nəlka internat okoskolin hinni irən. Tiḡənin hu-
lama, ləpurəlin koḡnomol, asakilin colkol. Bi nuḡandun cəməl-
wə, kolowo humtəlwən bum. Nuḡan zəwrən. Səktəwun zapka-
dun doran, asinən.

Adilla-wal iltəncətin. Hinni umukəcənduw docatcan. Han-
ḡadukwi cəməlwə zəwzəcən. Taduk mirəduw docatcacan.

Tatkittu ḡinakin bicən. Ələkəs hinni nuḡanman ḡələtcəcən,
taduk sawkacan. Dildun docacilcan, səgdənnədun docacilcan.
Tar so iḡinipcu bicən. ḡinakin irgitwi omizacan, gogozocən
hadun mikcənzəcən. Hinni docatcan əməḡinḡəcindu.

Bi kətərəkən ikənə kikərzəcəw. Hinni sot ajawzacan, nu-
ḡanman bulzaraktin, ḡunəktin „minḡi aja cipicanḡiw“. Təli nuḡan
cullizalcan.

Umnäkən bi zulawi surucəw. Hinni internattu əmənmuçə
binə, ənəjizəcən. Bi, internattula əməksə, əḡnəm tətilwi luktə.
Hinni minəwə olgatcacan. Huḡtugidətki mindulə dəḡzəsinən.
Mirəduw docattan, koskagacin, nikimnaliw dilziwi hikizəcən.

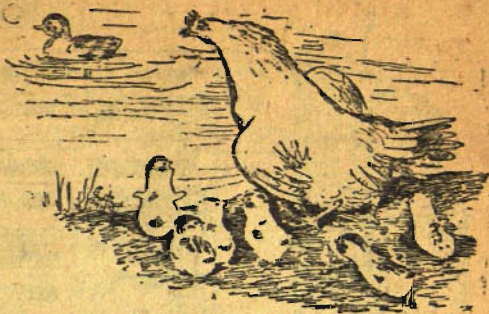
Taduk nuḡan dilduliw ugiriwrən. Tətigəructu doran. Min-
ḡiwə ajawzariwa ikənmi təzət cullillan.

Səwzəpcu tumititkan.

Atirkan Darja zan ilanma umuktalwa nərən. Tumitiwa tə-
ḡəwkənən. Atirkan əcən umukənəmə həgdiwə, culamawa umuk-
tawa icərə. Tumiti umuktalwa ajat umuzaran, nuḡarwatin ḡa-
malgitcaran. Zəwnədələwi, umnadawi, girkuktaksa, ḡan amas-
kiwi mucuwki.

Ilanma nadallawa tumiti tirəzəcən. Umuktaldulin tumititkar jullə.

Upkattuk amargutmar cula-maduk umuktaduk jurən. Huŋtut owca tumititkan: ləpcəmə, siŋama, halgarin urumkun, oŋok-ton alsin, kaptama. Tumiti icəttən, tadék omŋoron. Nuŋan tarawə, mənŋilgəcirwi, ajawzacan.

Tumiti hutəlwi alagullan, kulikarwə tukaladuk ulədətin. Upkatwa copkokon zapkalan suruwərən.

Hujukukən tumititkan, muwə icəksə, umnət mulə hurrən. Tumiti ərillən, asakilziwi nasanallan, mulə cinməsinzənə. Gil tumititkar tuksaktalla, hawanazalla, ərizəgsə:

„Bələkəllu, nəkunmun əjizəŋən“.

Nəkuntin əcən əjirə, tisasinan ajat, muwə albisalzi halgarziwi ulinzana.

Igwətin doldiksa, atirkan Darja, tuliski jurən. Icərən ezariwatin, gunən:

— Ekuma bi bali, ciwkan umuktawan tumiti hərgidəlin nəcəw.

Elektrodi tumiti.

Gorot dagadun sowhos (sowetti awdu) bicən.

Umnəkən kuŋakar tar sowhos hawamnidukin, Mihailduk gələrə:

— Ulgucəkəl, bəjə, on elektrodi tumiti umuktalwa ŋamalgitcariwan.

— Su ələkəs gukəllu — adiwa umuktalwa sunŋi tumitiŋisun hərgidəlin nəŋnərə?

— Zan-tunŋawa, gunən umukən bəjətkən.

— Ər munŋi elektrodi tumitiwun umnət kətəjə ŋamazila umuktala ŋamalgignaran, Mihail gunən, tadék hanŋuktaran:

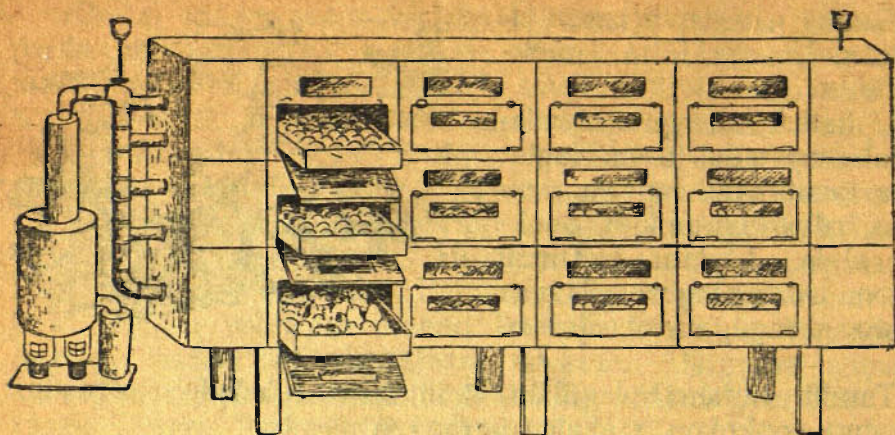
— Okin sunŋi tumitisun umuktalwi tirəŋnərən?

— Zuga.

— Munŋi, elektrodi — anŋaniwa upkatwan.

— Sinŋi tumitiŋis halgaci-gu, asakici-gu?

— Əcə, halgarin acir, asakilin acir. Tar awsa. Awsa don-

dun elektrolampal bisi. Tar lampal awsa donnan həkulgiwkil. Umukəndu upkatwa umuktalwa ɲamalgiwkil.

Tar awsa inkubatorit gərbiciuwki.

Umukən bəjətkən, ənə tillə, hanjuktaran:

— Umuktal awsadu hujulləktin, təli elektrodi tumiti albazan ɲan umuktalwa həkulgizəmi.

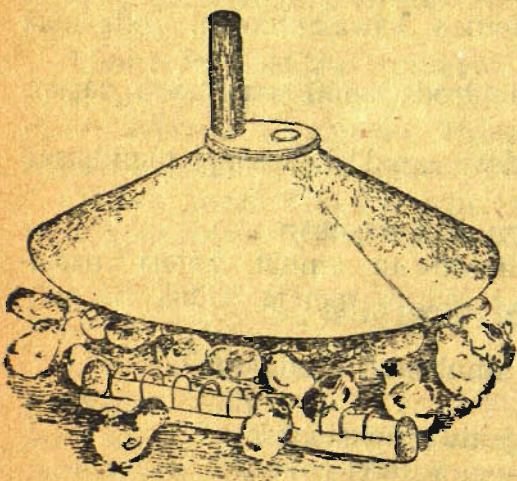
— Si zalici bisinni. Tar bəjə, inkubatorwa zaldawca, tugi-də zalici bicən. Inkubator tugi owca: nuɲandun həku orakin, umun lampa siwzəɲən.

— Singi tumitiɲis adillawa tirucəɲnərən?

— Munji tumitiɲiwun sunɲigəcin zur-zar umukənmə tirganilwa tirucəɲnərən. Tumititkar umuktal duk jurəktin, nuɲarwatın olgiwundu nəɲnərə. Tadu elektroɲi ilakit bisin. Nuɲan tumititkarwə umnət ɲamaliwkaniwki, olgiwki.

Olgiwunduk tumititkarwə „ənilə“ əməuwkil. „Əni“— tar ilan guləkər. Ələkəsipti— akit. Tadu elektro-ilakit bisin. Ge stekloma dasiptici. Tadu tumititkar girkuzawkil, əwisəwkil. İlidutin— dasiptin sələməduk adilduk owca.

Tar „ənidu“ tumititkar nuɲunmə, zapkunma nadallawa bizəwkil baldidalawər.

Ḥuḡə, tumiti.

Umukān tumiti tirganitikin umuktatalzi umuzacan. Asi—
ḡuḡən zalduwi ḡunən: kətətmərwə zəptiləlwə burəkiw, tumitiḡiw
zurwə kətətmərwə umuktalwa umuzāḡan. Tuḡi-də oran.

Tumitiḡin burgulcən, taduk ətəcən umuktala umuzami.

Kuḡakarwə unijəkit.

Tar ucələ bicən, təḡəmər biḡəsin.

Təli ḡuləsəḡildu zadanil amtil kətədildutin so kətəməmə
hutəltin biḡkitin. Nuḡartin albaḡkitin upkatwa hutəlwər ulizəmi.
Əḡkitin sarə, edawər, hutəltin ajiwukir bidətin.

Təli nuḡardulatin kuḡakarwə unijəcimni əməwətəḡḡin. Sot
uləkkicənə, nuḡan amtilduktin əjətəḡḡin, hutəlwər budətin,
ḡunzənə:

— Nuḡan gorottu bizəḡən. Tala awaditanəwə sazəḡan. Baldi-
zəḡan, alaḡuwzəḡan, sawka ozəḡan.

Amtil hutəlwər buttə.

Tar kuḡakarwə unijəcimni, ḡuləsəḡilduli ḡirkuzana, zanduk
hələkəwə kuḡakarwə umiwuḡkin. Poeztu nuḡarwatin ḡəḡə-
wuḡkin.

Gorottula əməwuksə, kuḡakarə untanimmidu-gu, tawicimmidu-
gu, awunḡimmidu-gu məḡurduli butəḡḡin. Kuḡakatikinduli zanə
rublila gaksa, ḡunən:

— Ḡewzəḡaw əməwzəḡəw.

Tuḡi nuḡan umukəndu ḡulədu zanduk hələkəjə kuḡakarə
unijətəḡḡin.

Ḡazari, ḡələtcənə, hanḡuktarakin:

— Si nuḡanman mindu əmənmuzənni. Ədu nuḡanḡilin zalin
binərə? Taril turətəḡətin?

— Əcə, ḡunzəcən:—əkəllu hiwina, zalin goromomo. Ekun-
da əwki icərə. Emuzaras nuḡanman, tuḡi-də okallu.

On bi bizəcəw.

(Əwənki ulḡurin)

Miḡi aminmi bəjurwə walan bəjə bicən. Aminmi biḡəsin
bu kətəwə bəjur ulləwətin zəwcəwun. Bu upkat jəḡin iləl bicə-
wun: digin omolḡil, ilan hunil, taduk ənimmun, aminmun bicə-
tin. Ororwun ilan zar bicətin, zur ḡinakirwun bicətin.

Aminmi 1919 anḡanidu bucən. Təli bi zaci bicəw. Mundu
ḡi-də albaran bəjuktəmi-wəl, ulumizəmi-wəl. Bu ororwor zəwzənəl

billaw. Zurwə anjanilwa bizəcəw, ororwor zəwzənəl. Tadu
mundu tunja oror sulapta. Zəwdəwun, oronmun acin oran.
Tarit bu zənulləw.

Təli bu nimətənəwə sururəw. Bi əmukin surum, zalwi
umundu sururə, əwənkilnun bizədəwər. Tugi 1921 anjanidu bi
əninmi, nəknilwi hujəcim, iləduk zəpnə bicəw. Bi nuğardutin
samginma samjitna, molazənə, muləzənə bicəw. Nuğartin mindu
ulizəcətin, tətiwzəcətin. Hawalnaliw nuğartin mundu əcətin eja-
da burə. Tugi bi nuğunmə anjanilwa bəjasaldu hawalcaw.
Həgdikun omi, bi nuğardutin ulumilcəw, bəjumilcəw.

Umnə umun komsomogin minəwə gunən:

— lkəl internattula, tatkittu alaguwkal.

Bi əcəw eja-da gunə. Nuğan gunən:

— Təgəmi tatkittula surugət.

Təgəmi bu Tommot gorottulan sururəw. Nuğan minəwə
təlgokiduwı təgəwrən. Huktiwnəl, bu tatkitwa istaw. Tatkittula
irəw. Icəzəm—kuğakar kətəməmə, lucatkar, əwənkikər.

Tariptiduk bi tatkittu alaguwulcaw. Bi umukənmə anjaniwa
tar tatkittu alaguwzəcaw. Tadu minəwə Jakutsktula uğcətin,
tadu alaguwdaw.

Mindu 37 ruβlila, tadu parahottu biletja bucətin. Nadallawa
parahottu ɣənəksə, bi Jakutskwa isim. Tadu bi ilallawa bicəw.
Tadu Dolbor Komitetin minəwə gunən:

— Leningrattula suruzəɣə?

Bi gunim:— Suruzəɣəw.

Mindu məɣurə, zəptiləjə burə. Ajicimni minəwə icəciksə,
gunən:

— Awgara bisinni, tadu mindu dukuwuna burən.

Bi Jakutsktuk Leningrattula gorowo ɣənəzəcəw. Parohottu
ilan-zalləwə, zəwdu tunğallawa, murinzi ilallawa, awtomobildu
zulləwə, pəezitu nadallawa ɣənəzəcəw. Təli Leningratwa isim
Dolbordil Təgəl Instituttutin tatigawulcaw. Tatigawmi ətəksə,
məñɣiləwi rajondulawi hawalnasinzəɣaw.

On bi bəjuktəcəw.

(əwənkı ulgurun)

Bi huliduwı somat ərut bizəɣkiw. Aminmi acin bicən. Bu
zəmmuɣkiwun. Hadin tirganidu ajiwcal biɣkiwun.

Bi zan-zurdu anjanıɣilduwı nonon bəjuktəcəw.

Umnə bu, ilan binəl, Ollonɣo dərəndulən bəjusinəw. Dol-
bonidu bi taləla təgənəm. Timatnə unə diski jəɣdula surum.
Umun birakan dərənəmən isim, dərumkicəm. Siləksə əsin bururə.

Urældu tamnaksa. Icæm uræniw mudantikin, tala ekun-mal koḡ-nolozoron. Bi gunim:

— Moti koḡnolozoron.

Dagamam, ajat icæm. Homoti ulguki awdunman ulæzæræn. Mænækæn æcæ saræ, bi tæpkæm:

— Amikan!

Homoti umnæt halgarduwi cinmænæn. „Hop! hop! hop!“ piskanaræn. Bi homotiwa pæktirænim, miræwi anaksa. Homoti bururæn. Bi ñan-da pæktirænim. Homoti „Hop! hop!“ piskanaræn, bururæn. Kotoriksa, kotoriksa, ñan illan. Bi iliwum pæktirænim, tiḡænmm. Tæli homoti æsin illa.

Kototoj dircæm, tuksamalcam. Homoti bucæ. Homotiwa hig-dæwi æsim saræ. Hukulciksæ, hukulciksæ aran-aran higim. Naki-tawan minæm.

Zulawi mucum. Dolboltono zudukwi orotojil æmæraw, wænæwaw ḡisuræw. Digillæ ullæwæn zæwcæwun. Hadiwan kooperatiwdu buræw. Irgisæjæwær garaw.

Waḡka Zukow.

Waḡka Zukow jægici bæjætkæn. Nuḡan untaḡimnidu buwcæ, tar nuḡanman untaḡizami tatigadan.

Umnækæn nuḡæn, bæləmnilin sururæ. Waḡka koḡnowkowanma, sæləmæwæ dukuḡkiwa garan. Tægæḡkidu monḡiwcawa bumaga awdannawan næræn, dukullan:

— Ajawriw amakaw Konstantin Makarowic! bi sindu dukuwunma dukuzam. Mingi aminmi acin, æninmi acin, bi aḡazakan bisim. Ələ si æmukin mindu æmænmmucæs.

Waḡka ærisinæn. Dukuḡkiwa koḡnowkowundu dulguran. Caski dukullan.

— Tiniwæ minæwæ sot iktuzæcætin. Bi kuḡakanmæ bæzænæ, asinim. Nuḡæw minæ iktuzæræn, bæləmnilin inæktæzæræ. Tæli mindu æcætin zæptülæjæ buræ. Timatnæ kolobcjo buwkil. Tirgakakindu cupaja, dolboltono ñan kolobojo buwkil.

Bi gulækæn urkæn cagidadun azæm. Nuḡæw kuḡakanin soḡozorokin, bi æḡnæm aræ, bæwæ bæzænæ.

— Ajawriw amakaw, ælədækæl, æduk gulæsæḡdulæ minæwæ gakal. Bi albazam caski tæræzæmi. Sot uḡkerum sindu, æduk gulæsæḡdulæ minæwæ suruwkæl, sot æjæcim. Buzæḡæw ædu.

Waḡka koltotwi esalwi tæsiræn, soḡollon.

— Əmækæl, ajawriw amakaw, — caski Waḡka dukullan. — Gakal æduk minæwæ aḡazakanmæ. Minæwæ tæpuzæwkil bi okin-da

omikin. Sot ənəjim, upkattu soŋozom. Taduk minduk uŋkeru-
kal Alənadu, Egorkadu. Minŋiwə garmonijawi əkəl ŋidu-də
burə.

Əmənnum sinŋi nəkunni *Iwan Zukow*.

Ajawriw amakaw, əməkəll

Waŋka bumagawa digrə zuptikənən, dukuruktu nərən. Icət-
tən, dukuŋkiwa ulapkiran adreswa dukullan:

„Guləsəgdulə amakaduw“.

Taduk ucumukwi əsirən, hawrən:

„Konstantindu Makarowictu“.

Ollojo unijətcəridu lawkadu.

Umnəkən unə aka Iljawa səriwrən, gunə:

— Ajat awkal, himat!

— Ilə? akadukwi Ilja haŋnuktaran.

— Ollojo unijətcəridu lawkadu hawalzaŋas.

Ilja Petranun zuktə tuliski jurə. Lawkala əməgə. Tala on-
ŋandu həgdi hukitəci bəjə ilitcacan. Petra Iljatki gunən:

— Uŋkerukall

— ŋi gərbin? lawka ŋuŋən haŋnuktaran.

— Ilja, Petra gunən.

— Kə, Ilja, tikin mindu ajatmarit hawalkal. Tikin sindu bi
ŋuŋəriktəs bisim. Tikin sindu zalli, girkilli acir. Bi aminiklas,
əninikləs bisim.

Umukən bucimni Iljawa tigəduk bucəlwə ollolwo zawaw-
kanən. Bəjətkən, ənə sarə, ollolwo zawacillan.

— Dildulin gakal, moŋnon, gunən bucimni.

Hadun Ilja ilcawə, inzəriwə ollolwo zawaran. Tar ŋalədu-
kin himat juməlcən.

— Himatmərət hawalkall bucimni ipkərən.

Ilja harpukit umukəcənmi silgirən. Amŋəliwi nuŋanman diksə,
ukullən...

— Umukəcənmi amŋadukwi gakall ŋuŋən ərillən.

Taduk bəjətkəndu həgdiwə sukəwə burə, gulə hərgidədu,
nəkcəkəitu, əwuwkənə, zukəwə ajat toktowkona. Zukə humtəlin
dərələn humtəttə. Nəkcəkəittu iŋinipcu, haktirapcu bicən.

Amakan Ilja, upkat ulapca, nəkcəkəittuk jucən, ŋuŋəduwi
gunən:

— Tala bi ekuna-wal kapum.

ŋuŋən nuŋanman icəttən, gunən:

— Kəl ələkəs onni, mənəkən gunni, ətəm turəttə. Gewrakis
orakis sinəwə iktuzəŋəw.

Niwcā hokto.

Wasilij aminin untaņzaridu fabrikadu hawalzaran. Nuņan hawadukwi əməcən. Icəzərən hutən, Wasilij, dukuwunma taņzariwan. Aminin gunən:

- Ewa taņzanni?
- Ulguwrə taņzam, „Waņka Zukow“ gərbiciwə.
- Awadi-ka binən?
- Sinjimurcu, soma.
- Kə, mindu taņkal, bi dolcacikta.

Wasilij taņillan, Waņka Zukow untaņimnidu bizəriwən, nuņən nuņanma iktuzəriwən, Waņka guləsəgdulə amakaduwi dukuwunma on dukuzariwan. Wasilij aminin dolcattan, gunən:

— Upkat təzət dukuwca. Tugi-də, bi ilmakta biņəsiw, minəwə alagutcacatin.

Taduk iņəmuktəllən, gunən:

— Kə, si-kə tugi-də alaguwzənas. Tikin si taņmi tatcas. Sinə hawalzami alaguwka. Bi sinəwə tatkittuk gazalim, untaņimnidu bizəlīm. Nuņan sinəwə tugi-də alagulzənan.

Wasilij gunən:

— Əzəņəl Tatkittu mundu guncətin: tikin zan-nadandula anğanildula kuņakar tatkittu alaguwətatil. Bi əzəņəw burə, minəwə təpudətin. Amakan bi pionerildu dukuwzəņaw. Təli pioneril multatin minəwə disutcaņan.

Aminin iņəktəllən:

— Təzət gunzənni. Tikin huņtutmər. Sowetti əņəsi əwki burə, kuņakarwə təpudətin. Tikin hawamnilwa huņtutmərit alaguzara.

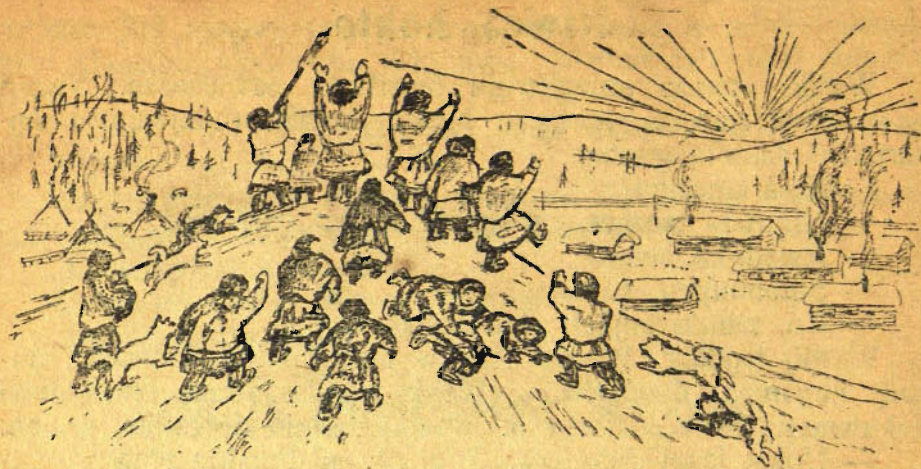
— On-ka?

— Tugi. Si tatkittu alaguwzami ələņətis. Alaguwzami ətəksə, fabzauctu izəņəs. Fabzauc tar fabrika tatkicin. Tala kuņakar alaguwzawkil fabrikadu hawaldawər. Fabzauctu alaguwzami ətəksəl, alaguwumnil hawamnilzi ozawkil. Si tehnikumdu alaguwzəņa. Ajat tatigawmi, sawka, inzener ozəņa bizəņəs. Tikin hawamnitikindu hokto niwcə. Ənə ənəllə, ələ ajat tatigawzəkəl.

Dilaca icəwullən.

Dətildu, agildu kətə huņtutikir təgəl bizərə: nenecil, samil, cukcal, korjakil, əwənkil, əwəsəl, nanajil, taduk huņtul.

Təgəmər biņəsin nuņardutin əņkitin tatkicilwa ora. Məņņitin dukunmar acin biņkin. Dukuwur mənditwər dukuwcal tugi-də acir biņkitin.

Kuju

Sowetti əgəsi ocalan nuğardutin tatkicila olla. Nuğartin zari-
tin dukuwurwa dukulla: huğtutikir dukuwur, tatiwur, tağiwur.
Gorolo, dəttu, neneçil bižəwkil. Tala amtil goroduk tatkit-
tula hutəlwər əməwuwkil. 600—700 kilometr il tatkittuk uriki-
cildulətin biwkil.

Tala zuga dolboni tirganigacin, ɣəripçu. Tugə upkattu dol-
boltonogocin, haktirapçu.

Nuğardutin oror kətəməmə, 200—500 oror umukəndu zudu.
Tikin tala oror awdulwatin umunupilcətin, umunupkilə ožanal.
Umunupkit awdudun 30 ɳamazilduk hələkə oror biwkil.

Zuga neneçil dəttu, İjnipçu lamu zapkadun, orotojil nulgik-
təzəwkil. Tugə agiltiki nulgisiniwkil. Dəttu həgdiməməl higisəl
biwkil. Zuga, tugə nuğartin dəttuli, agili tolgodoktowkil.

Bolo tugəkicilduləwər nulgizənəl, nuğartin hutəlwər tatkit-
tula əməwuwkil.

Nəlkəni nonowullakin, səwzəpcutku tirgani nuğardutin biwki.
Təli ɳaɳna zapkadun, haktira manawcalan, dilaca ələkəsməmə
icəwuliwki.

Tatkit dagadun bukacan bisin. Tar bukacandula upkat, ala-
guwumnil tuktirə. Bikittuk, guləlduk iləl jurə. Upkat hulamawa
dilacawa icəmuzərə.

Kəl tuksul zapkaltin hulərgalla. Upkat alatcara. Taduk ələkə-
siptil dilaca garpalin icəwullə. Amakan dilaca jüzəɣən. Umnət
həgdi, hulama, kalanɳacin dilaca icəwullən. Upkat urunzərə.

— Dilaca! dilaca! ərizərə, kuɳakar bukacənduli tuksa-
ktazanal. Nuğarnuntin ɳinakir əwizərə.

Tikin tirganitikin hawzəɣan.

Nenecji ajawzari ikān:

*Bi tægətcəm, lamurwa icəzəm.
Bu ajat bisiw, ilani binəl;
bi, lamu, dilaca-da.*

Marija-kis.

Kis, tar jakodit — asatkan.

Hujukun kis agidu, urəldu bizərən. Hujukukəndu guləkəndu bizərən.

Nuġan Jakutijadu bizərən.

Nuġanġidun bikittun upkat bəjəl, omolgil — bəjusimnil. Taril bəjurwə, bəjġəlwə wawkil. Bəjġəksələ, bəjur ulləjətin kooperatiwdu buwkil. Tarildulitin burdukja, saharja, kerosinja, torgalə gawkil. Tugəlləkin, Marija tatkittula girkullan. Ər tugəniduk upkat kuġakar alaguwġatitin.

Sowetti Umunupin upkattun, tugi-də Jakutijadu, upkat kuġakar taġzaġal, dukuzəġal biġətitin.

Timanitikin irtikitənəduk jakotkar tatkittula suruzəwkil, kis omaktadu tatkittu girkilnunmi alaguwzaran.

Alaguwumni ġunzərən:

— Amakan həġdiwə zolomowo — kirpicmawa tatkitwa ɔzaġatin. Gorotġigacin ɔzaġan.

Alagumni caski ulġucənzərən:

— Minəwə sowet gorottula uġcən, tatkittu tatigawdaw. Taduġ tatigawzəmi ətəksə, bi sundulə əməm, sunəwə alagulim.

Kuġakar dolcatcara. Taduġ alagumni caski ulġucənzərən, Sowetti Umunupin bisiwən, awadil təġəl Sowettidu Umunupindu bizəriwətin.

On nuġartin bizəġkitin ucələ, on tikin bizəwkil. Gorowo ulġucənzərən.

Marija-kis alagumniwi icətərən, əġnərən təzərə.

— Hanuke? bugadu targacir kuġakar biwkil-gu? Nuġardutin so həku biwki, tarit nuġartin zulakin girkuktazawkil. Mundu ġonimikun tugəni, urumkukən zugani, — zalduwi kis ġunzərən.

Marija-kis upkatwan tilmuzərən, upkatwa samuzərən.

Nuḡan tatkiṭtuk əməksə, dukuwunma gawki, taḡzawki. Taduḡ dukunḡkiwa gaksa, saməḡkilwa dukuliwki. Turərwə dukuwki: Itigawca bikəll!

Lamba taduk hərki.

(Bəjətkən ʊzbek dukuwunin).

Əninmi ostoldu comowo pilawnun iliwran, ḡunən:

— Zəwkəll!

Pilaw tar alapcutku zəptilə. Tar ris ullə misiktəlnunin urkuwca. Bi comowo icəcim, əsim zəwrə.

— Ewa alatcanni? əninmi hanḡuktaran.

— Lambawa, ḡunim bi.

Təli aminmi illan, mirəldukwi zawaran, ələtwi ḡiwusinən,

— Sinḡil umukəcərri ekur zaritin? Tar kommunistil kuḡakadidu əwikittu huḡtutikirə lambalwa zalatcərə. Ũlətwi zəwkəll ḡunən.

Umnəkən əwikittu alagunni ḡunən:

— Tikin həku ollan, hərkilwə tətkəllu!

Bi zulawi əməm, ənindukwi əjəcilim, hərkiwə ullidən. Əninmi ḡələllən, amintikiw ḡunən. Aminmi ewa-da ənə ḡunə, minəwə icəttən, taduk zudukwi jurən.

Dolboltono nuḡan əmərən. Momawa lambawa əḡənidukwi urisinən, mindu burən, ḡunzənə.

— Ma, Gassan, gakall Lambat zəwkəll! Zəwcələwi awuptinzi həzunmi təsikəl. Ələ əkəl hərkiwə təttə. Icəmi—wazəm. Lucal tətiktin. Mundu, ʊzbekildu, tar həḡdiməmə ḡəlum.

Icəzərəs, on mundu ʊzbekistandu urgəpcuməmət omaktat bilzəmi. Tikin bi lambat zəwzəm. Amakan hərkilwa tətilzəm.

Umukən asatkan-ʊzbek binin.

Asatkan-ʊzbek Niaz ḡərbin.

— Niaz owaditomija əməwkəll

— Niaz togowo ilanakall

Dərucə Niaz tuksaktazaran, hawalzana.

Niaz ənindukwi əjətçərən:

— Ənə, bi Hmarala suruzəlim.

— Surukəl, əkəl tulilə gorowo bisi, gunən əninin.

Niaz hullawa, „paranza“ gərbiciwə, garan. Niaz dilwi, ɣaləlwi, halgarwi, upkatwi paranzat kupuran. Dərəwi kəɣnomot setkat kupuran. Niaz paranzataj ɣənəzərən. Əɣnərən laɣisina — turəcilzəɣətin. Hmarala əmərən.

Hmara gunən:

— Sanni, umukən gulə bisin. Tala upkat mitɣil asalti umunupcəwkil. Tala dərəlwər laɣisiniwkil. Tar gulə klubit gərbiciwuwki.

Ʒur asal paranzalzi kupuwcal, girkuzara. Mordorocol, aranaran girkuzara. Atirkar binəl.

Ər-kə həgdi, zolomo gulə. Okoskalin həgdil. Asal ər gulələ irə. Dərəldukwər setkalwa lukta, paranzalwar lukta. Tar hunil. Həgdidu, gugdadu komnatadu ostoldu asal təgətçərə.

Hujukukən, zalanɣa lucamni nuɣartikitin gunzərən:

— Paranzawa lukiwkal Hitəklə sagdil guniwkil — asi əwki paranza acindun girkura. Paranzaduk asi əwki awgara bisi, paranzaduk asi bali biwki. Asi-uzbek tatigawɣatin. Təli nuɣan aɣatmarit bilzəɣən.

İcətkəllu! Kətə asal paranza acindun girkuzara. Su ilmaktal bisis. Su hawalilzəɣasun. Laɣikallu dərəlwər!

Niaz dolcatçaran. Ʒudun ɣi-də əçən tugi gunə.

— Niaz, si ilə suruzənni?

— Uroktul!

Niaz dilwi uɣkeruran, hoktowo dagzana. Hulamadu tət-i-

gādu, awunkandu dilduwi ŋənəzərən. Nuḡandun paranza acin. Ũənəzərən, iḡəmuzərən. Huḡtulcā Niaz.

— Ũələjə acin, colko ətir-kən turət-cərən.

— Ēkur oral ge ḡunzərən.

Niaz əwki dolcatta. Nuḡan klubtula irən.

So urgəpcut dukulzami. Zan-tunḡaja anḡanila Niaz bi-zəcən, okin-da əcən dukura.

Tikin upkat huḡtulcā. Omaktat suruzəḡən. Ələ nonolzomi urgəpcuməmət bicən.

Nəkujə.

(Nimḡakan)

Asatkan Nəkujə bajannun ḡuḡənun bi-zəcən. Nuḡən nuḡan-man uləkkitcən, muləwkən-zənə nuḡanman. Asatkan nuḡandun muləzəcən. Nuḡən ḡunzəcən:

— Munucəwə mulənni, muwə amaski uḡkuzəcən.

Tuḡəniwə upkatwan asatkan muləzəcən. Nuḡən uḡkuwət-cəcən. Ũəḡḡəni oran. Karawulil əmərə. Asatkan ikəllən:

— Karawulil karawulil
Minə dəḡdəwkəllul
Nuḡəw minə molcatcərən.

Karawulil ḡunə:

— Ətə-rəw-lən dəḡdəwrə,
Gəḡisal dəḡdəwuktin!

Gəḡisal dəḡzərə.

— Gəḡisall gəḡisall
Minə dəḡdəwkəllul
Nuḡəw minə molcatcərən.

Gəḡisal ḡunə:

— Ətə-rəw-lən dəḡdəwrə,
Nuḡḡakil dəḡdəwuktin!

Nuḡḡakil dəḡzərə.

— Nuḡḡakill nuḡḡakill
Minə dəḡdəwkəllul
Nuḡəw minə molcatcərən.

Nuḡḡakil ḡunə:

— Ətə-rəw-lən dəḡdəwrə
Gasalil dəḡdəwuktin!

Gasalil dəḡzərə.

Asatkan caski dəḡgillən. Nuḡən əmukin əmən-murən.

— Gasalil! gasalil!
Minə dəḡdəwkəllul
Nuḡəw minə molcatcərən.
Gasalil əḡurwəpturwər issə,
burə.

Asatkan dəḡgillən.
Təli nuḡən ikəllən:

— Nəkujəl Nəkujəl
Burukəll burukəll!
Bururəkis, o-zam
Awunas o-zam!

— Ətəm-lən bururəl
ḡan-da mulcəcilzənni
muḡiləw uḡkucilzənni!

— Nəkujəl Nəkujəl!
Burukəll burukəll!
Bururəkis, o-zam
nəlijəs o-zam!

— Ətəm-lən bururəl
ḡan-da mulcəcilzənni
muḡiləw uḡkucilzənni!

Əktənkirə began zapki tirganin.

Tirganil iltənzərə:
Ətki, girawun, mirə.
Asi paskalwa garan.
Saməlkilwan icəttən.
Hulamal, koɣnomol.

Kətəməmə saməlkil,
Asi zapkiwa bakaran,
Onɣanman malturan.
— Tar, hutəw, mitɣi tirganit
Əktənkirə zapki tirganin...

Hulama saməlkici—ordenci.

Nika əninin tatkitulla əmərən. Sunmi lukillan. Kuɣakar sundun Hulama Torga saməlkiwan icərə.

— Kə, əkə saməlkici, Semen gunən.

— Asaldu saməlkilwa buwkil-gu? bəjətkən hanɣuktaran.

— Mənəkən icəzənni. Sundun bisin, buwcə binən, ge gunən.

— Ekun zarin sindu saməlkiwə burə? Ulgucəkəl muntiki, kuɣakar əjəcillə.

Nika əninin inəmullən, gullən:

— Dolcatkallu! ulgucənəlim. Tar 1919 anɣanidu bicən. Huɣtugidəduk mitɣiwə Sowettiwa Respublikawa huɣtutikir generalil, oficeril multanunmar hakucətin. Munɣiduk fabrikadukwun upkat hawamnil kusikittulə sururə. Bi nuɣarnuntin surum.

Umnəkən pəktirurin bisikin, agiduk kazakil jucətin. Haltin hulamal armijagir ɣələllə, pəktirəwurwər dunnədu nodarə, mənəkər tuksassalla. Bi əɣnəm təzərə, ərim: „Girkil, ezaras?“ Mənəkən pəktirəwuci kazakiltiki zuləski tuksasinim. Amarduw „ura!“ ərillə. Amargidalıw upkat tuksara. Bulənmər dawdiraw.

Təli mindu Hulama Torga saməlkiwan anira.

Hunil ulgucənməcintin.

Habarowsktu kətə huɣtutikir dolbordil təgəl tatigawzəril huniltin umunuptə. Tadu əwənkimnil, əwəmnıl, nanajil, giləkəl, jakomnil, korjakil, udeil, cukcal bicətin.

Məməlilnumər ulgucəmətcənəl, nuɣartin zoncalla, asalwar hawalzariwatin.

— Mundu zur asal sowettu həgdigulin, gunən cukca-hunat.

— Mundu zur asal kooperativ nuɣniwundun hawalzara, korjak-hunat gunən. Giləkə-hunat gunən.

— Mundu ilan asal asadil umunupkicil həgdigultin bisi, zur asal giləkədidu tatkittu hawalzara.

Əwənki-hunat gunən:

— Mundu, 3oltulaktu umukən hunat sowet nunğimnin instruktörin bisin. Taduk Bömnaaktu tatkituwun upkat hawamnil—asal. Mundulə Һan Bulbik əməzəҺən, nuҺan ororwo ajicimni bizəҺən.

Jako-asatkan gunən:

— Munduk, jakolduk, umukən hunat aөo-tatkittu tatigawzərən. NuҺan aөoplan nuҺnimnin bizəҺən. 3ur hunil hoktolwo ozami tatigawzərə. NuҺartin inzeneril bizəҺətin.

Gorowo nuҺartin ulgucəmätcətin.

Təli umukən gunən:

— Ər upkatwan Sowetti əҺəsi oran. Ucälə asiwun əҺkin tarawə upkatwa tolkimattə. BəҺəlwun moton əҺkitin tarawə zaldarə. NuҺartin mənəkər okin-da əҺkitin tanҺiwa, dukuriwa sarə. Ewa-da ənəl sarə, bizəҺkitin.

Əninmi dəgrin.

Kaptamadu dunnədu
Һonimkun haҺan.
Aөoplan asakin
hərgidədu tar haҺan.
Əsi həgdi tirgani.
Əsi əninmi dəgrin.
Aөoplan dunnəduk
ҺaҺala dəgillən,
Ugitmər, ugitmər,
himatmər, himatmər.

Cipicagacin, ҺaҺadu
aran-aran icəwzərən.
Əninmi sunin siҺama,
awunin Һəcuksəmə.
Əninmi goromomowo
tatigawcan — sazərən.
Bi həgdikun ozami,
tugi-də aөoplandu,
əninҺəcin, dəgilzəҺəw,
Sowet dəgiktənnin ozayaw.

*Sowetti əҺəsi ocalan asal
ҺuҺtutikirs bəҺədils һarwalə olla.*

Nəlkə.

Tugəni mudanin ocan.
Dilaca sotmarit nallən.
Garaldu amkakta uҺuzərən.
Moldu bosoktol dilinilla.

Əwənkil motimilla,
kiҺlənun sirunmätcənəl.
Tikin nəlkəni əmərən,
amakan ҺəҺүəlzəҺən.

Ələkəsıptı ıg agıdu.

Ələkəsıptıl turakıl agıla dəgrə. Turakıl moldu umukilawar ulla. Turakı-ənin ələkəsıptıwə umuktawı umuran. Ədətın umuktalın dođotoro, nuđan umuktuwı tırəzəcən. Ədın nuđandun zəptıləjən əmuwzəcən. Uđıwcəduk imannaduk, hiləkəngəldu upkattu juktukər icəwulla, əjənzənəl. Dolbo ıđınduk imanna cegazacan. Bir-jal zapkađaltın hiləkəllə. Taduk horokıl dəgrə. Ađı upkattun ıg doldiwzaran. Homoti hata azərən.

Munnukatkar.

Munnukan əninin hujukukər wə munnukatkar wə hutəgnən Nuđartın, nuđun bınəl. Bagdamal nəmuməl, momboktolgocır. Imanna bısikin, nuđartın baldıra. Esaltın baldiriduktın niwcəl. Hutəđıksə, ənintın amakan zəmulcən. Nuđarwatın imannadu əmənıksə, mənəkən agıla zəwnəsincən. Mucuksə, nuđan əcən umukəmətjə hutəjəwı bakara. Uđələlən, uđonimilzi serziwi iktulan. Tugi munnukar hutəl wər ərızəwkil.

Ələ ilan munnukatkar nuđanman doldıra, mucura. Gil kojragu, dođotoro-gu, sulaki-gu nuđarwatın zawaran.

Nəđđəni.

Tugəni manawullan.
Nəđđəni əməzəllən.
Bukacardu hiləkəllən.
Bıra zukən kođnorgollon.
Əwədil hutəl əwıllə
Cicakutkar dəgiktəllə.

Tirganıl uđonimilla.
Mucuktəl hiğərgəllə.
Upkat kulıkar arulla.
Kətə nəmil hutəđıllə.
Hutəltın huktıktəllə.
Tikin nəđđəni oran.

Nəđđəzərən.

Nəđđəni dagamallakin, təlinğə mədəzəğjə. Awaditanəl cipical culliliwkil. Upkat kulıkar, bəjğəl upkat aruliwkil.

Imannal, zukəl unəktin, uđənuł nəmaldukdun dənəlduk dəğilzəwkil: uđənuł ciwkacar, dəğil, nuđđakıl, gəğil taduk huđtul əməwkil. Taduk cukal baldiliwkil, ematanəl. Ematanəlzi uđoliliwki. Molduk awdannal juliwkil. Əwənkil urəltiki, amuziltiki nulgisiniwkil, dəğilwə bəjuməttəwər. Tala urincəzəwkil. Zawilwar, adililwar sađanələzəwkil, itigawkil, ollomostowar. Nəđđə əwənkil ulləcil, ollocil. Zəptılətın kətəməmə.

Sonkan began.

Sonkan ollan. Imanna upkacin æcæn unæ. Zapkaŋal upkat hilækæræ. Hilækæŋgældu horokil kuŋaktalwa zæp'ilæ. Tæli æwænkil horokila hurkæcillæ.

Zukæl biraldu hulura. Tirganil ŋonimdimasal ora.

Kæ, amakan ŋamil hutæŋzæŋæt'in. Asal, kuŋakar kureŋilla, ædæt'in ŋinakir, irgicil sonŋacaræ zawara. Oror umŋæwundutin ælæ ŋamil æmæniwkil. Sirula, hægdilæ ororo æwkil tala tinæ, ædæt'in sonŋacaræ hækimnæræ.

Hujukur iŋæmupcul sonŋacar huktiktællæ. Əsilæ æwænkil mæn-ŋiwær biniwær hukusiæzæræ. Næŋŋækitjæwær jæŋillæ, oror ajat næŋŋæpæt'in. Næŋŋæzænæ, æwænki æŋæt biwki eja-da ora. Oror-wor ajat ætæjæzæræ, ædæt'in zugaŋitki sokoriwutta.

Mudæræn.

Agidu juktukær, birakacar mudæræ.

Næŋŋæni kætæjæ ærujæ agigarildu æmæwræn. Imanna unæn. Biral mudæræ. Zapkaŋaldu, æmkærdu, upkattu mu. Hægdil zukæl æmkærdu bizærilæ asiktakandula zulægutwi zapkatwi turgara kapumnak. Ajat bizæriwæ, næŋŋæ arucawæ, sonmazariwa, asiktakanmæ zukæ zulæski inmæn acinŋiran.

Upkattuk kætætmærjæ ærujæ munnukardu, tæpurækærdu, mata-galdu, huŋtuldu, tukuladu bizærildu bæjŋældu næŋŋæni æmæwræn. Mu awdusalwatin zalupkican. Nuŋartin zuldukwar juksæl, caski huktilcæt'in, bizædæwær.

Mataga aran-aran awdundukwi juræn. Awdundukwi juksæ, muli hurræn. Tæduk tisanan, olgocojo tukulaja bækadawær. Əmkærwæ isiksa, nuŋan ŋan tukulala tuktiræn.

Hutæwumnæ.

Nælgæwæ ekun-mal anaran. Nælgæ hærgidædukin koŋnomo dil icæwullæn.

Tar ænikæn zurnun hutælnunmi juræn. Nuŋan amŋawi æŋæræn, tæduk uræli sururæn. Hutælin amardun huktilæ.

Tugæniwæ awdunduwi azæksa, nuŋan somat zalanŋaran, læpcæmæ ollan.

Tikin nuŋan omikin agili girkuzaran. Nuŋan upkatwa icæw-zærilwæ zæwzæræn: ŋiŋtælwæ, holoktowo cukawa, ziktælwæ. Mun-nukanmæ bakami, nuŋanman zæwzæŋæn. Hutælin nuŋanman ukuzæræ.

Dogotol acir ora.

Cipica sektalduk
mikcanən.
— ijin acin oran,
gunzərən.
Tala juktukən
curgillan.
— Tikin ətəm

dogotorol
Zapkañal himat
ologozollo.
Kulikar amakan
tutuktəlzəllə.
Tikin ətəm
zəmuzərə.

Ŋənul dəgillə.

Dəgil ulgərtin zugakicildulawər dəgillə. Ulgərtin amarulta darasəlzi dəgzərə. Ŋaŋnadu holoktol hoktol. Taril hoktoldulitin kətə anjanil amaski nuŋarŋiltin amakaltin dəgzəŋkitin.

Tiŋaringa bolo, upkattuk amargutmarit dəgcəl, ŋənul tikin ələkəsiptil dəgzərə. Tiŋaringa bolo, upkattuk züləgutmarit dəgcəl, tikin amargul dəgzərə. Guzəjdigul, məriməl oŋocol upkattuk amargutmarit dəgrə. Nuŋartin omaktal awdanna, cukal baldicalatin əməwkil. Ŋəlki nuŋartin idu-də əwkil buləsəldukwər — bəjŋəlduk dikənə.

Hoktodu nuŋarwatin kətərə olgawuwkil. Həgdil tamnaksal nuŋarwatin olgawkil. Haktirapcudu tamnaksadu nuŋartin hoktowor sokoriwkil. Heksal dugəldutin sukcargawkil. Higisəl ləpürəlwətin, asakilwatin sukcawkil. Dunnəduk gorotki, lamutki ŋənəwuwkil. Hoktodu dogotollokin, ŋənul ijinduk, zəmunduk buwkil. Kirasal, kirəktəl, taduk gil həgdil dəgil so kətəməməwə nuŋarwatin zəwzəwkil. Ekun-da əwki dəgriwətin ətəwkənə. Tamnaksalduli, olgatcarilduli, nuŋartin zugazakildulawər dəgzəwkil.

Ələkəs ollomocilla.

Ŋəŋnə mitji kolhosti tunja-zarwə tonnalwa ollolwo imiwŋatin.

Ŋəŋnəllən. Upkat kolhogir brigadalu boricilla. Zur-zar brigadal biçətin. Brigadatikindu umun gupciwun (ircaciwun). Upkat umukəndu ollomokicildulawər zawrasina. Ələkəsiptidu oŋkocodu hulama lokoptin ŋinnukan dugədun ədinnəzərən. Oŋkocotikin ollomokittulawi əmərən.

Okin tar biçən, upkat umukəndu ollomokicildulawər zawrasinimal? Oŋkocotikin mənmi gipciwuci. Ucələ ŋuŋətikin mənəkən hutətəjil, asitaj ollomosiniŋkitin, adililwar tulədəwər. Təli upkat zumagul əŋkitin tarba-da ollolwo umiwra, okija-ka tikin ilan brigadal umukəndu gupciwunzi umiwra.

Ənəlgə.

Eja nuğan kolhos həgdigutki
guncən:

15 turan begadun:

Hawalawi albam juzəmi,
ğaləwi ənuzəcən

25 turan begadun:

Hawaduk surum. Asiw ənunilcən.
Hujukur hutəlwi zuduwi əmənmurə.

30 turan begadun:

Əcəw hawalnasina: zuduwi
məngilwi itilwi bicətin.

Kolhos umiwundun guldire: ənəlgəwə kolhostuk juwdəwər.

Ənəlgəl kolhostu acir oxtin!

Tuksul.

Ñəğnə tuksul,
hutəlgəcir,
hulamanun
dilacanun
əwizəwkil.
Kəl anğu hekxa
tuksut kupuwran.

Murəli tamnallan
tiğdəkən oran.
Kəl ədillən, tuksu
caski sururən.
Tar hekxa nən
dilacadu
gilənəllən.

Bazalaki huṅtuṅiwunin.

Ajandu bazalakil sələrə. Mu ojolin tisasna. Ilanonṅacil dərəlwər uṅirrə, ərizədəwər. Umukən həgdikəkun bira zapkadun təgərən. Halgarwi bazakarən, wakwanallən:

— Kuwak! kuwak!

Gil bazalakil nuṅantikin wakwanallə:

— Ke-ke-ke-ke-ke! kwa! kwa! kwa!

— Kuwak! kuwak! turəcillə nuṅartin.

Turəcilzərəktin, amṅaltin onṅaldutin həgdil gilləməl cumbuktəl uṅiriwzəcətin. Tarit nuṅartin igdit wakwanarə.

Bazalakil mulə tiruksəlwər irbərə. Tiruksətikin murəlin ekunməl kamnunṅacin. Dəndun koṅnomol tiruksəkər ajat bızəwkil. Nəmapcu tadu.

Həkullən, ajan culargallan. Tar tiruksəci kamnun mu ojolon kəwkənən. Dilaca tiruksəlwə ṅamalgillan, nuṅartin himat baldilla.

Kə! dəndun dilkan irgici somnallan. Nəmkun irgici, hujukukən dilici. Tiruksədu tijət oran. Nuṅan kapurgaran, nuṅandukin hujukukən bazalakitkan jurən. Dildun hujukukən moṅoptukanṅacin, ərizədən. Nuṅan sonṅonzi gərbiciwuwki. Əsi bazalakitkan albaran icəzəmi-wəl, zəwzəmi-wəl. Həgditmə roran, dirəmdimar oran. Esalin niwrə, amṅan oran.

Adillakan iltəcələn bazalakitkandu amərgulin halgarin baldilla. Nadalla ṅənərəkin, züləgul halgarin baldilla. Illədun əwtəlin ora.

Bazalakitkar mu ojolon tisalla, ərizədəwər. Irgiltin cumilla, tādük ələ hujukur cumbuktəkər əmənmurə.

Bazalakitkar muduk jurə. Tukuladu, tādük mudu bızəllə. Tikin bızalakitkar əwkil arnawa zəwrə. Nuṅartin kulikarwə, ṅanmaktalwa zəwullə.

Inzəril guləkār.

— Himat! Himat! Ələ əməkəllu!

Kuŋakar copkokola əməə,

— Icətkəllu awadil-wal momboktokor, inzəril!

Copkoko hərədun, tukalali, noduntali ekur-wal tutuktəzərə.

Tar ekun-mal bicən? Awdannalzi kupuwca. Nuŋan əsikin tuktirə, əŋi nuŋanman icərə, awdannagacin. Tuktisiniksə umnət icəwuliwki. Momboktoduk halgarin jurə. Nuŋartin himaməmət somnalla. Momboktodu ekun-mal bizəcən.

— Ekun momboktodu bizərən?

— Icətkət! kuŋakar gunə.

Momboktowo gara. Momboktoduk ŋonim bugdama kulikanŋəcin jurən. Nuŋun halgarin, dilkanin. Kulikanŋəcin bəjətkən hanŋadun ciwirzacan. Bəjətkən hanŋawi mudu əjirən. Nanmə sigdiləlin hərəli tutusinən. Kulikanŋəcin tutullən, ugduşinan.

Həgdi mudu bizəri kumikən nuŋanman asaktallan, nuŋanman zawaran. Kulikanŋəcin albaran huktizəmi, kumikən dilwan kiktan, nuŋanman zəwrən.

Copkodu ərgəcir kulikargəcir kətəməmə bizəcətin. Tirganil iltənəcəl. Kulikargəcir baldizacal.

Nuŋan baldizacan, zudun tijət oran. Kulikanŋəcin nuŋanman həgdiŋillən. Nuŋan tarawə tugi oran: munucəwə awdannawa bakaran. Hadiwan kiktan. Taduk ekunzi-wal, kamnungacinzi, zuwi oldontikin kamnundarən. Umukənəmə, taduk gewa awdanna hadiwan kamnundarən, zukanmi həgdiŋzənə. Zukandun kumikən albaran nuŋanman icəzəmi.

Ŋanmakta bunin.

Ŋanmakta dəgzərən ikəzənə:

— Bi ŋamakta bisim!

Bi sagdaca bisim!

Ləpurəlwi nəmkur,

halgərwi ŋonimil,

oŋoktow əmir.

Bi zalici bisim.

Upkat minzi ŋələttə.

Bi upkatwa zəwzəm:

bəjunmə, dəgiwə

bəjəlwə zəwzəm.

Umukəmət əwki

minəwə zawara.

Tarawə ikənərəiwə gidala doldiran, gunən:

— Əkəl sokatta! Haktirapcudu agidu, buləmədu hojdu bulənni bizərən.

Ŋanmakta gunən:

— Əŋi minəwə zawara, ikənillən, caski dəgillən.

Dəgrən, dəgrən cukadu zawawran.

Ŋanmakta ləpurəlziwi iktullən.
Ləpurəlin laŋgararə.
Halgarziwi girkussallan,
Halgarin bulərə.
Oŋoktotwi tanmussərən,
Oŋokton ukuliwran.

Nəmnikukər cijəkəkər cowororo, ŋanmakta illəwən sarara, ŋanmaktawa awdannaduwi tirənəl. Cuka, lucadit „rosjanka“ gərbiçi, tarawa səksəwən upkatwan umnan. Təli ŋanmakta burən.

Əsikəkun cuka „rosjanka“ hojdu bizərən alatcənə, huğtulə ŋanmaktala zawadawi.

Biradi rak binin.

Bu ilan ŋamazil bicəwun. Bu upkat hujukurdu tiruksəldu, əninmər irgidun təgətəcəwun. Əninmər munnun ekunŋila-wal awdukandula ugduşcan. Awdukan zolo hərgidədun bicən, mudu bicən. Əninmər awdundukwi mənŋilwi ŋonimilwi gurgak-talwi, taduk zawaŋkilwi juwcən. Upkatwa awdunin dagalin tisazarilwa zawaŋkitwi zawancacan. Mənəkən awdundukwi əŋnərən jurə. Bu zariwun awdunduwi təgətəcən. Tugəniwə upkatwan əninmər awdunduwi bizənə, adikanə zəwzəcən, əcən sot somnara. Nuŋan ələ irgitwi arpulzacan, mundu omaktaja mujə əməwkənzəcən, ədəwun hanuna.

Nəŋnə bi, iriktagacin, om, həgdikun om. Mənŋiduwi tiruksəduwi somnalim. Taduk bi tiruksə sunmən kapum. Minnun umukəndu nəknilwi tuliski jurə. Bu upkat zawaŋkilziwar əninmər tisawurduk halgardukin zawawraw. Irgin hərgidədun təgətəcəwun. Tikin bu ələ ŋamaziduk hələkə bisiw. Tugə mudil kumi-kər huğtulwə zəwrə.

Əninmi munnun awdundukwi jurən, bəjumilən.

Bu ajat bizəcəwun. Bi kətəwə zəwcəw, himat baldizacaw. Hadun miŋgi maŋa sunmi tijə ollan. Umundu anŋanidu bi sunmi zapkura zugətəcəw. Tariptiduk bi sunmi adirakandimarit zugəcilcəw. Tikin həgdi omi, bi anŋanidu umnə nuŋanman zugəcilcəw.

Bi idu-wal zolo hægiddun copkokojo oksa, halganziwi halganmi hikilcōw. Gurgaktalziwi hikilcōw, nannaw luktiwdalan. Taduk sэгdәnnәduwi hukәlkәtcōw. Huklәzәm upkacit җәlәtcәnә, ollo әdәn icәrә, әdәn zawara. Tәli illәw himakakunzi baldizaran.. Sәgdәnnәduw omakta maҗa nannaw baldizaran. Bi upkat-wa zәwzәm: kulikatkarwә, olloktorwo, bazalakilwa. Ewa-wal zawaҗkilziwi zawaksa, bi mannit zawazam.

Timani.

Osiktal siwzәrә. Togodu tuksul.
 Tamnaksa kәwәrduli җәnәzәrән.
 Gillәmәdu mudu, sektakardu,
 upkattu hulama җәri huklәzәrән.
 Arnal azәrә. Idu-nun cәrumә.
 Ulapca uza aran icәwzәrән.
 Supirәwә mirәt anazarakis,
 dәрәlәs silәksәkән buruzәҗән.
 Kә! әdillән, mu borilkanillan.
 Dәgil igdit ugiriwrә, dәgrә.
 Gorokondu bәjәl turәrtin ultalla.
 Ollomotcoril zulduwar sәlәрә,
 adililwar gaksal, biratki sururә.
 Dilaca juksәnin sotmarit җәrillән.
 Ciwkacar dilacawa alatcara.
 Agidu cipicatkar cullizara.
 Agi ilitcana, urunzәrән.

On korjakil kumalwa bәjumәsincәtin.

Korjakni urikit lamu zapkadun bicән.

— Ehe! Ehe! upkat girkil umunupcәkәllu, kumalwa bәjumәsindәwәр! әrirән korjak, gәrbici Tiplak.

Nadan bәjәl zuldukwar jurә. Nuҗartin lamudi oҗkoco umunupkitwән ora. Nuҗarduktin umukән tar lamudi oҗkoco hәgdigun bicән. Gәrbin Attinaw bicән.

Attinaw hutәwi mәnnunmi әrirән. Asin patrosaciwa huta-kanmә әmәwrән.

Aminin hutәnunmi heksawa ista. Heksa hægiddun, lamu zapkadun cukcaҗil zul urincәzәcәtin. Hәgdil mәkcәmәl zul, irәmәlzi әllurzi kupuwcal. Zul dagadutin bәjәl elwa-wal ozacatin. Kuҗakar irәmәldu surdu murәli tuksaktazacatin. Kәtә җinakir huklәzәcәtin, huktizәcәtin.

Зан коржакил ламу запкаткин әмәсәтин. Тала оҗкосо тур-
гавунин бичән. Нуҗан калим ғирамналдукин оуца бичән. Нуҗан-
тин оҗкочово мирәлдувар мутки уғасина. Муду тәврә.

Рәктирәвутәјил, иргисәтәјил ламули заврасина, кумала бәјумәт-
тәвәр.

Agi.

Әпкәрәҗил силгинзәрәс.
Ирәктәҗил сурғунәзәрәс.
Әғәзәнәл, әзәләнәл:
зәләҗ! зәләҗ! зәләнәј!

Салбукаҗил әвизәрәс.
Тәктәкәҗил коҗнорзорос.
Әғәзәнәл, әзәләнәл:
зәләҗ! зәләҗ! зәләнәј!

Tilkäl.

Тар екун-зуга, тугә умукән тәтици?

Umukән urunzәрән, ge soҗozoron.

Нәлки аҗиду upkat urunzәрә, әлә салбар соҗозоро.

Dilaca hulillakin, салбар кургин бағдамалдули иләлдулитин һимат-
мәрит курғизаллан. Talultin tapamnak нуҗан јузәрән.

Iläl tarawә курғиwa sot ајawzawkil.

— Alapcu, guniwkil.

Нуҗартин салбанмә токтосиниwkil, коҗилдувар курғиwканиwkil.

Салбар, кәтәвә курғилвар sokorcol, amakan олғолиwkil.

*Mo tunzadu minutaldu hogiwzaya,
namazidu anzanildu baldizaya.*

Uҗaҗan.

Nimҗakan

Uҗaҗan җәнәзәрән, бәјурвә, бәјҗәлвә гәләктәзәрән. Tar
җәҗәзәнә, бакәкан моtiwa, нуҗандукин һанҗуктаран:

— Eja зәриҗнәнни?

— Sektakanә зәриҗнәм, gunән моfi. Uҗaҗan gunән:

— Baldidukwi baldizakall gunән, caski surucән, homotiwa
гәләктәнәсинән. Homotiwa бакаран, һанҗуктаран:

— Eja zəpiɣnənni, amaka?

— Təpurəkərə, motila, əɣnəkərə, iriktəkərə, ziktələ.

— Baldidukwi baldizakal, gunən Uŋaŋan, taduk irgicijə gələktənəsinən. Irgiciwə bakacan, gunən:

— Eja zəpiɣnənni irgici?

— Orokorə, wəjəkərə, ɣinakira zəpiɣnəm!

— Baldidukwi baldizakall gunən Uŋaŋan. Caski sururən.

Horokiwa gələktənəsinən, horokiwa bakaran, hanɣuktaran:

— Eja zəpiɣnənni?

— Ziktəjə, təwuktəjə zəpiɣnəm.

— Baldidukwi baldizakal, gunən Uŋaŋan taduk sulakiwa gələktənəsinən. Sulakiwa bakaran, hanɣuktaran:

— Eja zəpiɣnənni?

— Təpurəkərə, cipicala, munnukarə, ollolo, umuktala zəpiɣnəm.

— Baldidukwi baldizakall gunən, mənəkən caski sururən.

Helakicanmə gələktənəsinən. Tarawə bakaran, hanɣuktacan:

— Eja zəpiɣnənni?

— Sektakarə, ziktəkərə zəpiɣnəm.

— Baldidukwi baldizakal, gunən Uŋaŋan, hinukiwə gələktənəsinən. Hinukiwə bakaran, hanɣuktaran:

— Eja zəpiɣnənni?

Sektakarə, himiktəkərə, kuɣaktala zəpiɣnəm.

— Baldidukwi baldizakall gunən, taduk wəjəwə gələktənəsinən. Wəjəwə bakaran, hanɣuktaran:

— Eja zəpiɣnənni, wəjə?

— Kolobojo, ollojo, ulləjə zəpiɣnəm.

— Baldidukwi baldizakal, gunən. Caski sururən. Murinma bakaran hanɣuktaran:

— Eja zəpiɣnənni?

— Cukaja, oroktojo zəpiɣnəm.

— Baldidukwi baldizakal, gunən Uŋaŋan. Caski sururən, macaləwə bakaran, hanɣuktaran:

— Eja zəpiɣnənni?

— Cukaja, oroktojo zəpiɣnəm,

— Baldidukwi baldizakal, gunən. Sururən. Taduk oronmo bakaran, hanɣuktaran:

— Eja zəpiɣnənni?

— Lawiktala, dəɣinɣəktələ, cukala, awdannakarə zəpiɣnəm.

— Baldidukwi baldizakal, gunən Uŋaŋan. Caski suruzənə, ɣinakinma bakaran, hanɣuktaran:

— Eja zəpiɣnənni?

- Ulləjə, kolobojo, cipicala, təgəksəjə zəpiɣnəm.
- Baldidukwi baldizakal, gunən Uŋaŋan. Caski suruzənə, sekalanma bakaran hanɣuktacan:
- Eja zəpiɣnənni?
- Orono zəpiɣnəm, sinə zəpiɣnəm, gunən sekalan. Uŋaŋanma zəwrən.

Kollekcija.

Unəkəkun agi cagidadun dilaca icəwullən. Agi səriwrən. Cipical turəcillə. Agigaril upkat hawalilla.

- Kəl ekun tar? Agi dolcacillan.
- Tru-ru-ru-u! Tram-tam-tam! Tru-ru-rul
- Ekur tala ɣənəzərə?

Kəwərduli, barabanzi əwizənəl, kuŋakar darasəlzi jurə. Həl-bumnitin ipkərən:

— Multa ilkal! Kəl kuŋakar-pioneril! Tikin mit zulawər əmərəp. Palatkalwa okallu!

Amakan kəwər upkattun bağdamal palatkal owcal biçətin. Kuŋakar hərəkəltəzəsinə. Molasinə, guluwurwa iladawər. Tadu ədu ultalla.

- Kəl ekur kumikətkər!
- Si-kən ekun? Tar iriktal!
- Kəl icətkəl! ekun burgumə orokon, bazalaki oronin!
- Bi huɣtuwə bakam!
- Kə, kuŋakar, Semen gunən:— kulikar, kumikər kollekcijawatin umiwgat. Tar tatkittut mitɣi aniwunti biçə-ɣən.

— Kə, bəjətkən! Si ajat zaldarən!

Kuŋakar comolwor gara, awawal, lurukul ukilwatin gara dukuwurwa, agigaril zaritin dukuwcalwə gara.

Zuganiwa upkatwan kulikarwə, kumikərwə, huɣtuməlcəlwə tawzacatin. Sacal ekun talu hərgidədun biçəriwən, ekun nəlgədu biçəriwən. Ekun awdannaci ozariwan. Tikin upkat kulikar gərbilwətin salcatin. Həgdi kulikar kollekcijatin umiwra.

Tilkəl.

Tar ekun-agidu kalan hujuzərən?

Agi tæzækicilin.

Agi girkin bikəl.

Agi girkin agiwi 03030ron. Nuḡan əwki ilmaktalwa molwa kapura. Nuḡan əwki niḡtəlwətin toktoro. Guluwur zəgdəcələtin agi girkin tarilwa ajat sizəwki, agi ədən zəgdərə.

Agi girkin sazəwki dəgil agiwa sukcamnildukin ətəjətcəriwətin. Agi girkin əwki dəgil umukilwatin sukcara, əwki umuktalwatin gara.

Agi girkin əwki bəjḡəlwə, bəjurwə, dəgilwə warə, taril hutəcil bisiktin.

*Umukənduk moduk milliosal nuliwur
owzaḡal, umukənzi nuliwunzi milliosal
mol zəgdəwzəḡəl.*

Pioneril.

Bu ḡənəzəḡəw...

Bu kətəməmə...

dunnəduk dunnələ

upkattu bizəḡəw.

Kəl kuḡakar.

munnun umiwkəllu!

munḡil darasəlwun

kətəḡzəkəllu!

Upkat buga hawalzarilin ulgucən məcintin.

Ələkəsiptidu Majdu buga upkacin hawalzarilitin tuliski juzəwki.

Hulamalwa torgalwə ḡalizənəl, mitḡi dunnəḡit hawamnilin, kolhogirin ḡənəzəwki. Mitḡi Sowetti Respublikat Hulamal torgalin buga upkat hawamnildun ḡuniwki:

— Bu dawdiraw! Bu əḡəcil! Munnun ḡənəkəllu!

— Bu sunəwə disutcaḡawun.

— Ər bizəḡḡən Ələkəsipti Maj!

Ər tirganidu mitḡi dunnəḡit cagidadun hawamnil tugi-də hawawər ətəzəwki, demonstracijala suruwki. Tala sowetil acir. Taril hawamnil Hulamal torgaltin kapitalistidu ḡuniwki:

— Hawamnil klasstin itigawca sunnun, bolgicazarilnun, kusildəwər. Bu sowetti dunnə hawamnilin əriwətin doldizaraw. Nuḡartin munəwə disutcaḡatin. Bu əḡəcil. Bu sunəwə dawdi-zaḡawun.

— Ər bizəḡḡən Ələkəsipti Maj!

1 Maj.

Tatkit urkən niwzərən, somiwzaran. Kuḡakar tuliski juzəwki. Cipicalgacir, turətcəwki. Tuligidəduk səwzəpcu igtin doldiwu-wki. Dilaca, okoskali juzənə, nulzawki.

Əḡəkə, tatkit ətəjəcimnin, nəkunnunmi, Stepkanun, okosko dagadun ilitcara.

— Əḡəkə, et soḡozonni? Nən əninmi, aminmi zoncanni? Ulgucəkəl!

— Ewa ulgucənzəlim? Nuḡarwatin zonakiw, iḡamuktal mə-nəkər uḡkulbuliwki.

Sinḡi aminni urunipcu, dawlalan bəjə, bicən. Nuḡan kətə-rəkən təgəlwə, tinmukitwə dawlazacan. Umnəkən nuḡan guncən: „Əkəsipiti Maj tar upkat hawalzaril həgdi tirganitin.“

İcətcəm, aminni əninunni, gərət cagidalan surudəwər itiga-zara. Əninni tugi-də fabrikadu hawalcan.

Girkiltin fabrikaduk əmərə, ulgucəməcillə, ḡunə: „Aləsa, si turəcilzənni!“ Minḡi Aləsaw təgəwkəkittu kətərə bicən taril turər zaritin. Bi nuḡandun ḡunzəm: „Ətəskəl! Əkəl turərə!“ Nuḡan iḡəktəllən. Surumullən.

Təli əsi tirganigacin dilaca ḡərilmən. İg acin bicən. Ucələ nuḡnimmil əcəl hawamnil həgdiwə tirganiwatin əjawra.

Nuḡartin sururə. Təli si sələcəs, ərilcəs „Əḡə!“ Təli si umukən anḡanici bicəs. Nuḡartin surucələtin, bi alacilcaw, zəp-tilələ om. Təgətcəm, alatcəm. Əwki əmərə.

Dilaca burucələn, əninni əmukin əməcən. Uḡələwsipcu. Bi əricəw:—Aləsa idu?

Aran-aran tilcəw. Hawamnil gərət cagidadun umunuptə. Hulamalwa torgalwə uḡirrə, ḡalizərə. Dawlalla. Turətcəril mola tuktirə. Aminni tugi-də tuktirən. Dilganin igdi, koḡaktagacin, bicən. İləl nuḡanman dolcatcara. Umnət kazakil əməsinə. Dugi-ktəwurziwər dugillə...

Pəktirullə... Aləsawa modu pulkit warə...

Əninni sət soḡozocon... Fabrikadu hawalzacan...

Simkicilcan... Zuwun ulapkun bicən... Ənunilmən, tadék acin oran... Bu zuktə əmənmurəw...

Kə, icətkəl! kuḡakarti darasəlzi ilzara, Hulamalwa torgalwa ḡalizənəl. Tikin ḡi-wəl əwki tar Hulamali torgali warə...

Alaguwumnil torgadutin dukuwca bicən:

„Ər bizəḡnən 1 Maj!“ Kuḡakar tiḡardutin hujukukər osit-takar hulargazara, wawcal hawamnil səksəgəcintin.

— Kə, əḡəkə, bi suruzəlim!

Nəkunin alaguwumnil darasəldutin illan.

1 Maj tægəməṛ biğəsin.

Guləl onğasaltin cagidadutin, tijədu hoktodu, kətə iləl umiw-
cəl, ɳamaziduk hələkə. Dondutin Wesowscikow dilganin izəṛən.

— Munduk səksəwəwun tirəwkil, bolgicəzanal.

— Təzət! kətə dilgasal gənə.

— Ajat gunzəṛən bəjə, Andrəj gunən: — Bi-kə nuğandulan
bələnəktə!

Nuğanğin dilganin gəjənən:

— Girkil! Guniwkil, bugadu huɳtul tægəl bižəriwətin: ewre-
jil, germanijagar, anglijagar, tatarisal. Bi əğnəm tarawə təzərə.
Ələ zur tægəl bisi, tar: bəjasal, taduk zadəɳil. Iləl huɳtutikirzi
tətcəwkil, huɳtutikirzi turətcəwkil. Icətkəllu, bəjasal francijagar,
germanijagar, anglijagar hawamnilwa tirətcəriwətin. Təli icəzə-
ɳəsun, upkat bəjasal hawamnil buləsəltin bižərilwətin.

— Təzət! uruwundu kətə dilgasal ɳan gənə.

— Gegidəduw icətmı, icətcəğəwun hawamnil: francijagan,
tatarin, turcijagan, munğəcir, lucadil hawamilgəcir, bižərilwətin.
Umiwun kətəɳillən. Iləl upkat dolcatmura.

Umnət ɳi-wəl ərirən.

— Policija!

Digin dugiktəwucil ətəjəcimnil, murdazanal, umiwundula
dagamalla,

— Hərəkəltəkəllu! jəkəsinə.

Əmi-wəl surumurə, iləl suruğətıl bicətin. Andrəj əmukin
hoktodu əmənmurən. Nuğandulan zur murir əməllə.

Itigawca bikəl.

Hulama torga
bugadu ədinnəkəl!
Hawamnil hutəltin
munəwə bodoskollu!

Ajal anğanil
mundulə dagamalzara!
— Itigawca bikəl!
Tar pioneril ərintin.

Garri Ajzman.

Bəjətkən, garri Ajzman, Amerikadu tatkitu alaguwzacan. Tala nuğan pionerdiwa multawa itiwran.

Multadu upkat hawamnil hutəltin dukuwra. Girkilnunmi umukəndu nuğan kətəwə pionerdilwa multalwa itiwran.

Umnəkən pioneril umiwuntin bicən. Garri kuşakardu gunən, buga upkattun ƣorcazadatin Sowetti əğəsi zarin. Murdazana policija əməcən. Policija pioneril dulindulatin murdacan. Umukən ətəjəcimni Garrila dagamarakin. Garri murin usiwən zawaran. Ətəjəcimni nuğanman təgəwkəkittulə suruwran.

Adillali Garriwa uşkildiməcillə. Uşkildimnil guldirə, Garri ƣuğundu begaldu təgəwkəkittu təgəttən. Təgəwkəkittu nuğanman zoromisalnun umukəndu təgəwkətcətin. Garri ətərəkin təgəwkəkittu təgətcəmi, həgdigun nuğandun gunən:

— Nən mundu zawawrakis, sindu əduk ərutmər bizəğən. Garri əsin ƣələllə.

Namazil hawalə acir hawamnil gorottu Nju-Jorktu tuliski jurəktin, kolobojo, hawajə gələzənəl, Garri nuğarnuntin bicən. Nuğanman nən təgəwkəkittulə təgəwkənə.

Uşkildimətkit guldinən bicən:

— Tunğaja anğanila nuğan təgəwkəkittu təgəttən.

Tib-pioner.

Tar Indijadu bicən. Urgəlwə inizari Rami Tibdu gunən:

— Si hujukun bisinni, curgisiktagacin. Dolboltono curgisikta cıƣurəkin, ekun nuğanman icəzəğən?

— Ekun-da əwki icərə, Tib gunən.

— Curgisiktagacinzi fabrikala cıƣurəkəl! Rami gunən: Ərəwə zawot oldondun kamnundakəl, lambarakəl!

Rami Tibdu həgdiwə bumagamawa awdannawa burən.

Təgəmi kətə iləl zawottula əməcətin. Gugda Aman igdit taƣzacan:

— „Bu zəmmuzərəw! Albaraw caski tərəzəmi! Bajasalwa

əṛəsiniwkə. Buga upkacin onḡasaldun, upkattu hægdi ḡorcan bisin. Tar hawamnil kapitalizmunun ḡorcazara.

Umnət ḡinnukacil, usəcil iləl əməcətin, hawamnilwa hərə-kəltəwkənə. Amanma awtomobildu dirə, suruwrə.

Dolboltono Tib Ramidu ḡunən:

— Rami! dolbonitikin bi singilwə awdannaḡilwa fabrikal, zawodil oldordutiḡ kamnundalzəlim. Nuḡartin upkattu əriktin:

— Ətəkəllu tərəzəmi! Bajasalwa əṛəskəllu!

Tariptiduk hujukun Tib — pioner ocan.

Karl.

Tar Germanijadu biçən. Əsi-tirga jəḡici Karl zuduwi əmukin. Əninin sururən, zurwə nadallalwa aminin zuduwi acin. Karl əwki soḡoro. Nuḡan sazərən policija aminman ḡələktəzəriwən. Tar aja—aminin zudun acin. Karl aminin kommunist. Karl ekuna-wal doldiran. Urkə niwrən. Ilan bələl irə, hanḡuktara:

— Si ədu əmukin?

— Ee..

— Əninni idu?

— Sururən.

— Aminni idu?

— Sururən.

— İlə?

— Əsim sarə.

— Bi sinəwə təḡəwkəkitutlṛ suruwrəḡḡəw, gugda bəjə ḡunən.

Karl ḡələllən, əçən ewa-da ḡunə. Karliwa zudukin suruwrə, tüliski juwrə, awtomobildu təḡəwkənə. Amakan nuḡan həḡdilə

гүрилэ комнатала ирэн. Тадү полицијадүва сунмә тәтицәзәри бәжә тәгәтәцәсән. Нуған һангүктаран:

— Гәрбис гү? Си адичи? Таткитту алагуwзәнни?

Карл upkatwa гүнән.

— Зәммүлини?

— Ее, гүнән Карл.

Зур минутал илтәнцәләстин нуған колобowo кучинунмә зәwрән. Тадүк нуғандүкин аракакунзи һангүктара:

— Аминни иду? Карл гүләлцән.— Аминни иду? Карл әцән гүнә.— Аминни иду? Карл әцән еwа-да гүнә.

Комнатадү цәрүмә, әлә цасил дүктинәзәрә. Умнәт екун-мал ирән, бәжәткү гүнән:

— Синә тулиски әризәрә.

Бәжә турәциллән, комнатадүк жүрән. Адү-вал минутал илтән-цәтин. Екун-да әцән әмәрә, Карл уркәткү туksаран. Тарawә ана-ран. Уркә ниwрән. Карл жүрән. Солдатил әцәтин нуғанман ицәрә. Нуған туksанән, зулаwи туksаран.

Bini urgәpcu.

Koғnomo negr binin urgәpcukәkun.

Нуған вәләмнин нуғанман тәпуwкү.

Әнинин һутәнунми һawадү биwкү.

Нуған һутәlwә әмәwуwкәнән.

Dolbodolon Sali һawalzaran.

Koғnomo illән һozazәрән

Hәkүdүk dilacadүk esalin әnunzәрә.

Urgәpcumәmә! Tarawә алbaran гүнзәми.

Munġil ġirkilwun, munġil buləsəlwun.

Munġi dunnəġmun — SSRU. Bugadu huġtul dunnəl bisi.
Taril dunnəl bižərilduktin hanġuktarakwun:

— Ȣi sunġi mataksun?

Nuġartin ġunzəġt̄in: — Sowetti Umunupin.

Hanġuktarakwun: — Sowetti Umunupin — tar ekun?

Hawamnil ġunzəġt̄in: — Tar munġi ajatku ġirkiwun.

Kapitalistil ġunzəġt̄in: — Tar muanġi ərutku bulənmun.

Hawamnilduk hanġuktarakwun: — Eda ġirkisun?

— Tadu bolsewikil. Bolsewikil partijat̄in ġuncən:

„Upkat dunnəl hawamniltin, umunupcəkəllu!“ Bolsewikil partijat̄in ġuncən: „Fabrikal, zawodil sunġil biġət̄il, nəktəkicil, mosal tuġi-də sunġil biġət̄il. Fabrikal nuġəlwət̄in, dunnəġicilwə bajasalwa ərəskəllu!“

Kapitalistil ġunzəġt̄in:

— Bolsəwikil partijat̄in — munġi bulənmun.

— Eda?

Partija ġuncən: „Upkat dunnəl hawamniltin, umunupcəkəllu!“

Tar dunnə hawamnilin ġunə:

„Fabrikal, zawodil — munġil. Nəkcəkicil, mosal — munġil.“

Nuġartin munəwə ərəsincət̄in. Nuġartin munduk upkatwawun tadiscatin.“

Təli tar həġdi dunnə hawamnilin, krestjanisalin ġunə:

— Bu buləsəlwər ərəsincəwun. Tikin upkat munġi.

— Mənġiwər dunnəġmər olzagat, partija ġunən.

— Mənġiwər dunnəġmər olzagat, hawamnil krestjanisal ġunə.

Okicil ġuniwkil.

— Bu elektrostancijawa ozaraw.

— Bu omaktawa sələməwə hoktowo oraw.

— Bu omaktawa zawotwa oraw.

— Bu omaktalwa zulwa, omaktalwa ġorodilwa ozaraw.

— Bu ələkəsiptilə burdukmala cəmələ ətərəw taġrazami.

— Bu omaktawa himatkuwa aeroplanmə oraw.

— Bu kətətmərwə bəġġəlwə wazəġawun!

— Bu kətətmərwə ollolwo wazəġawun!

Hawa upkattu,
dunnə hujuzəġsə.

Zawodil owzara.

Zul baldizara.

Anġani mudandun
bəġət̄ikin ġuniġət̄.

ewa ozariwi

anġani upkattun.

TURƏSƏL.

a
 adillapti pungiwun — временное
 правительство
 aliwmi — передать
 asin — ельник
 awawa — бабочка
 awsa — ящик, гроб

b
 begi — овца
 berkut — орел-беркут
 wəgin — тигр, wəgincikəp — тигре-
 нок
 wiga — мир; родина
 wujwol — буйвол
 wulatmi — печь (картофель)
 wultami — гладить; промышлять
 wurumi (tikmi) — упасть

c
 cerəami — пищать (о животн.)
 cigdəmi — подрезать (капусту)
 cipica, ciwkacəp — птичка, пташка
 ciwirzami — шевелиться
 cəwəppimi — скользить
 cugurkəp — колесо
 curgisikta — капля

d
 dasiptin — крыша
 dəgingəktə (dəgilməktə, dəwun-
 gəktə) — гриб
 dəmərzəmi (morpmi) — шалить
 dilkan irgici — головастик
 diwənzəmi, gajkami — удивляться
 dolcaciwun — телефонная трубка
 dugumi — обмакнуть
 dugutəmi (dutəmi) — пересечь мыс
 duktinəmi — постукивать
 dunpə — страна, земля

z
 zaləpə (tilgəsə) — сухой, худой

ə
 əkit — пустыня
 əlvəlləsə — беспомощный
 əpəjilmi — соскучиться
 əpəsi — власть, сила
 əpuktə — лук
 əpurəsə — поджарившийся
 əsəgər — сухое дерево

g
 gangəp — неуклюжий
 giwəsinmi — встряхнуть
 gosudarstwo dondup kusi —
 гражданская война
 guldin — договор
 gulkəpəmi — пыхтеть, шуметь
 gurciwun, ircaciwun — невод

h
 hapunmi — задохнуться
 harumi — выкипеть
 helkillan (talunallan, əsnilləp) мол-
 ния сверкнула
 hekxa (kadar, kamniga) — скала.
 həməgəp — верблюд
 hina (ponaga) — заплечная сумка
 hinna — уда
 hinni — снегирь
 hinuki (rosokan) — рябчик
 hitəklə — зря, попусту
 homoti — медведь
 hojimni — косец
 hojipki — коса
 hug — голодный
 hujəpənəwəsə, gəjəwuniwəsə — ра-
 неный
 hulangi dəgingəktə — подосиновик
 hutəwumnə — медведица (с мед-
 вежатами)

i
 ilakit — печь

irgici (guskə, dolvosik) — волк
iti — положение, порядок

j

jaḡ — голец

k

kasin — визг
kenarilmi — заржать
kəgnizəmi — грызть
kətə (baran, əgdi) — много
kikərisimi, piskanalmi — свистнуть
kinərzəmi — насвистывать
kirpicma (zoloto) — кирпичный
kure — огород
kusikit — фронт

l

laggama — липкий
ləpcəgdi — гусеница
luragami — завязнуть

m

macalə (inak) — корова
megan (sələmə) — сердце; гнев
mistikəwmi, zalurmi — наполнить
mərəlmi — мычать
moton — даже
multa — отряд
multəgəwmi — выскользнуть
munnukan, tuksaki — заяц

n

nakita — шкура медведя
nartə — нарточка
nəktəwun — плуг
nəlkə — ранняя весна
dəgdəllən — прояснило
nimḡimi — зажмурить
ḡoramni — вождь
nulliwun — спичка
ḡuḡə (əzən, wəgin) — хозяин
ḡuḡnimni — руководитель
ḡuḡniwun — правительство; правление

o

owaditomi — тесто

p

paskal — календарь
pilaw — пилав

s

sagḡan juḡkin — труба
safami — сжать
sakal — шакал
sələmə mokan — рельса
sərimə — густой
silginzəmi — вздрагивать
sinḡimi — жалеть
sogintumi — пнуть
sonḡon — жабры
sucusmi — ткнуть
surgunəmi — шуметь

t

tasomi — шелкнуть
takən — колода
taḡkit — клуб; читальня
təgəməḡ — царь
təgəwkəkit — тюрьма
təməgən — верблюд
tigdələn — мост
tuksu (nəktə) — облако
turukə — соль

u

ulisin — поворот
ulta (alta) — эхо
upkerumi — наклонить, покло-
ниться
untajimni — сапожник
upkat (kuktə) — весь
uruwkit — собрание

w

waktə — рана
wakwanami — квакать
wera — жаба
wəkənilmi, jəkəcilmi, (təpkəlmi) —
закричать
wəkəcin — рупор

EKUN DUKUWCA.

Timani	3	Wladimir Iljic Lenin	29
Sægdækæ	3	Lenin bunin zarin	32
Tigdæ	4	Leninma amargumamat icæ-	
Agdi	4	næzæwkil	32
Dægingæktæl	4	Noramni, tatigamni, girki	33
Sulakitkar	5	Iosif Wissarionowic Stalin	33
Naptal	5	Oktabr gænæzæræn	34
Kulin	6	Mit ozarap	35
Cinækæ	7	Ætæcæl	35
Biral	7	Ucælæ, tadék tægæmi	36
Ælwæskætkit	7	Æriwcæ	36
Lagerdu multa	8	Tigitkittu, ætæjakittu	37
Bælæmnil	9	Hulama kusimni dukuwunin	37
Mudæn zawanæn	9	Huŋtu, mængi	38
Munŋi kurewun	10	Mitŋi dunnægjit	38
Ŋiŋtæl-gu, dugæl-gu	11	Sælæmæ hokto	39
Kapustati læpcærægdi	12	Turksis	40
Awawal kapustatil	12	Hulama ulgaptin—samælki	40
Wera	13	Pioner Klima	42
Jaŋildu	13	Æsin mijaræ	42
Ollomokit	14	Aeroplasal	43
Ætæjæcimni	15	Radiowa ajawzari	43
On bu adilnasincawun	15	Dukuwun dukuruktu	44
Tugæ	16	Poctadidu iruwundu	45
On mit sæsinmæt hægdigcæwun	16	Ekunma ŋæliwsipcu	45
Muriwul	17	Bægincikæn	46
Zulawær gænæzæcæwun	18	Sulaki seŋannun	47
Sulaki cipicanun	19	Wacalan	47
Agidu. Ucælæ	20	Ŋinakin—sanitar	48
Tikin	21	Tigicimnil	49
On bu ælækæs alaguwullaw	21	Hujukun dukuwurwa gænæwzæri	
Tatigawzæril dawlawuntin	23	Irgicil	50
Aglandu. Ucælæ.	24	On irgicil hutælwær alaguzaw-	
Tikin	24	kil	51
Bulæklæ	25	Kukæjtn macalæ	52
Elæktrostancija	25	Kusin	52
Okit	26	Æŋnækæn	53
Hawamni dukuwundukin	26	Bæjun	55
Elektro	27	Uraræn	56
Zawot owca	28	Mognon æŋnækæn	57
On bu zawottu hawaligkiwun		Gælan murincikan, tadék sakal	58
tægæmær biŋæslin	28	Kiran—berkut	59

Hinni	60	Ɖənuł dəgilla	77
Səwzəpcu tumititkan	60	Ələkəs ollomocilla	77
Elektrodi tumiti	61	Ənəlgə	73
Ɖuqə, tumiti	63	Tuksul	78
Kuqakarwə unijəkit	63	Bazalaki huqtuniwunin	79
On bi vizəcəw	63	Inzəril guləkər	80
On bi vəjuktəcəw	64	Ɖanmakta bunin	80
Waŋka Zukow	65	Biradi rak binin	81
Ollojo unijətəridu lawkadu	66	Timani	82
Niwəcə hokto	67	On korjakil kumalwa bijumə- sincətin	82
Dilaca icəwullən	67	Agi	83
Nenecpi əjawzari ikənin	68	Umukən urunzəgən, ge soqozo- ron	83
Marija-kis	68	Uŋagan	83
Lamba, taduk horki	69	Kollekcija	85
Umukən asatkan-uzbek binin	69	Agi təzəkicilin	86
Nəkujə	72	Pioneril	86
Əktənkirə vəgan zapki tirganin	73	Hulamal torgal ulgucənmişintin	86
Hulama saməlkici-ordenci	73	1 Maj	87
Hunil ulgucənmişintin	73	1 Maj təgəməŋ biqəsin	88
Əninmi dəgrin	74	Itigawca bikəl	89
Nəlkə	74	Garri Ajzman	89
Ələkəsipti ig agidu	75	Tiv-pioner	89
Munnukatkar	75	Karl	90
Nəŋrəni	75	Bini urgəpcu	91
Nəŋrəzəgən	75	Mungil girkilwun, mungil bulə- səlwun	92
Sonkan vəgan	76	Okicil guniwkil	92
Mudəgən	76		
Hutəwumnə	76		
Doqotol acir ora	77		

FILOL. UN FILOS.
 FAKULTÄTES
 BIBLIOTĒKA

Ответственный редактор А. П. Козловский
 Технический редактор: З. Н. Аксельрод
 Художники: И. В. Вальтер, А. Н. Якобсон.
 Обложка художника А. Н. Якобсон.

Книга сдана в набор 11/III-34 г. Подписана к печати 13/V-34 г.

У—11. Учпелгыз 4300/Л. Леагорлант № 5813. Зак. № 720.

Бумага Ф-ий Сокол

Формат бумаги 62×94 см. Тираж 8700 экз.

Изд. листов 6. Бум. листов 3. (16000 тип. зн. в 1 бум. листе).

Типография „Коминтера“ и школа ФЗУ им. КИМ'а. Ленинград, Красная, 1